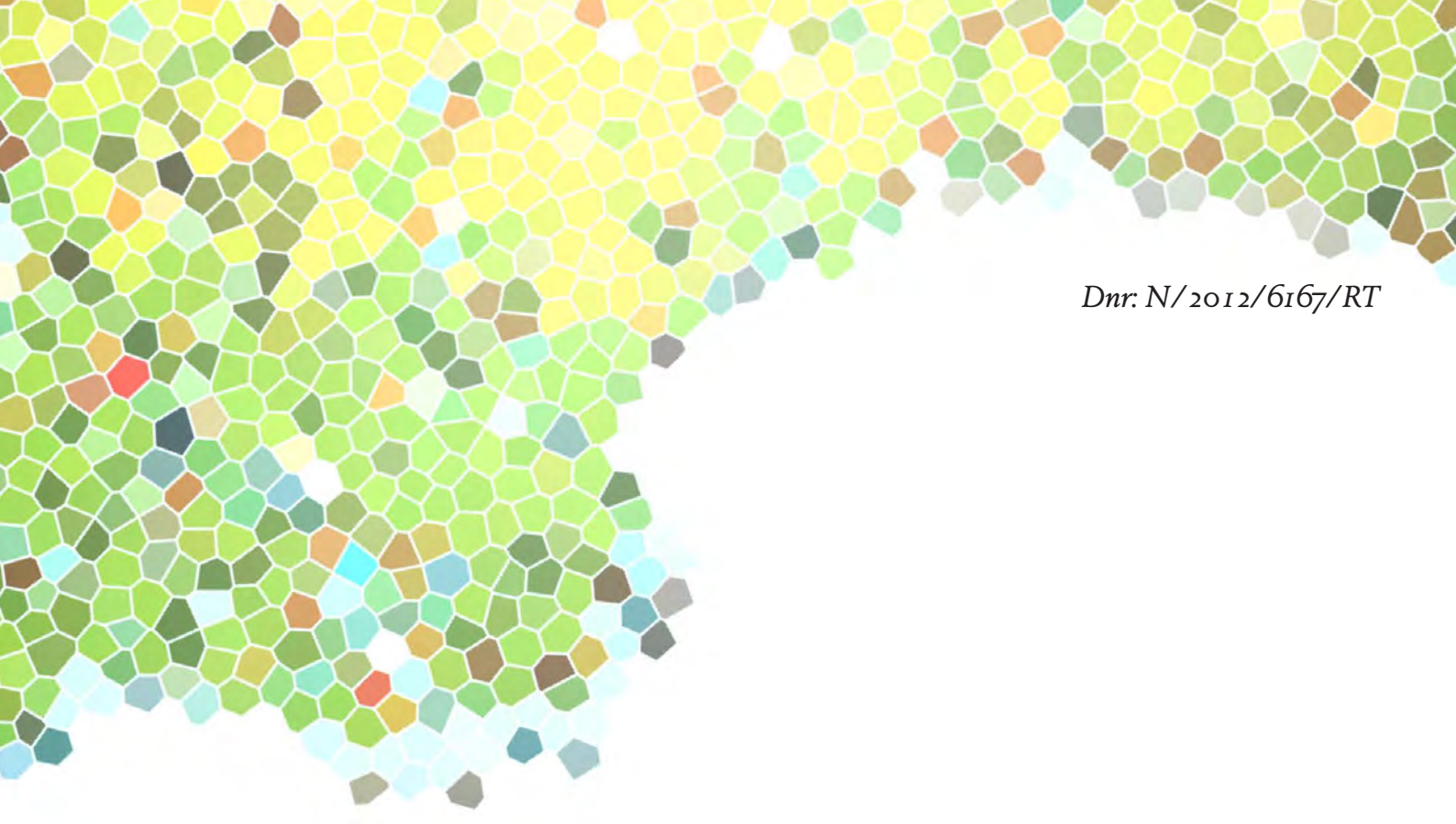

Dnr: N/2012/6167/RT

*Nationell strategisk
rapport för Sverige 2012
– om Sveriges nationella
strategiska referensram:*

”En nationell strategi för regional
konkurrenskraft, entreprenörskap
och sysselsättning 2007–2013”

REGERINGSKANSLIET

Nationell strategisk rapport för Sverige 2012

– om Sveriges nationella strategiska referensram:
*”En nationell strategi för regional konkurrenskraft,
entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013”*

Dnr: N2012/6167/RT

Innehållsförteckning

Del I – Strategisk styrning	1
1 Styrande strategier	2
1.1 En nationell strategi	2
1.2 Regionala utvecklingsprogram.....	2
1.3 EU:s strategi för Östersjöregionen.....	3
1.4 Interna strategier styr nationella myndigheters medverkan.....	3
2 Det regionala tillväxtarbetets verktyg och metoder	5
2.1 Det regionala programkomplexet	5
2.2 Samverkan och dialog.....	6
2.3 Analys och lärande	7
3 Socioekonomisk analys	10
3.1 Smart tillväxt – innovation och förnyelse	10
3.2 Tillväxt för alla – kompetensförsörjning och ökat arbetskraftutbud.....	13
3.3 Hållbar tillväxt	17
3.4 Ekonomisk tillväxt	18
 Del II Fyra prioriteringar som fokuserar insatserna	20
4 Innovation och förnyelse	21
4.1 Strategiskt fokus och aktiva myndigheter	21
4.2 Politiska initiativ, nationella program och regionala projekt.....	22
5 Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud	28
5.1 Politiska reformer och nationell samverkan	28
5.2 Regionala lösningar i samverkan	29
6 Tillgänglighet.....	32
6.1 Regionförstoring	32
6.2 Ett utvecklat informationssamhälle.....	34
6.3 Kommersiell och offentlig service	36
7 Strategiskt gränsöverskridande samarbete	39
7.1 Östersjösamarbetet	39
7.2 Myndigheterna och det gränsöverskridande samarbetet	40
7.3 Gränsöverskridande mervärden	41
8 Horisontella områden för regionalt tillväxtarbete	42
8.1 Stad och land	42
8.2 Hållbar utveckling.....	44

Del III – Strategiska medel för tillväxt och utveckling.....	48
9 Anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	49
9.1 Central och regional projektverksamhet	49
9.2 Regionala företagsstöd	50
10 Regionala strukturfondsprogram för konkurrenskraft och sysselsättning	51
10.1 Administration	51
10.2 Finansiering	53
10.3 Kommissionens prioriterade områden.....	57
10.4 Resultat.....	61
11 Territoriella samarbetsprogram.....	64
11.1 Administration	64
11.2 Finansiering	65
11.3 Europeiska kommissionens prioriterade områden.....	66
11.4 Resultat.....	67
12 Nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning.....	69
12.1 Administration	69
12.2 Finansiering	71
12.3 Resultat.....	72
12.4 Programmets bidrag till genomförandet av Europeiska sysselsättningsstrategin	74
12.5 Koppling till Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet	74
Referensförteckning	75

Nationell strategisk rapport för Sverige 2012

Denna rapport innehåller en strategisk uppföljning av En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013¹. I enlighet med de Europeiska strategiska riktlinjerna för sammanhållning, anger den nationella strategin riktlinjer för strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007–2013. Strategin utgör Sveriges nationella strategiska referensram för sammanhållningspolitiken. Den svenska nationella strategin är även vägledande för nationell politik. Den vidareutvecklar dessutom samordningen mellan den regionala tillväxtpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och den europeiska sammanhållningspolitiken.

Rapporten omfattar åren 2009–2012 och hela den nationella strategin. Detta innebär att förutom att utgöra underlag för regeringens återrapportering till Europeiska kommissionen avseende genomförandet av sammanhållningspolitikens strukturfonder², ger den också en överblick av politiska beslut samt nationell och regional verksamhet som påverkat genomförandet av den nationella strategin.

En första strategisk rapport gjordes 2009³. I denna konstateras att den nationella strategin ger styrkraft i tillväxtarbetet. Den bedöms vara vägledande och fungera som instrument för att placera det regionala tillväxtarbetet i en kontext. Slutsatsen är att de fyra prioriteringarna är aktuella och relevanta. Som helhet konstateras att den nationella strategin kan betraktas som en framgång. Uppföljningen visade emellertid också att det finns utrymme att vässa genomförandet – ett femtontal områden med utvecklingspotential identifierades⁴. Den här uppföljningen visar hur genomförandet och resultaten utvecklats under 2009–2012 samt hur strategin har fört det regionala tillväxtarbetet framåt.

Disposition

Denna strategiska rapport är indelad i tre delar. Den första delen innehåller en beskrivning av politikens strategiska utgångspunkt och det regionala tillväxtarbetets verktyg och metoder samt en socioekonomisk analys av situationen i Sverige under 2009–2012. Den andra delen innehåller en redovisning av genomförande och resultat kopplat till respektive nationell prioritering, liksom genomförande och resultat kopplat till mer generella perspektiv som territoriella förutsättningar och hållbar utveckling. I den tredje delen beskrivs utvecklingen av de huvudsakliga finansiella instrumenteten som står till den regionala tillväxtpolitikens förfogande. Dessutom redovisas också hittills uppnådda resultat med utgångspunkt i genomförda utvärderingar av strukturfondsprogrammen, samt resultat kopplat till indikatorerna.

Den strategiska rapportens källor

Redovisningen i den strategiska rapporten bygger på ett omfattande material. Bland de återkommande källorna⁵ finns:

- landstingens, samverkansorganens, länsstyrelsernas och Gotlands kommuns samt myndigheternas redovisningar till regeringen om hur de bidrar till genomförandet av den nationella strategin⁶,
- myndigheternas interna strategier avseende det regionala tillväxtarbetet,
- utvärdering och följeforskning av strukturfonderna,
- Sveriges nationella reformprogram 2010 och 2011,
- regionala utvecklingsprogram samt
- övriga strategier och handlingsprogram.

Till detta kommer mer djupgående material i anslutning till de insatser som presenteras under respektive avsnitt.

¹ I rapporten benämnd som den nationella strategin.

² I detta avseende förhåller regeringen sig till Europeiska kommissionens vägledning (COCOF_11-0040-01-EN) för de nationella strategiska rapporterna.

³ Strategisk rapportering av Sveriges nationella strategiska referensram: Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, [dnr 2009/9779/RT]. Även publicerad som Ds 2009:69.

⁴ Åtgärdsområdena redovisas inte explicit i detta sammanhang. De finns i sin helhet i uppföljningen från 2009 och på rubriknivå i bilaga 1.

⁵ Dessa källor utgör underlagsmaterial till uppföljningen, varför de inte anges som noter i den löpande texten.

⁶ Följande myndigheter har rapporterat till regeringen: Tillväxtverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Trafikanalys, Myndigheten för yrkeshögskolan, Statens jordbruksverk, Sjöfartsverket, Skolverket, Folkhälsoinstitutet, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Verket för innovationssystem–Vinnova, Statens energimyndighet, Boverket, Myndigheten för utländska investeringar i Sverige–Invest Sweden, Post- och telestyrelsen

Del I – Strategisk styrning

Del I innehåller en beskrivning av den strategiska utgångspunkten för det regionala tillväxtarbetet, en genomgång av vilka metoder och verktyg som finns att tillgå i genomförandet av tillväxtarbetet samt en socioekonomisk analys av utvecklingen under 2009–2012.

1 Styrande strategier

Det regionala tillväxtarbetet har ett antal strategiska utgångspunkter som påverkar genomförandet av den nationella strategin. Den nationella strategin och EU:s strategi för Östersjöregionen gäller för samtliga aktörer, de regionala utvecklingsprogrammen för ett visst län och respektive myndighets interna strategi för medverkan i det regionala tillväxtarbetet för den egna organisationen. Strategierna fungerar kraftsamlande i det regionala tillväxtarbetet och gör det möjligt att kartlägga behov och jämkas samman dem med tillgängliga resurser.

1.1 En nationell strategi

I den nationella strategin beskriver regeringen sin strategi för att möjliggöra nationella och regionala prioriteringar mellan områdena regional tillväxtpolitik, arbetsmarknadspolitik och den europeiska sammanhållningspolitiken. Strategin används tillsammans med regeringens skrivelse 2009/10:221⁷ som en plattform för helhetssyn och sektorssamordning i det praktiska genomförandet av det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet i länen. Den nationella strategin utgör också Sveriges nationella strategiska referensram för den europeiska sammanhållningspolitiken.

För att samla de tre politikområdena pekar strategin ut fyra nationella prioriteringar. Den första prioriteringen är *Innovation och förnyelse*. Denna motiveras av att förutsättningarna för tillväxt alltmer handlar om förmågan till kreativitet och nytänkande. Prioriteringens insatsområden är Entreprenörskap och Innovativa miljöer. Den andra prioriteringen är *Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud*, som motiveras av att tillgång till specialiserad och kvalificerad arbetskraft är en av de starkaste drivkrafterna för hållbar tillväxt. Till prioriteringen kopplas insatsområdena Kompetensförsörjning och Ökat arbetskraftsutbud.

Tillgänglighet är den tredje nationella prioriteringen. Motivet är stärkt konkurrenskraft genom förbättrad tillgänglighet för näringsliv och medborgare att nå samhällets olika funktioner. Det handlar om såväl gods- och persontransporter som elektroniska hjälpmedel och kommunikationer, vilket ger insatsområdena Regionförstoring och Ett utvecklat informationssamhälle. Sedan 2010 är också service en insats med koppling till prioriteringen.

Den fjärde nationella prioriteringen bygger på de övriga tre prioriteringarna, men handlar inte i första hand om att nå målet för hållbar tillväxt och utveckling genom insatser inom ett sakområde. I denna prioritering handlar det i stället om att utveckla samarbetet med grannländer och närområdet, det vill säga om ett *Strategiskt gränsöverskridande samarbete*.

1.2 Regionala utvecklingsprogram

Den nationella strategin anger ramarna för hur Sverige ska uppnå de gemensamma målen i Lissabonstrategin, som 2010 lämnade plats åt Europa 2020. Som komplement till den nationella strategin finns en rad strategier och program på regional nivå. Bland dessa har de regionala utvecklingsprogrammen⁸ som styrs via förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete en central funktion. De regionala utvecklingsprogrammen binder samman planeringsprocesser på olika administrativa nivåer och underlättar på så vis en framväxande flernivåstyrning. Dessa regionala utvecklingsprogram kopplar tydligt an till den nationella strategins prioriteringar.

De 21 regionala utvecklingsprogrammen är inte samordnade i tid mellan länen. De är antagna mellan 2005 och 2012 och gäller till mellan 2013 och 2050. På samma sätt som årtalen varierar, varierar även konkretionsgraden. Från det rent visionära till mer konkreta och handlingsorienterade program med mätbara mål och ansvarsområden.

Det övergripande målet för de regionala utvecklingsprogrammen är hållbar tillväxt. För att kunna formatera strategier och mål bygger programmen på analyser av regionala utmaningar. En genomgång av programmen visar att det finns övergripande utmaningar som ser likartade ut i alla delar av landet. En utmaning handlar om det ökade behovet av en fungerande kompetensförsörjning i en kunskapsbaserad ekonomi. En annan om tillgänglighetsfrågor, kopplat till kapacitetsbrister och trafikslagsövergripande insatser för att bygga ut, bygga ihop

⁷ Regeringens skrivelse 2009/10:221, Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning.

⁸ Kan också benämnas som regional utvecklingsstrategi.

och trimma funktionen i redan existerande transportsystem. En tredje utmaning som återfinns i samtliga reviderade utvecklingsprogram under uppföljningsperioden handlar om miljö, i hög utsträckning sammankopplat med klimatförändringar och miljöteknik.

En trend under uppföljningsperioden är att individorienterade perspektiv tar allt större plats på den regionala arenan. I de regionala utvecklingsprogrammen uttrycks en politisk vilja att det ska finnas en fungerande välfärd, höga natur- och kulturvärden och en dynamisk arbetsmarknad, som tillsammans skapar attraktionskraft. Det är denna attraktionskraft som ska få människor att bo kvar och utvecklas i länen. Det är denna attraktionskraft som ska locka inflyttare, turister och företag. Attraktionskraften blir enligt denna logik i länens strategier avgörande för tillväxten⁹.

När så gott som samtliga svenska regioner¹⁰ går en demografiskt svår tid till mötes spelar attraktionskraft en central roll. Attraktiva miljöer drar till sig människor och bildar täta och dynamiska miljöer som enligt teorin också blir ekonomiskt framgångsrika. En ökande befolkning är således ett trumfkort i en tid då allt fler lever allt längre.

I flertalet av samtliga nu gällande utvecklingsprogram finns skrivningar om betydelsen av ett tydligt regionalt ledarskap. Det bekräftar en medvetenhet om behovet av att initiativ tas inom det komplexa tillväxtarbetet regionalt. Det bekräftar också att ett starkt ledarskap inte kommer gratis, utan snarare som ett resultat av medvetna ansträngningar.

1.3 EU:s strategi för Östersjöregionen

Hösten 2009 antog Europeiska rådet EU:s strategi för Östersjöregionen. Den bärande idén för strategin är att det krävs ett samordnat synsätt mellan länderna för att Östersjöområdet ska kunna utvecklas på ett hållbart sätt. Strategins mål uppnås genom ett flertal processer, bland annat politiska processer på nationell och internationell nivå, processer inom och mellan myndigheter och departement i respektive land samt inom Europeiska kommissionen. Processerna syftar till att bättre utnyttja befintliga medel och EU-program för att stärka Östersjöregionen.

Den gemensamma strategiska visionen vägleder den territoriella utvecklingen i Östersjöområdet och anger arbetets fyra pelare: En miljömässigt hållbar region, En region i tillväxt, En tillgänglig och attraktiv region samt En trygg och säker region. Dessa fyra pelare byggs upp av 15 prioriterade områden som anges i den handlingsplan som Europeiska kommissionen antog 2009¹¹. Samtliga åtta medlemsländer runt Östersjön har tagit på sig att aktivt medverka i genomförandet. Varje land är tematiskt ansvarig för ett eller flera av de prioriterade områdena i handlingsplanen, vilket innebär att de ska leda och koordinera arbetet inom dem. Sverige är ansvarigt för fyra områden¹².

1.4 Interna strategier styr nationella myndigheters medverkan

De nationella myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet och i genomförandet av den nationella strategin utgör en brytpunkt mellan nationella sektorsmål och regionala tillväxtmål, en punkt där nationella riktlinjer möter en tillväxtpolitik byggd på regionala förutsättningar.

Som ett resultat av den strategiska uppföljningen 2009 har 12 nationella myndigheter och fått i uppdrag att formulera interna strategier för sin medverkan i det regionala tillväxtarbetet. En stiftelse, som delvis finansieras av statliga medel, har också valt att ta fram en intern strategi. Strategierna är ett verktyg för att stärka mötet mellan sektorsområden och regionala miljöer och på så vis en utveckling av tvärspektoriell samverkan på nationell och regional nivå. Sedan 2010 har nio myndigheter och en stiftelse interna strategier och under slutet av 2012 tillkommer ytterligare tre.

⁹ Även på nationell nivå pågår ett arbete med dessa frågor. I april 2012 lanserade regeringen initiativet Attraktionskraft Sverige.

¹⁰ Mönstret är detsamma oavsett om indelningen vid analysen är kommuner FA-regioner eller län.

¹¹ Europeiska kommissionen 2010 Vägen till en Östersjöregion. Det svenska genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen. Delrapport 1

¹² Område 3 Att minska användningen av farliga ämnen, område 7 Regionens potential avseende forskning och innovation, område 9 Att göra jordbruket, skogsbruket och fisket mer hållbart, område 11 Förbättra interna och externa transportförbindelser.

Tabell 2.a Nationella myndigheter med interna strategier fördelade per nationell prioritering

Innovation och förnyelse	Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftutbud	Tillgänglighet
Verket för innovationssystem (Vinnova) (Anm.2.)	Myndigheten för yrkeshögskolan	Post- och telestyrelsen
Naturvårdsverket		Boverket
Riksantikvarieämbetet		
Statens kulturråd		
Riksarkivet		
Myndigheten för utländska investeringar i Sverige (Invest Sweden) (Anm.2.)		
Svenska Filminstitutet (stiftelse)		
Statens jordbruksverk		
Statens energimyndighet		
Skogsstyrelsen		

Anm.1. Utöver dessa myndigheter har Skolverket, Trafikverket samt Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet) haft en variant på detta uppdrag, ett särskilt återskärningsuppdrag kopplat till förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete. Dessutom finns myndigheterna Tillväxtverket och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) som arbetar helt inom ramen för strategin och därför inte ansågs behöva en intern strategi (se även anm.2.).

Anm.2. I rapporten fortsatt används kortformen "Vinnova" för Verket för Innovationssystem; "Svenska ESF-rådet" för Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige; "Tillväxtanalys" för Myndigheten för tillväxtpolitiska studier och analyser; "Invest Sweden" för Myndigheten för utländska investeringar i Sverige.

De interna strategierna är myndigheternas instrument för att förtydliga sin egen utgångspunkt, roll och kompassriktning i det regionala tillväxtarbetet och beskriver hur myndigheten ser på mötet mellan det egna sektorsområdet och de 21 regionala miljöerna. En analys av de interna strategierna visar att myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet till stor del ska ske genom dialog och samspel samt kunskapsspridning – ofta i samverkan med varandra och regionala aktörer och inte sällan i internationella konstellationer. Utgångspunkten för myndigheternas strategier är den regionala tillväxtpolitikens mål och den nationella strategins fyra prioriteringar.

2 Det regionala tillväxtarbetets verktyg och metoder

Decentraliseringen av det politiska ansvaret för den regionala tillväxtpolitiken har lett till ett stärkt regionalt självstyre i tillväxtfrågor. Samtidigt har ett skifte från hierarkisk styrning till flernivåstyrning ägt rum. I en flernivåstyrning handlar det om att bygga relationer och medverka i olika nätverkskonstellationer samtidigt som territoriella och administrativa gränser korsas. Detta har bland annat lett till ett ökat behov av samordning och koordinering i politikens genomförande.

Ansvaret att samordna det regionala tillväxtarbetet i respektive län finns hos följande aktörer¹³:

- Samverkansorganen i 13 län.
- Landstingen i Skåne, Västra Götalands och Hallands län samt Gotlands kommun.
- Länsstyrelserna i Stockholms, Västmanlands, Västernorrlands och Norrbottens län.

Det handlar bland annat om att samordna den regionala floran av aktörer samt anpassa sektoriella intressen till en regional kontext. Till sin hjälp i arbetet har dessa aktörer olika verktyg och metoder. Här presenteras kortfattat tre av dem; program, dialog och analys.

2.1 Det regionala programkomplexet¹⁴

Det finns ett flertal strategier och program på regional nivå som omvandlar visioner och mål i de regionala utvecklingsprogrammen till insatser inom olika sakområden. Det regionala tillväxtarbetets komplexitet och svåröverskådlighet skapar ett behov av att sortera och strukturera – och i detta perspektiv spelar de regionala strategierna och programmen centrala roller för att samordna och kraftsamla aktörer och insatser.

Gemensamt för programmen är dess utgångspunkt – den administrativa nivån län. Detta trots att programmen hanterar sakområden med en tydligt geografisk och funktionell logik som sällan följer administrativa gränser. Områden som till exempel infrastruktur, kompetensförsörjning och klusterutveckling följer inte alltid en läns- eller kommungräns, ofta skär de snarare över dessa gränser eller berör enbart en begränsad yta av ett län eller kommun. Det blir därför en viktig uppgift för de regionala aktörerna att hantera gränssnitten mot angränsande län. Det handlar om att synkronisera administrativa och funktionella perspektiv.

Samtidigt som programmen sorterar och strukturerar är uppsättningen av strategier och program i respektive län komplex i sig. Det finns ett stort antal program med skiftande karaktär och uppbyggnad. Vissa har en tydligt strategisk inriktning, andra är mer handlingsorienterade med ett insatsfokuserat innehåll. Vissa program har utpekade resurser och ansvarsområden, andra inte. Vissa är obligatoriska t.ex. genom krav från regeringen, andra frivilliga. I genomförandet av den nationella strategin är också nationella myndigheters program viktiga instrument. Dels för att finansiera insatser inom ramen för de regionala utvecklingsprogrammen och underliggande handlingsprogram, dels för att säkerställa nationella intressen inom olika politikområden.

2.1.1 Obligatoriska program

Bland de obligatoriska programmen finns till exempel energi- och klimatstrategier, regionala serviceprogram och länsplaner för regional transportinfrastruktur. Dessa kan ses som en illustration av tillväxtarbetets flernivåkaraktär, där nationella mål och ambitioner placeras i en regional kontext. Energi- och klimatstrategier som ett sätt att stärka regeringens politik för energiomställning och minskad klimatpåverkan, de regionala serviceprogrammen som ett sätt att stödja och stimulera arbetet med kommersiell och offentlig service i gles- och landsbygder samt länsplanerna för regional transportinfrastruktur som ett sätt att tydliggöra regionala behov och utgöra en grund för fördelning av nationella medel. Dessa exempel illustrerar också att det inte bara handlar om att binda ihop den nationella och regionala nivån, utan också att programmen kraftsamlar regionala resurser och aktörer. Enligt förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete ska dessa strategier och program knytas ihop med de regionala

¹³ I denna rapport benämns dessa som "aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete".

¹⁴ Den strategiska uppföljningen från 2009 innehåller en mer utförlig beskrivning av det svenska programkomplexet. Då det enbart skett mindre ändringar under den aktuella uppföljningsperioden bedöms den då gjorda redovisningen fortfarande aktuell. Se avsnitt 4.3 i Strategisk rapportering av Sveriges nationella strategiska referensram: Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, [dnr 2009/9779/RT]. Även publicerad som Ds 2009:69.

utvecklingsprogrammen. Hur genomarbetad denna koppling är varierar, men i de flesta län hanteras frågan på ett övergripande plan.

Även de tillväxtansvariga aktörernas uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för att jämställdhetsintegrera det regionala tillväxtarbetet är exempel på ett obligatoriskt program som samordnar, kraftsamlar och kontextualiserar sakfrågan. Initiativet tillkom under 2011 som ett sätt att få ny kraft i jämställdhetsarbetet. Ytterligare ett exempel är den kommunala översiktsplaneringen som är ett tydligt formaliserat och betydelsefullt program på kommunal nivå, med återverkningar även på den regionala nivån.

Bland de obligatoriska programmen finns också en uppsättning operativa strukturfondsprogram. Det strukturfondsprogram som omfattar insatser i den Europeiska socialfonden är ett nationellt program. Det kompletteras dock med regionala planer. Den Europeiska regionala utvecklingsfondens mål hanteras i åtta regionala operativa strukturfondsprogram och tretton territoriella samarbetsprogram.¹⁵

2.1.2 Frivilliga program

Trots flera obligatoriska program är merparten av programmen på regional nivå frivilliga och bygger på regionala initiativ och behov. Bland de mer vanliga är program inom områden som folkhälsa, turism, innovation, kultur, entreprenörskap, it och miljö. I till exempel Skåne läns landsting–Region Skåne finns ett femtontal handlingsprogram under det regionala utvecklingsprogrammet, vilket visar på den stora bredden i det regionala programkomplexet. De regionala tillväxtprogrammen var tidigare obligatoriska men är sedan 2007 ett frivilligt program. I merparten av länen finns det fortfarande kvar regionala tillväxtprogram även om benämningen varierar. De är centrala i operationaliseringen av insatserna som faller under den nationella strategins prioritering innovation och förnyelse, och därmed också för tillväxtarbetet som helhet.

2.2 Samverkan och dialog

En fungerande dialog är ett viktigt instrument för samspelet inom det regionala tillväxtarbetet. Dialogformerna skiftar men klart är att de är många och omfattande på alla nivåer. I vissa fall formaliserade och i andra fall mer tillfälliga, i vissa fall på politisk nivå och i andra fall på tjänstemannanivå.

Ett exempel är Nationellt forum, som regeringen bildade i samband med att den nationella strategin antogs 2006. Nationellt forum är en mötesplats där det sker ett ömsesidigt utbyte mellan regeringen och regionala politiska företrädare från de 21 länen. Under 2012 har forumet bland annat diskuterat forsknings- och innovationspropositionen, den Nationella innovationsstrategin, Infrastrukturpropositionen, Europa 2020 och Handlingsplan för en jämställd regional tillväxt. På mötet i maj 2012 diskuterades satsningen Attraktionskraft Sverige samt förutsättningar och strategier för regional attraktivitet. Nationellt forum är således inte begränsat till ett specifikt sakområde utan hanterar olika sakområden samt insatser som även berör ämnen som politikens utveckling, ledarskap och strategiarbete, det vill säga ämnen med en systemorienterad karaktär.

Nationellt forum syftar till att stärka kontakt och kommunikation mellan de politiska nationella och regionala nivåerna i tillväxtfrågor. På tjänstemannasidan finns det också ett antal forum, exempelvis Regional kontakt, ett nätverk inom Sveriges kommuner och landsting för regiondirektörerna i länen. Ytterligare ett forum är den Regionala kontaktpersongruppen, RKG som samordnas av Tillväxtverket. De möten som äger rum inom RKG är inte kopplade till ett specifikt sakområde. Under 2011 och 2012 har mötena bland annat handlat om innovationsarbete samt tillgänglighet och fysisk planering.

Nästa exempel på samverkan och dialog är de forum och arbetsgrupper som bildas i samband med att nya regionala utvecklingsprogram tas fram. I den process som leder fram till ett färdigt program diskuteras såväl samhällsutveckling i stort som enskilda sakfrågor och programmet i sig beskriver hur aktörerna i länet väljer att ta sig an tillväxtarbetet i stort eller ett enskilt område. Förutom olika sakområden kan således också ledarskap, attraktivitet och medborgarskapets innebörd diskuteras.

¹⁵ Se bilaga 2 för närmare beskrivning av programmen.

För att öka statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet etablerade Tillväxtverket under 2011 ett samverkansforum för myndigheter med interna strategier för det regionala tillväxtarbetet. Syftet är att stärka samverkan såväl mellan myndigheterna som mellan myndigheterna och den regionala nivån.

Det finns också exempel på forum för dialog och samverkan som är mer inriktade på enskilda sakområden. Ett exempel är Centralt Samordningsforum. I detta forum ingår tjänstemän från ett 20-tal bolag, organisationer och myndigheter som är viktiga för utvecklingen av service i gles- och landsbygder. Syftet med CSF är att olika beslutsfattare och intresseorganisationer ska mötas och delge varandra information och synpunkter i olika frågor rörande serviceområdet. I förlängningen ska detta leda till bättre beslutsunderlag och förhoppningsvis mer samordnade beslut.

Ett ytterligare forum var processen med att ta fram en nationell innovationsstrategi. Arbetet hanterades av Regeringskansliet och dess förhållningssätt innebar att synpunkter inhämtades från tjänstemän på nationell och regional nivå genom särskilda arbetsgrupper. Synpunkter inhämtades också från regionala och lokala beslutsfattare under en omfattande dialogturné genom Sverige. Denna turné innebar att arbetet har en stark prägel av "flernivåpolitik".

Strukturfondspartnerskapen inom sammanhållningspolitiken involverar såväl tjänstemän som politiker. I partnerskapen finns förtroendevalda från kommuner och landsting och i vissa fall Sametinget samt tjänstemän från berörda länsstyrelser, intresseorganisationer, föreningar och arbetsmarknadens parter. Det finns ett partnerskap för respektive NUTS 2-område i Sverige. Partnerskapet är gemensamt för respektive regionalt operativt strukturfondsprogram och motsvarande regional plan för det nationella strukturfondsprogrammet.¹⁶

Vid sidan av ovanstående exempel på formaliserade arenor och forum för dialog och samverkan finns även mer tillfälliga varianter. Ett exempel är Tillväxtverkets dialoger inom bland annat Främja kvinnors företagande och Kulturella och kreativa näringar. Så gott som samtliga rapporterade myndigheter har ambitioner att vara en aktiv part på den regionala arenan.

2.3 Analys och lärande

Den kunskapsutveckling som sker löpande i det regionala tillväxtarbetet kan grovt förenklat delas in i två delar. Dels det som sker innan strategier och projekt tas fram, som svarar på frågor kring vad som ska göras och på vilket sätt det ska ske. Dels det som sker under och efter genomförandet, som fokuserar på att korrigera kursavvikelser och besvara frågor kring vilka erfarenheter som gjorts och vad som kan förbättras i det kommande arbetet. Det förstnämnda betecknas ofta som analys och det sistnämnda som lärande (genom uppföljning och utvärdering).

2.3.1 Ökat analysbehov

På regional nivå sker ofta ett omfattande analysarbete i samband med att regionala utvecklingsprogram tas fram eller revideras. En av de övergripande målsättningarna med detta analysarbete är att knyta ihop generella kunskaper med de specifika förhållanden som råder i länet.

Den systematiska analysen är också central i de fall där gamla vanor och strukturer hämmar den regionala utvecklingen. Då handlar det om att växla spår och skraddarsy insatser som bygger på regionala förutsättningar. Projektet AC ANALYS i Västerbottens län tar sig an denna fråga, vilket har påverkat tillväxtkursen i länet. I stället för att ensidigt framhålla naturkapitalet och infrastruktursatsningar för att exportera naturkapitalet ut ur regionen som målet för tillväxtarbetet i länet har en ny vision börjat formuleras. Genom att föra in kunskap om naturresursekonomiernas problem och de regionala ekonomiernas institutionella spårberoende har projektet fört in kritiskt avgörande kompetens till länet. Projektet har resulterat i en enhet för regional analys inom samverkansorganet i Västerbottens län—Region Västerbotten.

¹⁶ Lag (2007:459) om strukturfondspartnerskap.

Det finns också skäl att peka på att det finns ett allmänt ökande analysbehov i en alltmer kunskapsbaserad ekonomi. RIS3-strategierna¹⁷ som följer av Smart specialisering kan ses som ett konkret uttryck för detta ökande analysbehov. Den typen av analyser kräver omfattande resurser. Det är därför en viktig uppgift för de tillväxtansvariga aktörerna att löpande utveckla sina analysfunktioner, för att på bästa sätt kunna lösa regionala utmaningar och tillvarata regionalt unika tillväxtmöjligheter.

Vid sidan av de tillväxtansvariga aktörerna spelar de nationella myndigheterna viktiga roller i det regionala analysarbetet. Men det finns också andra initiativ och organisationer som utgör viktiga aktörer. Ett exempel är de så kallade centrumbildningarna som finns i anslutning till många av landets universitet och högskolor. Inom det regionala tillväxtområdet är Centrum för forskning om regional utveckling, Cerut, vid Karlstads universitet ett sådant exempel. Cerut initierades av den regionala nivån och är ett forskningscentrum vid Karlstads universitet vars uppgift är att skapa, utveckla och vårda kunskaper kring regionala utvecklingsfrågor i bred dialog med det omgivande samhället.

Ett annat exempel är Reglab som har etablerats som ett forum för systematiskt lärande, där samtliga län har medlemmar, representerade av samverkansorgan och landsting¹⁸. Även Tillväxtverket, Vinnova, Svenska ESF-rådet samt Sveriges kommuner och landsting är medlemmar. Reglabs aktiviteter utgår från medlemmarnas behov och sker bland annat i form av lärprojekt. Reglab driver också ett analytikernätverk för alla som arbetar med att beskriva och analysera utveckling och utvecklingsförutsättningar i ett län eller i en nationell myndighet.

2.3.2 Planerat lärande

Det lärande som följer av uppföljning och utvärdering är viktigt för att få utväxling av de resurser som satsas av europeiska, nationella samt regionala och lokala aktörer. På nationell nivå följer regeringen upp den regionala tillväxtpolitiken inklusive den nationella strategin i samband med budgetpropositionen, årsredovisningar och diverse avrapporteringar. Tillväxtanalys och Tillväxtverket har centrala roller i lärandearbetet och följer och analyserar löpande det regionala tillväxtarbetet. Enligt 6 § i förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete ska aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete i varje län löpande följa utvecklingen i länet samt följa upp och låta utvärdera det regionala tillväxtarbetet. Med avsikt att stärka lärandet gav regeringen 2009 ett uppdrag åt de tillväxtansvariga aktörerna att upprätta planer för uppföljning, utvärdering och lärande av det regionala tillväxtarbetet.

En analys¹⁹ av planerna visar att ett systematiserat lärande kräver en helhetssyn på utvärdering och lärande. I analysen rekommenderar Tillväxtanalys bland annat att lärandeplanerna bör vara framåtriktade, att lärandeprocessen bör utvärderas och att ambitionsnivån i insatserna bör diskuteras.

Innehållet i lärandeplanerna är ett tydligt resultat av regeringens uppdrag, men arbetet med lärandeplaner har också lett till ett mer processorienterat perspektiv. I flera län beskriver man att själva processen hur program och projekt följs upp och utvärderas har analyserats och strukturerats. Det arbete som samverkansorganet i Örebro län–Region Örebro bedriver har resulterat i en ny uppföljnings- och utvärderingsplan och Samverkansorganet i Kronobergs län–Regionförbundet Södra Småland har under 2012 inrättat en ny tjänst med ansvar för målstyrning och uppföljning. I detta arbete utgör lärandeplanen utgångspunkt.

2.3.3 System för uppföljning av strukturfondsprogram

De system för uppföljning och utvärdering som byggdes upp i samband med början av innevarande strukturfondsperiod ligger fast och har under den aktuella uppföljningsperioden levererat omfattande kunskap på såväl projekt- som programnivå.²⁰ Den viktigaste uppgiften för

¹⁷ RIS3–Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation. Det är ännu oklart hur många län som kommer göra egna RIS3-strategier. I detta sammanhang fungerar strategierna enbart som illustration till det ökade analysbehovet i det regionala tillväxtarbetet.

¹⁸ I Stockholms län även kommunförbundet tillsammans med landstinget.

¹⁹ Tillväxtanalys WP/PM 2011:31.

²⁰ I föreliggande uppföljning redovisas inte resultaten från dessa insatser explicit. För att öka relevansen integreras istället resultaten i rapporten som helhet. Se också bilaga 3, 4 och 5 för förteckning över genomförda utvärderingar. Se även Sveriges strategiska rapportering från 2009 för en beskrivning av följeforskningen inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen, den lärande utvärderingen inom det nationella strukturfondsprogrammet och arbetet med

följeforskningen och lärande utvärdering är att bidra till att projekt och program bättre styr mot sina mål, men har även till uppgift att skapa offentlig debatt och lärande kring strukturfondsprogrammen.

Under uppföljningsperioden har en rad aktiviteter med syfte att främja offentlig debatt och lärande genomförts, bland annat redovisas detta i avsnitt 10. En rad aktiviteter med syfte att sprida kunskap om följeforskning och lärande utvärdering som verktyg för utveckling och tillväxt har också genomförts. Exempel på det sistnämnda är författandet av läroböcker i följeforskning och lärande utvärdering, medverkan vid europeiska utvärderingsseminarier vid Europeiska kommissionens Evaluation network meeting samt initiativen till högskolekurser i lärande utvärdering och följeforskning vid sju universitet och högskolor, så kallad "capacity building".

3 Socioekonomisk analys

Utgångspunkten i den socioekonomiska analysen är den nationella strategins prioriteringar. För att tydliggöra kopplingen till de övergripande europeiska tillväxtambitionerna används här en regionaliserad redovisning på Europa 2020-strategins indikatorer²¹ för *Smart tillväxt*, *Hållbar tillväxt* och *Tillväxt för alla* som en utgångspunkt för internationella jämförelser²². Dessa kompletteras med relevanta nationella fakta på en mer detaljerad geografisk nivå²³. Inte minst för att mer nyanserat avspegla nationella utmaningar och potentialer i olika delar av landet.

Europeiska kommissionen²⁴ anger att eventuella förändringar jämfört med den tidigare uppföljningens socioekonomiska analys från år 2009²⁵ ska beaktas. Den enskilt mest betydelsefulla händelse i 2009 års analys var den ekonomiska och finansiella krisens effekter på Sveriges regioner, vilken även berörs i denna analys.

Hur och hur mycket olika regioner, landsbygder och städer kan bidra till att åstadkomma hållbar tillväxt beror i stor utsträckning på de socioekonomiska förutsättningarna i regionerna. Sverige och Sveriges regioner får emellertid relativt fördelaktiga omdömen i olika internationella sammanställningar av indikatorer och faktorer viktiga för hållbar ekonomisk tillväxt²⁶.

Den svenska ekonomin har blivit allt mer internationaliserad och därmed allt närmare knuten till utvecklingen i världsekonomin. Ett tydligt tecken på detta är att exporten numera utgör drygt hälften av Sveriges bruttonationalprodukt. Konjunkturedgången i samband med den finansiella krisen år 2008/09 visade också hur snabbt förändringar i omvärlden kan påverka situationen i framför allt exportberoende regioner. Arbetslösheten har i många delar av Europa nått mycket höga nivåer och budgetåttstramningar gör att en del offentliga investeringar minskar eller skjuts upp, vilket ytterligare kan påverka olika länders ekonomi negativt. Även i Sverige finns tecken på en viss osäkerhet vad gäller den konjunkturrella utvecklingen framöver. Ekonomin återhämtade sig visserligen snabbt från den djupa lågkonjunkturen under åren 2008 och 2009, men arbetslöshetsnivån har inte minskat i samma takt och är i samtliga svenska regioner högre än den var året före krisen.

3.1 Smart tillväxt – innovation och förnyelse

Europa 2020 och den nationella strategin betonar humankapitalets betydelse för tillväxt. En hög andel befolkning med eftergymnasial utbildning gynnar innovation och förnyelse av näringslivet då det underlättar spridning och användning av ny kunskap och teknik i regionerna. En positiv utveckling av humankapitalet är därför också beroende av de enskilda regionernas kapacitet att utbilda och attrahera individer med rätt kompetensprofil.

Tillgången till högutbildad arbetskraft i Sveriges NUTS 2-områden är generellt bättre än i många jämförbara regioner i övriga Europa. Vid jämförelser av åldersgruppen 30–34 år med eftergymnasial utbildning ligger emellertid områdena Norra Mellansverige och Småland och öarnas andelar under EU-genomsnittet för perioden 2007–2010. Storstadsregionerna Skåne-Blekinge och Stockholms andelar ligger dock mycket över EU-genomsnittet även i denna åldersgrupp²⁷.

I figuren nedan illustreras samma indikator för åldersgruppen 20–64 år efter regiontyp. Det visar sig att en hög andel med eftergymnasialt utbildad arbetskraft främst återfinns i regiontyp storstadsregioner. I övriga regionstyper är andel befolkning med eftergymnasial utbildning lägre.

²¹ I denna analys används i första hand 72 funktionella analysregioner (FA-regioner) som geografisk indelningsgrund för nationella beskrivningar. FA-regionerna bygger på pendlingsströmmar mellan kommuner. FA-regioner grupperas efter territoriella förutsättningar i storstadsregioner (3 FA-regioner), tätare regioner nära en stad (18 FA-regioner), tätare regioner avlägset belägen (11 FA-regioner), landsbygdsregioner nära en stad (8 FA-regioner), landsbygdsregioner avlägset belägen (19 FA-regioner) och landsbygdsregioner mycket avlägset belägen (13 FA-regioner). Tillväxtanalys (2011). Typologisering av FA-regioner utifrån ett stad-land perspektiv. Underlagsrapport. För jämförelser med andra regioner inom EU används regionindelningen NUTS 2 (Sveriges åtta riksområden) respektive NUTS 3 (Sveriges 21 län) (NUTS står för Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques).

²² Europeiska kommissionen 2011.

²³ Tillväxtanalys Rapport 2011:07.

²⁴ COCOF_11-0040-01-EN.

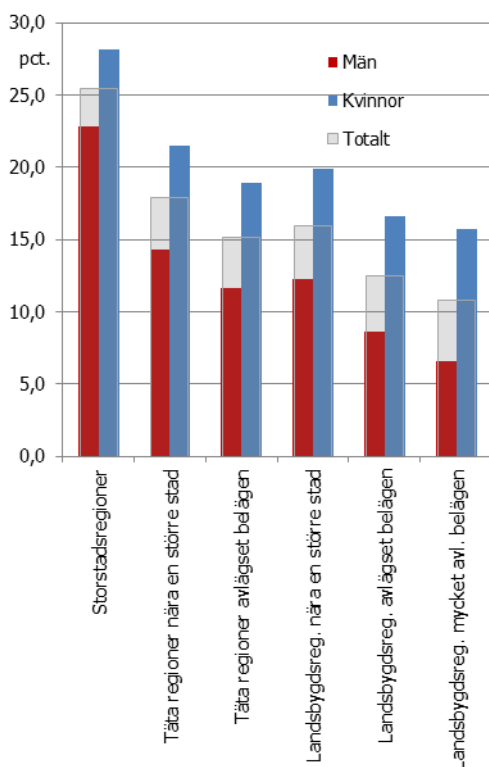
²⁵ Strategisk rapportering av Sveriges nationella strategiska referensram: Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, [dnr 2009/9779/RT]. Även publicerad som Ds 2009:69.

²⁶ OECD 2011, Europeiska kommissionen 2010.

²⁷ Europeiska kommissionen 2011.

I regiontyp mycket avlägsna landsbygdsregioner uppgår andelen till knappt 11 procent. De stora olikheterna mellan regiontyperna accentueras av betydande skillnader mellan kvinnor och män. I samtliga regiontyper är andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning högre. Skillnaderna mellan kvinnor och män är minst i regiontyp storstäder och störst i regiontypen mycket avlägset belägna landsbygdsregioner. Det visar sig att kvinnor står för två tredjedelar av den formella humankapitaltillväxten under 2000-talet vad gäller avslutad eftergymnasial utbildning.

Figur 3.a Andel av befolkning 20–64 år med minst treårig eftergymnasial utbildning i procent efter kön och regiontyper år 2009

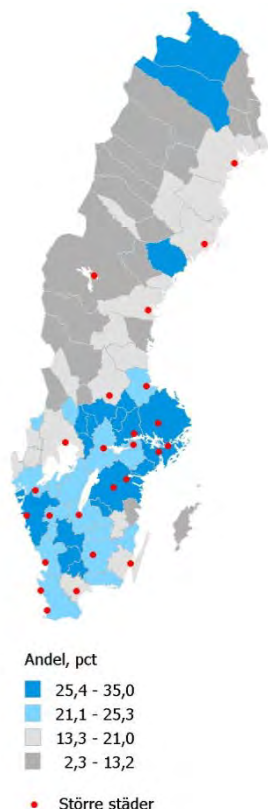
Källa: Tillväxtanalys 2011

Innovationsförmågan spelar en avgörande roll för den regionala konkurrenskraften. En nyckel för regioner är att utveckla och kommersialisera nya idéer. I europeiska jämförelser hamnar svenska regioner både i toppen och botten vad gäller andelen FoU-utgifter relaterat till bruttoregionalprodukten²⁸. Mellersta Norrland, Norra Mellansverige samt Småland och öarna redovisar 2008 lägre FoU-utgifter än genomsnittet i EU. FoU-utgifterna i Sverige tycks dock koncentreras till ett antal regioner med större städer och storstadsregionerna.

Många svenska företag agerar på internationella marknader och många utländska företag investerar i Sverige. Multinationellt ägande är ett samlande begrepp för dels anställda i utländska företag, dels anställda i svenska koncerner med dotterbolag i utlandet. Totalt har drygt en miljon sysselsatta i Sverige multinationella företag som arbetsgivare, vilket motsvarar en fjärdedel av samtliga sysselsatta i Sverige.

²⁸ Europeiska kommissionen 2011.

Figur 3.b Andel sysselsatta i multinationella företag av antalet sysselsatta totalt 2009, FA-regioner

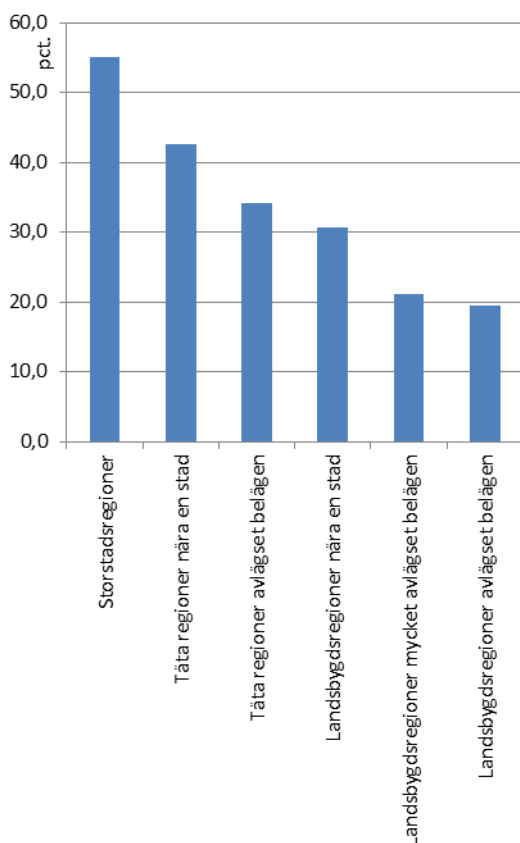

Källa: Tillväxtanalys 2011

Figur 3.b visar att många FA-regioner framför allt i norra Sverige har andelar under genomsnittet för samtliga regioner. FA-regioner i de södra delarna av landet har generellt sett högre andelar. Ett antal FA-regioner avviker emellertid från det generella mönstret, som till exempel Malmfältsregionen och Örnköldsviks FA-region som avviker med högre nivåer i norr samt Gotlands och Västerviks FA-regioner som avviker med lägre nivåer i södra Sverige.

Användning och utveckling av it-tjänster förutsätter att hushåll och företag har tillgång till en väl utbyggd digital infrastruktur. På så sätt blir bredbandstäckningen en nyckelfaktor för regional konkurrenskraft, tillväxt och utvecklingen av hållbara lokala samhällen. Jämfört med många andra regioner inom EU har svenska regioner en hög tillgänglighet till en digital infrastruktur. För att behålla konkurrensfördelen har Sverige som mål att 90 procent av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020. Totalt 46 procent av Sveriges befolkning har redan i dag tillgång till en kapacitet på minst 50 Mbit/s. Längst har utvecklingen kommit i storstadsregionerna. Mindre långt har utbyggnaden kommit i avlägsna landsbygdsregioner där knappt en femtedel av befolkning har möjlighet att använda sådant bredband.

Figur 3.c Andel befolkning med tillgång till bredband om minst 50 Mbit/s, efter regiontyp

Källa: Post och telestyrelsen 2012

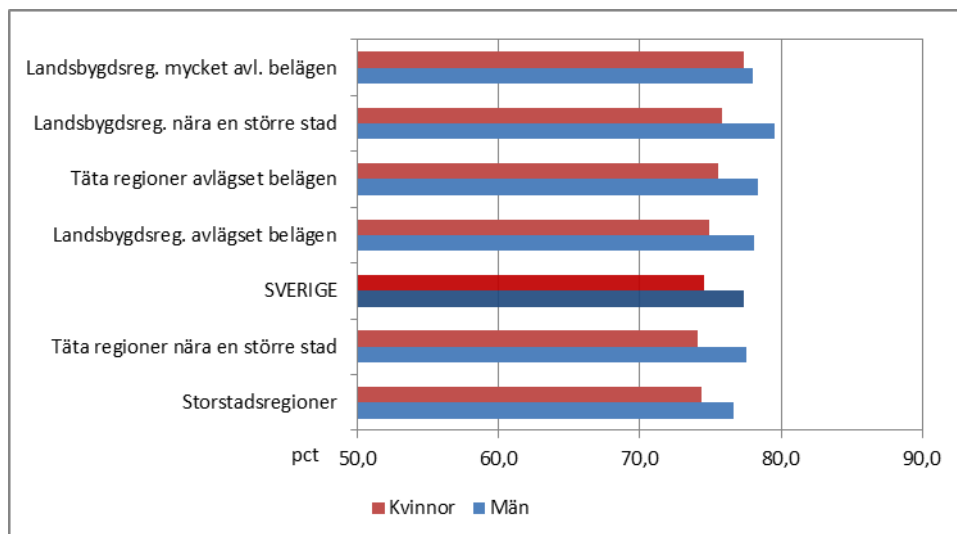
3.2 Tillväxt för alla – kompetensförsörjning och ökat arbetskraftutbud

Ett mål i Europa 2020 är en förvärvsintensitet på 75 procent i åldersgruppen 20–64 år, vilket samtliga åtta NUTS 2-områden i Sverige²⁹ uppnår. Ett antal FA-regioner har emellertid en något lägre förvärvsintensitet år 2010, vilket i många fall är en effekt av den kraftiga konjunktunedgången under 2009. Det bör betonas att gränsregioner påverkas av arbetspendling över riksgränsen i detta sammanhang.

Den tillgängliga arbetskraften utnyttjas bättre i olika typer av landsbygdsregioner än i typen storstadsregion respektive tätta regioner nära en större stad. Många regioner i mer perifera delar av landet har också genomgått en påfallande förbättring i detta avseende under det senaste decenniet. Skillnaderna mellan män och kvinnor har minskat i de flesta FA-regioner under samma period även om kvinnor fortsatt har en i genomsnitt lägre förvärvsintensitet än män. Skillnaderna kvinnor och män är minst i regiontypen mycket avlägset belägna landsbygdsregioner och i storstadsregioner.

²⁹ Europeiska kommissionen 2011.

Figur 3.d Förvärvsintensitet för kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år, år 2010 efter regiontyper (rangordnad efter förvärvsintensitet totalt)

Källa: rAps, 2012, bearbetning Tillväxtanalys.

I samtliga FA-regioner är förvärvsintensiteten för utlandsfödda i åldersgruppen 20–64 år mycket lägre än för befolkningen i stort. Det finns dock stora regionala skillnader inom samtliga regiontyper. Förvärvsintensiteten har sjunkit för hela befolkningen i arbetsför ålder under perioden 2005–2009, men den utlandsfödda befolkningen har drabbats kraftigare av konjunktur nedgången åren 2008/2009 än befolkningen i helhet. En lägre andel förvärvsarbetande i denna kategori är också en effekt av en mycket kraftig invandring under denna period. Detta har medfört att andelen utlandsfödda med en relativt kort vistelsetid i Sverige har ökat, framför allt i storstadsregionerna.

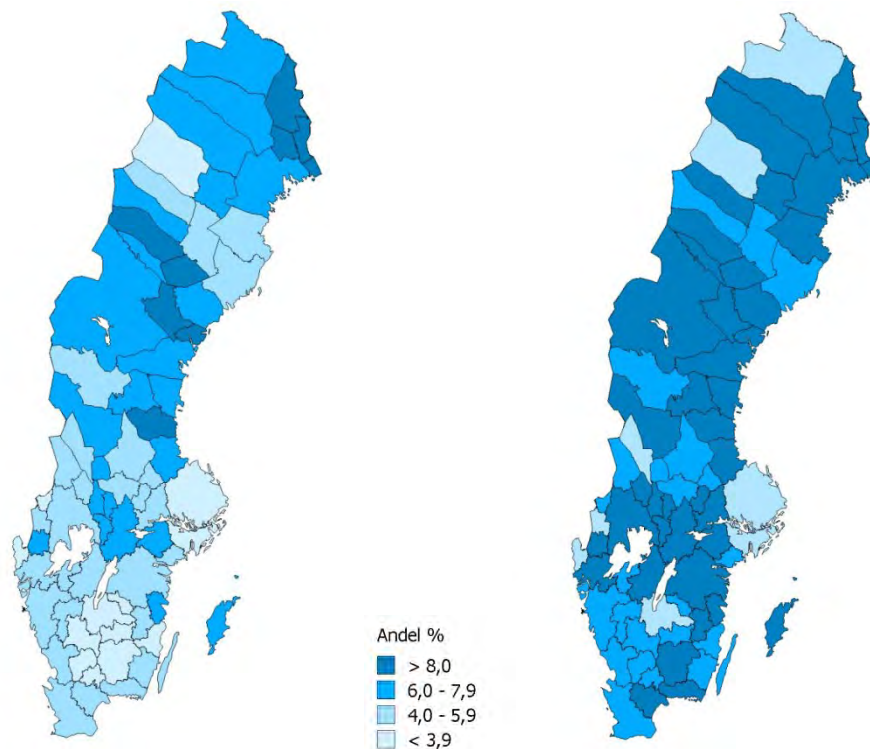
Arbetslösheten i Sveriges NUTS 2-områden är något högre jämfört med regioner i Nederländerna, södra Tyskland, Österrike och norra Italien. Detta gäller även förändringen av arbetslösheten under perioden 2007–2010, under vilken Sveriges NUTS 2-områden visade en stigande arbetslöshet.

Under perioden 2007–2012 ökar andelen arbetssökande i samtliga FA-regioner. Enbart tre FA-regioner har det första kvartalet 2012 en lägre arbetslöshet än första kvartalet 2007, det vill säga före konjunktur nedgången 2008/09. Sammanlagt har antalet arbetssökande ökat med 139 000 personer eller 53 procent under denna period. I åtta FA-regioner har antalet arbetssökande mer än fördubblats. Det är också dessa FA-regioner som drabbades hårdast av konjunktur nedgången 2008/09 och som tidigare hade en mycket låg andel arbetssökande. En konsekvens av detta är att skillnaderna mellan regionerna är mindre 2012 än de var innan konjunktur nedgången.

Figur 3.e Andel arbetssökande inklusive personer i konjunkturberoende program av befolkningen 20–64 år, regiontyper

År 2007 kvartal 1

År 2012 kvartal 1

Källa: rAps 2012, bearbetad Tillväxtanalys 2012

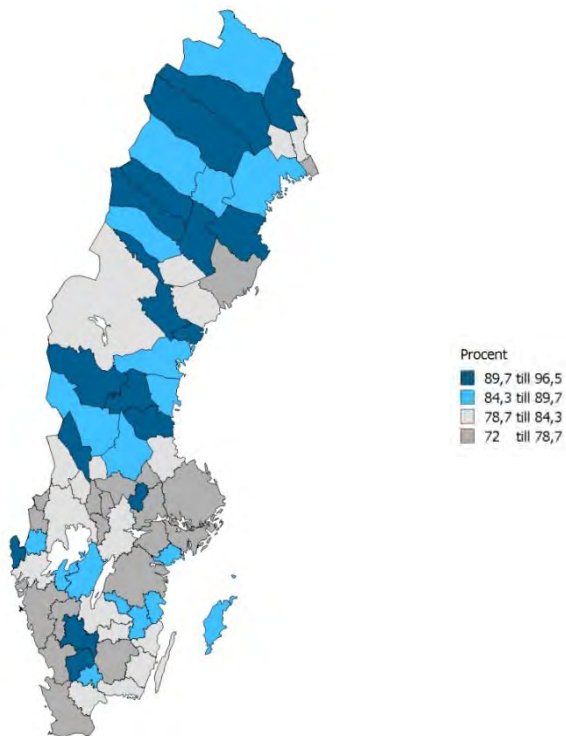
Andelen arbetssökande kvinnor ökar, vilket minskar skillnader mellan kvinnor och män. Detta kan tyda på att arbetslivet håller på att förändras och att en större andel kvinnor numera arbetar inom konkurrensutsatta näringar. Det kvarstår dock att kvinnor har en något lägre arbetslöshet än män.

Den demografiska utvecklingen i form av åldrande och minskande befolkning utgör ett problem i många regioner i Europa. Under senaste decenniet har antalet invånare mellan 20 och 64 år ökat med 309 000 personer i Sverige, vilket motsvarar sex procent. Nästan hela ökningen var koncentrerad till storstadsregionerna och motsvarade 92 procent av den totala ökningen i landet. I 48 av 72 FA-regioner minskade antalet 20–64-åringar.

Enligt prognoser kommer efterfrågan på arbetskraft vara större än tillgången på arbetskraft i en del regioner³⁰. En sådan situation kan antingen lösas med ökad inflyttning eller inpendling. Att lösa arbetskraftbristen med hjälp av inpendlingen är dock svårt för perifert belägna regioner samt för regioner där det förväntas bli en brist även i närbelägna regioner.

³⁰ Tillväxtanalys Rapport 2010:06.

Figur 3.f Förvärvsgrad, år 2020, FA-regioner

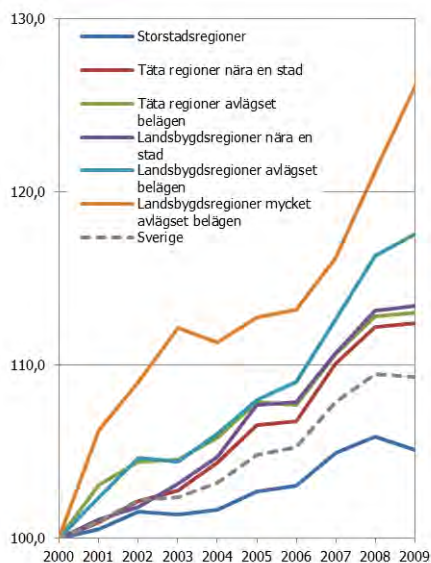

Källa: Tillväxtanalys 2010

Även om det anses svårt att med arbetspendling lösa långsiktiga strukturella problem i alla delar av Sverige, kan en ökad arbetspendling även i perifera regioner bidra till en förbättrad matchning mellan efterfrågad och tillgänglig kompetens. Arbetspendlingen över kommungränsen har ökat mest i avlägset och mycket avlägset belägna FA-regioner, även om uppgången skett från en relativt låg utgångsnivå. Det bör noteras att storstadsregioner i genomsnitt har mer än dubbelt så stora pendlingsflöden som avlägsna landsbygdsregioner³¹.

³¹ Samtidigt bör det noteras att i storstadsområdena finns många till ytan mindre kommuner, dvs många kommungränser som fångar pendelrörelserna i statistiken. De mer avlägset belägna landsbygdskommunerna är däremot ofta ytstora och många pendelrörelser sker inom kommunerna och "fångas" därför aldrig av några kommungränser.

Figur 3.g Förändring andel av befolkning 20–64 år som arbetspendlar över kommungräns 2000–2009, efter regiontyper

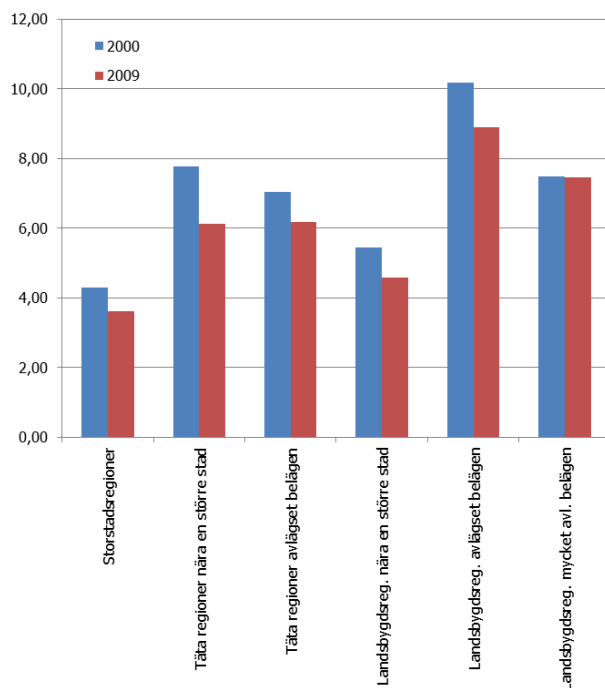

Källa: Tillväxtanalys, 2011

3.3 Hållbar tillväxt

Hållbar tillväxt går ut på att skapa en mer konkurrenskraftig koldioxidsnål ekonomi med en effektiv och hållbar resursanvändning. Målet i Europa 2020 är att koldioxidutsläppet i EU ska minska med 20 procent jämfört med år 1990. Sverige visar på en jämförelsevis god utveckling i detta avseende, men har inte uppnått det fastställda målet på en minskning om 16 procent till år 2020. Sveriges genomsnittliga utsläpp av koldioxid var 5 ton per invånare 2009, vilket motsvarar en minskning per invånare med cirka en ton eller 18 procent sedan 2000. Utvecklingen är framför allt ett resultat av lägre utsläppsnivåer från fastigheter, jordbruk och avfallssektorn. Som en följd av den kraftiga konjunkturedgången minskade också utsläppen från industrin 2009. Utsläppsnivåerna är åter högre 2010, delvis på grund av ett förbättrat ekonomiskt läge. Det finns en del regionala skillnader vad gäller nivå och utveckling av utsläpp framför allt beroende på FA-regionens näringsstruktur och befolkningsstorlek. En minskning av koldioxidutsläppet per invånare kan fastställas i samtliga regiontyper med undantag för landsbygdsregioner mycket avlägset belägna.

Figur 3.h Förändring koldioxidutsläpp år 2000–2008 i ton per befolkning 20–64 år, FA-regioner och efter regiontyper

Källa: Statistiska centralbyrån–SCB; RUS, nationell emissionsdatabas.

3.4 Ekonomisk tillväxt

Den köpkraftsjusterade bruttoregionalprodukten per invånare används som indikation på den genomsnittliga ekonomiska produktionen i EU:s regioner. Samtliga NUTS-2 regioner i Sverige ligger över EU-genomsnittet och Stockholmsregionen tillhör de tio NUTS 2-områden som har den allra högsta bruttoregionalprodukten per invånare i EU år 2008. När det gäller tillväxten i bruttoregionalprodukten har enbart Övre Norrland en bättre utveckling än EU-genomsnittet i Sverige under perioden 2000–2008³².

Generellt har produktivitetstillväxten påverkats av konjunktur nedgången i slutet av undersökningsperioden. När efterfrågan i ekonomin minskar plötsligt är det, av olika skäl, svårt för företagen att i samma takt anpassa antalet anställda. I flertalet av regionerna är arbetsproduktivitetsutvecklingen i inledningen av 2008 också sämre än den långsiktiga utvecklingen. På motsatt sätt präglas utvecklingen efter en snabb nedgång av produktivitetsvinster, då företagen i den mån det är möjligt försöker öka produktionen genom att utnyttja den befintliga kapaciteten. Därför noterades också en snabb förbättring av arbetsproduktivitet under 2009, men tillväxten var inte tillräcklig för att nå upp till den långsiktiga produktivitetstillväxten före konjunktur nedgången. Många FA-regioner i Norrlands inland och Gotlands FA-region präglas också av en långsiktigt lägre produktivitetstillväxt. Sådana regioner har ofta en hög andel näringar med hög personalintensitet som till exempel inom turism.

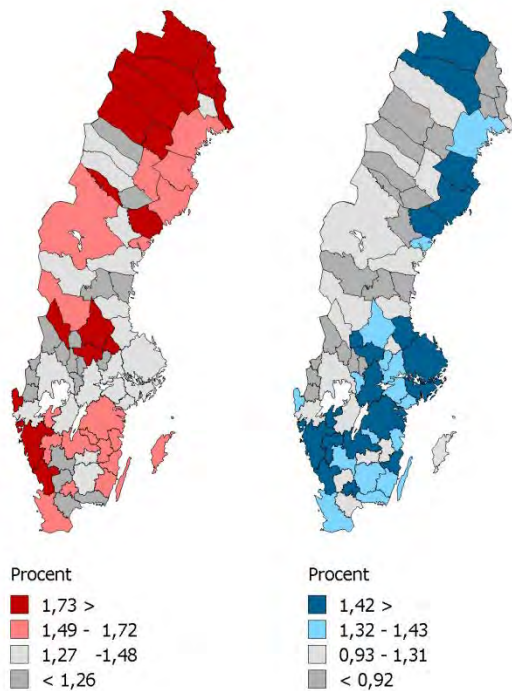
Generellt finns ett starkt samband mellan regioners arbetsproduktivitetsutveckling och regioners inkomstutveckling per invånare. Det finns dock alltid regioner som mer eller mindre kraftigt avviker från detta allmänna mönster, vilket bekräftas av skillnaderna mellan kartorna i figur 3.i. I framför allt de norra delarna av Sverige finns ett antal FA-regioner som uppvisar en god tillväxt i regional inkomst per invånare, men en förhållandevis långsam tillväxt i arbetsproduktivetet.

I andra delar av Sverige däribland Stockholms FA-region, är situationen den motsatta. Förklaringen ligger i att förändringen av inkomsterna per invånare också har att göra med hur den icke sysselsatta delen av befolkningen förändras. En förändring i andelen äldre, yngre eller

³² Europeiska kommissionen 2011.

personer utanför arbetsmarknaden av befolkningen påverkar också den genomsnittliga inkomstutvecklingen per invånare i en region. Den ökande globala efterfrågan på naturresurserna har exempelvis bidragit till en förbättring på arbetsmarknaden i norra Sverige. Flera personer som tidigare befann sig utanför arbetsmarknaden har fått arbete och därmed inkomster. Samtidigt har den stora utbildningsrelaterade inflyttningen och en betydande invandring till exempelvis Stockholmsregionen bidragit till en något sämre utveckling där. Det kvarstår att de genomsnittliga inkomstnivåerna per invånare ofta är högre i större FA-regioner än i mindre FA-regioner även om Sverige har mycket små regionala skillnader vad gäller inkomst per invånare jämfört med andra EU-länder.

Figur 3.i Genomsnittlig årlig tillväxt i regional inkomst per invånare (vänster) och regional arbetsproduktivitet (höger) 2000–2009, FA-regioner, procent

Källa: Tillväxtanalys 2011

Del II Fyra prioriteringar som fokuserar insatserna

De fyra prioriterade insatsområdena i den nationella strategin utgör en innehållslig ryggrad i genomförandet av sammanhållningspolitiken och den regionala tillväxtpolitiken samt hur dessa samordnas med varandra och med arbetsmarknadspolitiken. Fyra prioriteringar som pekar ut riktningen inför framtiden, som fokuserar satsningarna. I kommande avsnitt redovisas hur genomförandet och resultatet sett ut under perioden 2009 till halvårsskiftet 2012.

Det handlar om fyra framställningar med skiftande struktur – prioriteringarnas särarter och insatser under den gångna uppföljningsperioden har fått forma redovisningarna. Den första prioriteringen är Innovation och förnyelse, som motiveras av att förutsättningarna för tillväxt alltmer handlar om förmågan till kreativitet och nytänkande. Den andra prioriteringen är Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, som motiveras av att tillgång till kvalificerad arbetskraft är en av de starkaste drivkrafterna för hållbar tillväxt. Den tredje nationella prioriteringen är Tillgänglighet. Motivet är stärkt konkurrenskraft genom förbättrad tillgänglighet för näringsliv och medborgare att nå samhällets olika funktioner. Den fjärde prioriteringen handlar om att utveckla samarbetet med grannländer och närområdet, det vill säga om ett Strategiskt gränsöverskridande samarbete.

Redovisningen bygger på ett omfattande material. Bland de återkommande källorna finns de regionalt tillväxtansvarigas och myndigheternas redovisningar kring hur deras arbete bidrar till genomförandet av den nationella strategin, utvärderingarna av strukturfonderna, Sveriges nationella reformprogram för 2010 och 2011 samt regionala, nationella och europeiska strategier och handlingsprogram. Till detta kommer mer djupgående material i anslutning till de insatser som presenteras.

Redovisningarna ger en bild av genomförandet under den aktuella perioden. De visar på tendenser, fångar de stora dragen och ger exempel på insatser. Förutom prioriteringarna redovisas också utvecklingen inom områdena kommersiell och offentlig service, hållbar utveckling samt stad-land.

4 Innovation och förnyelse

I en globaliserad ekonomi med starkt omvandlingstryck är den nationella konkurrenskraften direkt beroende av näringslivets förmåga att förnya sig.

4.1 Strategiskt fokus och aktiva myndigheter

Innovation och förnyelse innefattar alla de insatser som på olika sätt främjar näringsliv och företagande – i detta perspektiv kan prioriteringen ses som utpräglad operativ till sin karaktär. Men de strategiska inslagen förefaller att öka, och de nationella myndigheterna fyller viktiga roller för att få flernivåsystemet att fungera. Detta utgör fokus i nedanstående avsnitt.

4.1.1 Strategier på regional och nationell nivå

Tillväxtverket analyserar i en rapport från 2011³³ hur prioriteringen Innovation och förnyelse framställs i samtliga då gällande regionala utvecklings- och tillväxtprogram. Den övergripande slutsatsen är att prioriteringen ges stort utrymme, men att helheten framstår som splittrad där det är svårt att utläsa hur delarna bidrar till att uppfylla ett gemensamt mål. Det är också svårt att i dessa strategiska dokument koppla aktörer, ansvar och insatser till varandra, vilket i slutändan bidrar till att dokumentens kraftsamlande potential inte nyttjas fullt ut. Tillväxtverket konstaterar att fokus för strategier och insatser ligger på tidiga skeden i innovationsprocessen, och lyfter fram behovet av att balansera dem mot insatser i senare skeden för att optimera helheten.

I merparten av länens regionala utvecklingsprogram pekas profilområden med särskilt stor utvecklingspotential ut. Tillväxtverket konstaterar att det sannolikt är de profilområden som förenar en allmän marknadspotential med strukturella förutsättningar och det regionalt specifika som har störst utvecklingspotential – men att dessa är mycket få i de strategiska programmen i länen. En fördjupad analys av det operativa arbetet visar emellertid att det finns en rad exempel på profilområden som står på denna tredelade grund. Satsning inom Hälsoveteknikområdet i Hallands län är ett sådant exempel. Den bottnar i den regionala historien med bland annat kurortsverksamhet och kopplas ihop med en stor marknadspotential och det regionala näringslivets struktur. Satsningen på en civil användning av energetiska material (t.ex. sprängämnen) i Örebro län är ett annat exempel, där motiven finns i den regionala historien och där kopplingarna till dagens marknadssituation, forskning och näringsliv är tydliga.

Arbetet med regionala profilområden kan enligt Tillväxtverket sammantaget sägas uppfylla mycket av det som ligger inom begreppet Smart specialisering och tillhörande RIS3-strategier³⁴ – det svenska arbetet är fokuserat, bygger på komparativa fördelar och har ambitioner av tydlig Triple Helix-karaktär. Den formaliserade process som framtagandet av RIS3-strategier medför kan i detta perspektiv fungera som en kvalitetskontroll och tillföra välbehövlig systematik inom ett intensivt, men stundtals okoordinerat arbete på regional nivå.

I ett antal län har man tagit fram regionala innovationsstrategier under uppföljningsperioden, och ett flertal processer pågår. Ett exempel finns i Blekinge län som sedan 2011 driver en bred process med att ta fram en innovationsstrategi som ska bilda ett ramverk för ett tydligt politiskt ledarskap i länets arbete med sina innovationsprocesser. Ett annat exempel finns i Stockholms län där en liknande samverkansprocess genomförts under rubriken Innovationskraft Stockholm. Bakgrunden till projektet är enligt Innovationskraft Stockholm en bristande förmåga att omvandla forskningsresultat och idéer till kommersiellt gångbara produkter och tjänster. Innovationsstrategin ska alltså inte bara bidra till att regionen behåller sin framskjutna position inom kunskapsområdet, utan också att potentialen i detta realiseras i högre utsträckning.

Blekinge och Stockholm är också exempel på två län där aktörerna placerar sin egen innovationsstrategi i relation till det pågående arbetet med att ta fram en nationell innovationsstrategi. Processen påbörjades under 2011 och har präglats av delaktighet från aktörer på olika nivåer och med olika intressen. Det öppna förhållningssättet gäller också synen på innovationsbegreppet. Innovationer definieras i arbetet med innovationsstrategin som nya idéer som sprids och skapar värden för människor, företag eller samhälle. I regeringens skrivelse Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och

³³ Tillväxtverket 0083.

³⁴ RIS3 står för Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation.

sysselsättning³⁵ betonar regeringen vikten av att bredda synen på innovationer. De kan mycket väl vara forskningsbaserade, men en mycket stor andel av innovationerna sker löpande i små och medelstora företag som gradvis förbättrar sina tjänster och produkter eller organisation.

4.1.2 Aktiva nationella myndigheter

En generell analys av de 18 nationella myndigheter som rapporterar hur de bidrar till genomförandet av den nationella strategin visar att 12 redovisar insatser under prioriteringen Innovation och förnyelse. Detta gör Innovation och förnyelse till den prioritering med flest aktiva nationella myndigheter, vilket bekräftar att prioriteringen har en central position i genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken på alla nivåer.

Merparten av insatserna är kunskapsorienterade eller består av olika typer av samverkan. Bredden på de kunskapsorienterade insatserna är stor, från rena analyser till metodutvecklingsarbete och publika informationsinsatser. Även samverkansinsatserna uppvisar en stor bredd – flera nationella myndigheter har omfattande samverkan med såväl andra myndigheter som aktörer på regional och lokal nivå. Innovation och förnyelse är den prioritering som har flest finansiärer. Där återfinns till exempel centrala aktörer inom området som Vinnova och Tillväxtverket men också myndigheter som till exempel Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket och Statens energimyndighet.³⁶

4.2 Politiska initiativ, nationella program och regionala projekt

På strategisk nivå är Innovation och förnyelse ett prioriterat område i såväl regionala strukturfondsprogram som regionala utvecklingsprogram och mer konkreta handlingsprogram. Även på operativ nivå har prioriteringen stått i fokus under uppföljningsperioden – ett stort antal projekt och insatser med en omfattande spännvidd har ägt rum inom området. För att sortera och strukturera redovisningen av Innovation och förnyelse utgår den från vilka av nedan angivna målgrupper insatserna vänder sig till, snarare än om insatserna klassificeras som Entreprenörskap eller Innovativa miljöer som utgör prioriteringens två insatsområden.

- Insatser för alla.
- Insatser för särskilda branscher och grupper.
- Insatser för kunskapsteta miljöer.

4.2.1 Insatser för alla

De insatser som redovisas i detta avsnitt är av grundläggande, främjande och ofta fortlöpande karaktär – en solid grund i arbetet med att främja företagsklimat och tillväxt. Det är insatser som vänder sig till hela näringslivet, oavsett branschtillhörighet och oavsett kunskapshöjd. Insatser som i stort fungerar som smörjmedel för näringslivet, som tar bort hinder och skapar förutsättningar till fler och växande företag.

Aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete har under perioden i stor utsträckning drivit insatser av samordnande karaktär inom detta fält. Det handlar som i Kronobergs län om att rigga nätverk för kommunernas näringslivsansvariga eller som i Västmanlands län om att öka samverkan mellan de företagsutvecklande aktörerna i länet. Genom sitt ansvar för regionala tillväxtprogram och andra handlingsorienterade näringslivsprogram har de tillväxtansvariga aktörerna en strategisk roll inom området, medan de operativa insatserna i hög utsträckning genomförs av andra främjandeaktörer som till exempel Almi Företagspartner AB, Nyföretagarcentrum, Coompanion och kommunernas näringslivsfunktioner. Tillsammans bildar dessa aktörer en svåröverskådlig flora av intressen och erbjudanden i den lokala företagsmiljön, som reser frågor om effektiviteten i systemet. Det är en del av bakgrunden till att regeringen genom propositionen Företagsutveckling – statliga insatser för finansiering och rådgivning presenterade riktlinjer³⁷ för att öka effektiviteten i statens insatser. En central utgångspunkt i propositionen är att statens främjandeinsatser ska kompensera för brister i marknadens funktionssätt som kan hämma näringslivets utvecklingsmöjligheter och därmed konkurrenskraften.

³⁵ Skr. 2009/10:221.

³⁶ Svenska ESF-rådet är inte en av de myndigheter som rapporterar till regeringen om hur de bidrar till genomförandet av den nationella strategin. De har dock en viktig roll inom prioritering Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud. Där arbetar myndigheten med innovation kopplat till bland annat entreprenörskap och social ekonomi.

³⁷ Prop. 2009/10:148.

Ett prioriterat område för regeringen har under den gångna uppföljningsperioden varit att förenkla för företagen. En av insatserna är det så kallade Regelrådet som bland annat granskar utformningen av förslag till nya eller ändrade regler som kan få effekter av betydelse för företagen. Vidare har Tillväxtverket i uppdrag att genomföra mätningarna som synliggör företagens administrativa kostnader. Målet är att de ska ha minskat med 25 procent vid utgången av 2012, jämfört med den nollbas-mätning som genomfördes 2006. Tillväxtverket har också en mer omfattande roll att driva på och utveckla förenklingsarbetet i samverkan med departement, myndigheter, kommuner och näringsliv.

Verksamt.se, ett samverkansprojekt mellan Tillväxtverket, Skatteverket och Bolagsverket och ett konkret resultat inom främjandeyrket, är en webbplats som vänder sig till företagare eller blivande företag och ger dem en bred samlad information och service. Under 2011 hade sidan fler än en miljon unika besökare. Ovanstående myndigheter samverkar också med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Tullverket och genomför Starta företag-dagar. Under 2011 genomfördes 35 sådana dagar.

Det finns även riktade affärsutvecklingsinsatser inom internationalisering och produktutveckling, exempelvis arbetet inom Enterprise Europe Network som innefattar rådgivning om EU-regler och förmedling av internationella affärskontakter till små och medelstora företag. Vidare underlättar Tillväxtverkets Produktutvecklingsprogram för små företag att genomföra utvecklingsinsatser. Mer än 70 procent av företag som fick stöd mellan 2007 och 2010 har förbättrat sin marknadsposition³⁸.

4.2.2 Insatser för särskilda branscher och grupper

Under uppföljningsperioden har några av de prioriterade branscherna i det regionala tillväxtarbetet varit miljödriven näringslivsutveckling, besöksnäringen, kulturella och kreativa näringar samt vård- och omsorgssektorn. Gemensamt för dessa områden är en framväxande affärslogik och behov av entreprenörskapsinsatser för att tillvarata tillväxtpotentialen. Gemensamt är också att de synliggör tillväxtarbetets uppbyggnad, där strategier och handlingsplaner på nationell nivå omvandlas till program hos myndigheterna och i senare led resulterar i projekt på lokal och regional nivå.

Miljödriven näringslivsutveckling

Under 2011 presenterade regeringen en nationell miljöteknikstrategi som i sin helhet omfattar satsningar på 100 miljoner kronor per år under perioden 2011–2014. Det handlar bland annat om uppdrag, där fokus är att främja samverkan mellan aktörer inom miljöteknikområdet och att stimulera utländska riskkapitalinvesteringar i svenska tillväxtföretag. Som ett led i genomförandet av strategin fick bland annat Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Invest Sweden nya uppdrag under 2011.

Tillväxtverkets program Miljödrivna marknader är ett annat exempel. Genom programmet fick svenska små och medelstora företag möjlighet att stärka sin konkurrenskraft, utveckla sina affärer och öka sin försäljning av varor och tjänster på de miljödrivna marknaderna. Miljödrivna marknader avslutades under 2011. Sammanlagt deltog 1 555 företag i projekten varav ett flertal ökade sin omsättning och genomförde affärer.

Det arbete med miljödriven näringslivsutveckling som de med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete bedriver har en stark koppling till miljö- och energiteknikområdet. Ett exempel är Samverkansorganet i Östergötlands län–Regionförbundet Östsam, som stimulerar utvecklingen av systemleverantörsförmågan hos miljöteknikföretag i länet via Miljöteknikcentrum i Östergötland. Miljöteknikcentrum organiserar Cleantech Östergötland, en affärsorienterad samverkansarena för regionens verksamheter inom miljöteknik, som samlar och främjar regionens affärs- och utvecklingsmöjligheter inom området. Ett av flera utvecklingsprojekt inom ramen för Cleantech Östergötland är Miljödriven produktutveckling, där fokus har varit miljödriven affärsutveckling i ett tiotal företag.³⁹

³⁸ Tillväxtverket 2012, Info 0407.

³⁹ Tillväxtverket 0092.

Kulturella och kreativa näringar

I och med att den nationella handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar antogs 2009 pekade regeringen på tillväxtpotentialen inom detta område. Tillväxtarbetet på såväl nationell som regional nivå inom de kulturella och kreativa näringarna speglar i stor utsträckning de deluppdrag som lanserades i handlingsplanen.

På länsnivå har arbetet för de tillväxtansvariga aktörerna bland annat handlat om att utarbeta strategiska planer eller program för utveckling av kulturella och kreativa näringar samt finansiera projektverksamhet. Samtliga län har tagit fram sådana. I Gävleborgs län finns exemplet "The Galaxy of Post Production". Projektet syftar till att utveckla en kreativ virtuell miljö med unika samverkansformer och mäklarfunktioner för professionell efterbearbetning av audiovisuellt material. I Västerbottens län har samverkansorganet, Region Västerbotten, avsatt åtta miljoner kronor för projektverksamhet inom näringsområdet. De menar att den attraktionskraft och de immateriella värden som kulturen skapar är viktiga ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Förbättrade förutsättningar för kulturskapare och entreprenörer och ökad samverkan med näringslivet bedöms bidra till såväl länets tillväxt som till ökad regional konkurrenskraft

Besöksnäringen

Besöksnäringen är i vissa avseenden nära besläktad med kulturella och kreativa näringar och står för en viktig och växande andel av den svenska ekonomin. De tillväxtansvariga aktörernas arbete med utvecklingen av besöksnäringen påminner i stor utsträckning om det generella arbetet med att främja entreprenörskap, där det operativa, och i många fall även det strategiska, arbetet ligger hos andra aktörer, som till exempel offentliga bolag.

Tillväxtverket har ansvar för att ta fram och sprida statistik kring utveckling av turismen men myndigheten driver också samverkansaktiviteter och finansierar projekt. Under 2010 arbetade Tillväxtverket och V.S. VisitSweden AB fram turistnäringens nationella mötes- och informationsplats; TRIP Turistnäringens Utvecklingscenter. I arbetet deltog även andra myndigheter som till exempel Rikstrafiken, Arbetsförmedlingen och Naturvårdsverket. Sedan 2012 har Tillväxtverket också i uppdrag att göra extra insatser för att stärka och utveckla hållbara turistdestinationer samt stärka innovationsförmåga, kvalitet och konkurrenskraft i små och medelstora turist- och upplevelseföretag. Satsningen på 60 miljoner kronor under tre år genomförs tillsammans med V.S. VisitSweden AB och riktas mot fem destinationer som bedöms ha förmåga att utvecklas till internationellt konkurrenskraftiga resmål⁴⁰.

Under perioden har också den samlade besöksnäringen, tillsammans med en lång rad intressenter som till exempel Swedavia AB, Tillväxtverket och Statens jordbruksverk, tagit fram en nationell strategi för den svenska besöksnäringen.

Vård och omsorg

Under 2008 till 2010 drev Tillväxtverket ett program för att utveckla entreprenörskap och företagande inom vård och omsorg. En slutsats från programmet är att införandet av ett valfrihetssystem⁴¹ inte automatiskt leder till mångfald och fler småföretag inom området. I stället krävs ett mer långsiktigt arbete med flera olika insatser parallellt. Under 2010 och 2012 har insatserna bland annat handlat om att driva ett program för kunskapsutveckling om entreprenörskap inom vård och omsorg, främja entreprenörskap på högskolor och universitet inom utbildningar i vård och omsorg samt med hjälp av utvecklingscheckar ge små företag möjlighet att utveckla en ny eller befintlig tjänst, vara eller ett nytt arbetssätt. Den sistnämnda satsningen är av pilotkaraktär och omfattar 16 miljoner kronor under perioden 2011–2013. Satsningen genomförs i samarbete med fyra lokala partnerskap, där företrädare från det lokala främjandesystemet ingår.

Ett exempel på det regionala arbetet inom området är projektet Hälsoval inom mödrahälsovården i Skåne läns landsting–Region Skåne. Hälsovalen har till syfte att öka mångfalden av utförare och säkerställa jämlik vård och ge brukaren ett urval av utförare att välja bland. Projektets primära målgrupp har varit presumtiva företagare som vill starta och driva verksamhet inom området.

⁴⁰ De fem destinationer som beviljats medel är Bohuslän, Kiruna, Stockholms skärgård, Vimmerby och Åre. För mer information se www.tillvaxtverket.se.

⁴¹ Lag (2008:962) om valfrihetssystem.

Regeringen beslutade under 2011 om en satsning på att stärka innovationsförmågan inom vård och omsorg. Satsningen som fokuserar på så kallade testbäddar omfattar 20 miljoner kronor under 2011–2012 och genomförs av Vinnova.

Riktade insatser för särskilda målgrupper

Under 2010 avslutades programmen Främja kvinnors företagande och Ambassadörer för kvinnors företagande, som drivits av Tillväxtverket sedan 2007⁴². Under 2011 beslutade regeringen att förlänga satsningen fram till 2014. Den största utmaningen under den nya programperioden bedöms vara att höja kvaliteten i det företagsfrämjande systemet så att det i högre grad möter behoven hos både kvinnor och män.

Småföretagen som drivs av företagare med utländsk bakgrund får allt större betydelse för sysselsättningen och tillväxten i svensk ekonomi. Tillväxtverkets program Företagare med utländsk bakgrund, som avslutades under 2010, hade som syfte att ta vara på den kraften och stärka förutsättningarna för utveckling och tillväxt. Utvärderingen av programmet pekar bland annat på positiva resultat i form av ny kunskap och nya kontakter som på sikt kan skapa goda effekter för målgruppen. Under 2011 fokuserade Tillväxtverket på att sprida erfarenheterna från programmet.

Inom ramen för Europeiska socialfonden finansieras projekt, som syftar till att främja ovan nämnda målgruppers innovationskraft och entreprenörskap. Ett projektexempel är NEEM – mikrofinansiering av sociala företag, som genom ett koncept för mikrofinansiering gjort det möjligt för projektets deltagare, till 85 procent kvinnor med utländsk bakgrund, att av egen kraft starta företag och bryta sitt utanförskap.

År 2010 uppdrog regeringen åt Tillväxtverket och Vinnova att genomföra ett treårigt program för att främja innovationskraften hos unga (18–30 år). Andra nationella myndigheter driver i många fall särskilda insatser för att stötta utvecklingen av entreprenörskap och näringsliv inom sina respektive sektorsområden, exempelvis. Statens jordbruksverk som driver projektet Team företagande, Riksarkivet och Riksantikvarieämbetet som utvecklar modeller för att stimulera till mer företagande, samt Statens energimyndighet som vill uppnå fler innovationer inom energiområdet.

4.2.3 Insatser för kunskapsstata miljöer

Satsningar inom innovationsområdet tillhör numera grundverktygen i det regionala tillväxtarbetet. Insatserna spänner över ett stort fält även om det förefaller finnas en viss övervikt av insatser i tidiga skeden av innovationsprocessen. Det regionala tillväxtarbetet är omfattande inom detta område – här återfinns till exempel satsningarna på klusterutveckling och profilområden där inkubatorer och samverkansarenor är vanliga inslag. Branschbredden är stor vad gäller kluster/profilområden. Life science, miljöteknik, kulturella och kreativa näringar, är några av de mer frekvent förekommande.

Ett exempel är ”Smart Textiles”, som ska leda till en internationellt ledande position inom design, utveckling och produktion av nästa generations textila produkter. Som grund ligger mångårig tradition av en framträdande textilindustri i Sjuhäradsbygden. Aktörer i Västra Götalands län står bakom satsningen, såväl offentlig verksamhet som företag och forskning. Ett annat exempel finns i Dalarnas län där Stålintustrins forskarskola startat som ett direkt svar på behov inom järn- och stålindustrin. Genom att etablera en forskarskola förväntas doktorandernas arbeten fungera som en länk mellan företag och forskning vilket ska medverka till att de blir kvar i länet. Tillsammans med ”Triple Steelix”, ett klusterinitiativ inom stålindustrin i Bergslagen, har stålindustrin beviljats merparten av medlen inom området.

Inkubatorer används i de svenska länen för att skapa goda miljöer för kunskapsbaserade företag att utvecklas. En grov indelning kan göras i två typer av inkubatorer, där den första vänder sig till en generell marknad med fokus på personnivå och den andra är universitetsrelaterad och ofta riktar sig till en specifik bransch eller klusterinitiativ. Under 2012 beslutade regeringen att tillföra de svenska inkubatorerna 100 miljoner kronor under en treårsperiod. Genom satsningen ska fler inkubatorer kunna få driftsfinansiering och ge ökat stöd till nya och växande

⁴² Se www.tillvaxtverket.se för beskrivning av resultat.

kunskapsintensiva företag. I satsningen finns också ett fokus på internationalisering av bolag med hög tillväxtpotential.

Uminova Innovation är ett exempel på en inkubator som vänder sig brett och fokuserar på entreprenörskap och avknoppningar från akademien. Uminova Innovation ligger i Uminova Science Park och driver vid sidan av inkubatorverksamheten satsningar för att stärka Umeå och Västerbottens län som life science-region. Uminova Innovation utgör också en del av Innovationskontor norr, ett av åtta innovationskontor som valdes ut av regeringen i samband med forskningspropositionen 2009–2012. Genom sitt engagemang i Enterprise Europe Network hjälper Uminova Innovation också forskare och företag i Västerbottens län att hitta internationella partners. En ytterligare del av Uminova Innovation är dotterbolaget Umeå Biotech Incubator som tillhandahåller såväl specialutrustade laboratorier för produktutveckling samt affärsutvecklingshjälp.

Följeforskningen av de åtta regionala strukturfondsprogrammen visar att de mest framgångsrika projekten inom Innovation och förnyelse handlar om att på olika sätt öka den regionala innovationskapaciteten – detta eftersom dessa projekt i stor utsträckning är nydanande och additionella i förhållande till ordinarie verksamhet. Många triple helix-orienterade projekt har fokus på att skapa nätverk och mötesplatser. Projekten resulterar i en omfattande kunskapsöverföring som, om systemet fungerar, har goda möjligheter att i senare skede leda till innovationer. Dessa så kallade kunskapsspillovers är betydelsefulla i ett regionalt innovationssystem, men de behöver inte sällan kompletteras med fler entreprenörskapsfrämjande aktiviteter av olika slag. En slutsats från följeforskningen är att entreprenörskapsinsatser som drivs integrerat med innovationsprojekt tenderar att vara mer framgångsrika – entreprenörskap och innovation som varandras förutsättningar.

Tillväxtverket och Vinnova är centrala myndigheter i det innovationsutvecklande arbetet. Tillväxtverket summerade under 2011 sitt engagemang inom klusterområdet. Utvärderingen visar att 70 procent av företagen som fått stöd inom ramen för klusterprogrammet hade större genomsnittlig tillväxt än jämförbara företag. Myndigheten beslutade under 2011 om ett nytt program som ska utveckla den innovativa förmågan i näringslivet. Dels genom att stärka den operativa nivån vilket precis som tidigare sker genom en uppväxling av existerande klusterinitiativ. Dels genom att stärka den strategiska nivån och de tillväxtansvariga aktörernas arbete med de regionala innovationssystemen. Vinnova har under den aktuella uppföljningsperioden drivit en rad nationella program inom området. Myndigheten investerar i starka forsknings- och innovationsmiljöer, i projekt som ska öka kommersialiseringen av forskningsresultat och katalyserande mötesplatser. Även Statens energimyndighet fördelar omfattande resurser som kommer innovationsområdet till del. I deras rapportering kring hur de bidrar till genomförandet av den nationella strategin redovisar de insatser längs hela innovationskedjan; från forskning till kommersialisering, affärsutveckling och internationalisering. Genom programmen VinnNu och Forska&Väx har myndigheten också ett formaliserat arbete med Vinnova.

Upphandling och kapitalförsörjning

Upphandlingsfrågor har i ett brett perspektiv varit föremål för insatser under den aktuella uppföljningsperioden. Det har bl.a. handlat om att förenkla den "vanliga" upphandling som de offentliga aktörerna gör. Det kan då till exempel handla om att utbilda personal så att de skriver upphandlingsunderlag som underlättar för små lokala företag att delta i upphandlingarna. Det har bl.a. handlat om så kallad innovationsupphandling. Det stora intresset för innovationsupphandling baseras på forskning som visar att en manifesterad efterfrågan på nya lösningar är innovationsdrivande. Att upphandla lösningar av specifika problem ger därmed inte bara en lösning på det aktuella perspektivet, utan bereder också väg för kommersiellt framgångsrika innovationer. Under 2010 överlämnade Innovationsupphandlingsutredningen sitt betänkande Innovationsupphandling SOU 2010:56 kring hur den svenska upphandlingen, som årligen omsätter runt 500 miljarder svenska kronor, kan göras mer innovationsfrämjande. Utredningen resulterade bland annat i uppdrag till Vinnova att stötta utvecklingen av nya och bättre lösningar som drivkraft för innovation. Under 2012 har Vinnova tillsammans med Statens energimyndighet och Trafikverket fått ytterligare uppdrag inom området. Inom ramen för regeringens miljöteknikstrategi ska de arbeta med innovationsupphandling för att driva på nya och bättre miljölösningar inom transportsektorn. Uppgiften för Trafikverket är att analysera

hur myndigheten kan använda sig av innovationsupphandling för att driva på utvecklingen av effektivare processer och ny teknik – samt prova detta praktiskt.

Den offentliga kapitalförsörjningen bidrar till en förbättrad finansieringssituation i skeden och segment där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning. Men den offentliga kapitalförsörjningen kan också användas som ett sätt att adressera regionala skillnader. Ett sådant exempel är det statliga riskkapitalbolaget Inlandsinnovation AB som bildades under 2010. Bolaget ska arbeta för att stärka den internationella konkurrenskraften och ta tillvara tillväxtpotentialen i norra Sveriges inland. Den totala finansieringsramen är två miljarder kronor och bolaget fattade sina första finansieringsbeslut i mars 2012. Regeringen har gjort bedömningen att tillskottet av riskvilligt kapital stimulerar nya lösningar och innovationer, vilket i sin tur stärker entreprenörskapet och näringslivets förutsättningar.

Kapitalfrågorna är på liknande sätt som upphandlingsfrågorna intressanta ur såväl ett bredd- som ett spetsperspektiv. Almi Företagspartner AB adresserar detta breda och vardagsnära perspektiv i sin löpande verksamhet. Genom Almi Invest adresserar bolaget också spetsperspektivet då bolaget förvaltar sju av de tolv regionala riskkapitalfonder som startade under 2009 och finansieras via strukturfondsmedel. Fonderna är revolverande och investerar i små och medelstora företag som befinner sig i tidiga skeden. Halvtidsuppföljningen indikerar att satsningen kan bli framgångsrik då de bidragit till att locka fram privat kapital och att investeringar kommer till stånd.

5 Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud

Tillgång till kompetent arbetskraft är en av de starkaste drivkrafterna för hållbar tillväxt varför regeringen pekar ut kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud som insatsområden i den nationella strategin. I de regionala utvecklingsprogrammen i de flesta län förs resonemang om människors kunskap och kompetens som den viktigaste resursen i en kunskapsdriven ekonomi. Med ständigt stigande kompetenskrav blir kvalificerad arbetskraft en förutsättning för att länet ska vara attraktiv för företag och organisationer och således även en förutsättning för en framtida innovationskraft och förnyelseförmåga. För att säkerställa framtida tillväxt behöver regionerna invånare som förvärvsarbetar samt ett utbildningssystem som ser till att arbetskraften har en kompetens- och kunskapsnivå som motsvarar samhällets krav.

I arbetet med att öka arbetskraftsutbudet kämpar många av län och kommuner i Sverige med en skev befolkningsstruktur⁴³. Detta i kombination med stora pensionsavgångar och en ökad urbanisering, avgör regionens förmåga att hävda sig i en kunskapsdriven ekonomi. Att detta är en av de främsta utmaningarna i det regionala tillväxtarbetet står utom allt tvivel. De regionala utvecklingsprogrammen är tydliga på denna punkt. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser bekräftar också denna bild i en analys från 2010⁴⁴, där myndigheten skriver att det framför allt kommer att råda brist på arbetskraft med eftergymnasial utbildning och då främst med inriktning mot vård, teknik och naturvetenskap. Myndigheten konstaterar att flera FA-regioner kommer att behöva en betydande inpendling för att klara arbetskraftsförsörjningen, vilket dock är svårt i perifert belägna FA-regioner.

5.1 Politiska reformer och nationell samverkan

Inom arbetsmarknadspolitiken syftar regeringens arbete till att förbättra arbetsmarknadens funktionsätt, bland annat genom att förstärka arbetskraftsutbudet. Regeringens främsta mål är att föra Sverige mot full sysselsättning genom minskat utanförskap. Satsningar på 3,5 miljarder kronor under 2012 syftar till att möta den på kortare sikt sämre utvecklingen på arbetsmarknaden samt i ett långsiktigt perspektiv motverka långtidsarbetslöshet, genom att bl.a. öka uppföljning av arbetssökandet och möjligheten till tidigt stöd. Satsningar görs också på ungdomar som saknar slutförd grund- eller gymnasieskola samt på nyanlända flyktingar genom en statlig individuell ersättning. Denna ersättning ska stärka incitamenten för såväl kvinnor som män att delta i aktiviteter och arbeta vid sidan av etableringsaktiviteterna. Reformen förväntas också öka förutsättningarna för jämställdhet mellan kvinnor och män, då en individuell ekonomisk ersättning som inte påverkas av inkomsterna hos andra personer i hushållet, skapar starkare drivkrafter för båda makarna i en familj att delta i arbetsförberedande insatser. Möjligheterna till livslångt lärande har också stärkts genom att den nya skollagen (2010:800) medger möjligheter till en utbildning anpassad efter individens behov och förutsättningar.

Mer långsiktiga satsningar för att säkerställa utbildningssystemets förmåga att leva upp till arbetsmarknadens krav på kompetens, såväl dagens som framtidens, görs i en omfattande reformering av den svenska skolan. I reformarbetet fokuseras på de tidiga årskurserna, då grunden för en fortsatt framgångsrik utbildning läggs där. Kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad förstärks genom att lärlingssystem utvecklas, dels inom ramen för gymnasieskolan, dels genom att införa en lärlingsprovanställning för unga under 23 år.

Nationella myndigheters insatser inom prioriteringen handlar huvudsakligen om att utveckla och fördjupa kunskap samt medverka i eller etablera forum för samverkan med den regionala nivån. Många av insatserna som rör samverkan har också inslag av mer kunskapsutvecklande karaktär och handlar då till exempel om metodutveckling och erfarenhetsutbyte. En aktör inom ramen för strategins genomförande är Svenska ESF-rådet, som med strukturfondsmedel stärker prioriteringens genomförande på den regionala nivån. Jämfört med övriga prioriteringar i den nationella strategin är emellertid Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud den prioritering med minst nationell, statlig medverkan i genomförandet⁴⁵.

Myndigheten för yrkeshögskolan har i uppdrag att genom bidrag säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar, som svarar mot arbetsmarknadens behov, kommer till stånd. Myndighetens

⁴³ Mönstret är detsamma oavsett om indelningen vid analyserna är kommuner FA-regioner eller län.

⁴⁴ Tillväxtanalys 2010:06. Analyserna är genomförda med FA-regioner.

⁴⁵ Detta baseras på vilka myndigheter som redovisar till regeringen hur de bidrar till genomförandet av den nationella strategin.

uppdrag smälter i stor utsträckning samman specifika sektorsmål inom utbildningsområdet med regionala tillväxtmål. Förutom Myndigheten för yrkeshögskolan är det endast ett fåtal myndigheter som medverkar i genomförandet av nationella strategin i form av finansiering av projekt eller insats. Statens jordbruksverk och Skogsstyrelsen har genom Landsbygdsprogrammet resurser som kan gå till kompetensförsörjning inom berörda sektorer. I sin roll som förvaltande myndighet för strukturfonderna hanterar Tillväxtverket medel till strukturuomvandlande projekt inom kompetensförsörjningsområdet.

Under ledning av Myndigheten för yrkeshögskolan medverkade ett antal myndigheter⁴⁶ i ett samverkansuppdrag för att stärka förutsättningarna för att privat och offentlig verksamhet får tillgång till efterfrågad kompetens. Uppdraget var ett svar på slutsatsen i 2009 års strategiska uppföljning av det regionala tillväxtarbetet om det omöjliga i att ett enskilt politikområde eller en enskild myndighet ensamt ska klara av ett samlat uppdrag inom arbetsmarknads- eller utbildningspolitiken. I uppdragets slutrapport från 2012 står bland annat att det tydligaste samverkansbehovet på nationell nivå gäller hur myndigheterna gemensamt och enskilt kan bidra till arbetet i länen med kompetensförsörjning. Rapporten beskriver även behovet av att skapa en mer långsiktig och organiserad struktur för samverkan mellan nationell och regional nivå samt ensa strukturerna i regionala behovsanalyser.⁴⁷

5.2 Regionala lösningar i samverkan

Ovan har konstaterats att det råder brist på utbildad arbetskraft i delar av landet, och att denna brist kommer att förvärras om inget görs. Detta kan komma att påverka den svenska tillväxtkurvan negativt. De lösningar som de regionala utvecklingsprogrammen presenterar handlar framför allt om inflyttning och inpendling. Nya invånare ska lockas till länen med hjälp av satsningar på attraktiva jobb och livsmiljöer samt goda livsvillkor. Samverkansorganet i Örebro län–Region Örebro vill t.ex. öka arbetskraftsutbudet genom att få studenter att stanna kvar efter avslutade studier. Lösningen i det regionala utvecklingsprogrammet är, åtminstone på papperet, enkel – ett attraktivt universitet i kombination med attraktiva jobbmöjligheter ger ökad befolkning.

En stor utmaning för aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete är att öka förmågan att ta tillvara den del av arbetskraften som står utanför arbetsmarknaden. I de regionala utvecklingsprogrammen nämns satsningar som till exempel validering av kompetens, rehabilitering av sjuka och förtidspensionerade samt ett allmänt folkhälsoarbete. I Kronobergs län drivs till exempel en introduktionskurs i gröna näringar för personer med utländsk bakgrund och Länsstyrelsen i Västra Götalands län bedriver verksamhet med målet att nyanlända akademiker ska få ett kvalificerat arbete eller annan sysselsättning relevant för yrkesbakgrund efter genomgången utbildningsinsats. Utvärderingar visar att cirka 60 procent av deltagarna anser att utbildningarna haft stor inverkan på deras möjligheter att få arbete. En kartläggning av tidigare deltagare visade att 70 procent hade en relevant sysselsättning i juli 2011.

Varselsamordning

Varselsamordningsuppdraget tog sin början 2008 och var då starkt motiverat av och kopplat till den snabba ökningen av antalet varsel. Arbetet under 2008–2009 beskrivs mer utförligt i Sveriges strategiska rapportering från 2009⁴⁸. Under 2008 och 2009 hade Europeiska socialfonden en central roll i arbetet med att dämpa effekterna av krisen inom de sektorer som drabbades hårdast av den ekonomiska krisen. Arbetet har visat att det nationella strukturfondsprogrammet för Europeiska socialfonden var tillräckligt brett och flexibelt för att fungera i en föränderlig omvärld. Utvecklingen sedan senhösten 2008 och Europeiska socialfondens roll i krisen har tydliggjort behovet av den typen av resurser i det regionala tillväxtarbetet. Europeiska socialfonden bidrar till utveckling av nya och på lång sikt hållbara samverkansformer som förstärker fondens beredskap inför framtida utmaningar och förändringar och således även det regionala tillväxtarbetet i stort.

⁴⁶ Myndigheten för yrkeshögskolan, Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Statistiska centralbyrån, Tillväxtanalys och Tillväxtverket.

⁴⁷ Myndigheten för yrkeshögskolan dnr YH 2010/348.

⁴⁸ Strategisk rapportering av Sveriges nationella strategiska referensram: Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, [dnr 2009/9779/RT]. Även publicerad som Ds 2009:69.

Varselsamordningsuppdraget i samband med finanskrisen 2008–2009 avslutades i augusti 2010. Statskontoret konstaterar⁴⁹ att de regionala varselsamordnarna använde befintliga arbetsformer. Samordnarna anser att uppdraget från regeringen ökade legitimiteten för samordningsarbetet, som, vilket många regionala företrädare framför, ändå skulle ha bedrivits på basis av ordinarie uppdrag. Regeringskansliets arbetssätt handlade om att skapa strukturer för att ta hand om förslag och sprida information inom kansliet. I beredningen av förslag från de regionala samordnarna användes Regeringskansliets befintliga beredningsprocess med skillnaden att processen bedrevs öppnare och med högre intensitet än normalt. Från politiken fanns en tydlig vilja om att arbetet skulle samordnas, vilket bidrog till att arbetet uppfattades som framgångsrikt, framför allt bland departementstjänstemännen.

Uppdraget fick efter hand en mer allmän profil och inriktades mot mer långsiktiga utbildnings- och kompetensförsörjningsfrågor snarare än kortsiktiga åtgärder för att motverka krisen. Uppdragets främsta resultat var den breda dialog, som ledde till regional samsyn om situationen, utmaningarna och målen för arbetet, enligt Statskontoret. Möten som hölls runt om i landets regioner bidrog till att utveckla nätverk mellan aktörer som tidigare inte samarbetade regelbundet.

Kompetensplattformar

Vikten av att förbättra den regionala samordningen inom kompetensförsörjningsområdet, samt avsaknaden av en regional aktör med tydligt ansvar inom kompetensförsörjningsområdet lyftes fram i den strategiska uppföljningen av det regionala tillväxtarbetet från 2009. Regeringen svarade på behovet av en utökad samverkan mellan den regionala tillväxtpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken genom ett uppdrag till länen att etablera regionala kompetensplattformar för samverkan inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering på kort och lång sikt.

I samtliga län har i dag aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete påbörjat arbetet med att skapa samverkansstrukturer mellan arbetsliv och utbildning. I vissa län har samverkan i sig stått i centrum, medan i andra har samverkan kompletterats med kunskapsunderlag och informationsinsatser. Arbetsförmedlingen finns med i samtliga läns kompetensplattformar.

En rapport från 2011⁵⁰ slår fast att arbetet har kommit olika långt i olika län, det har olika ambitionsnivå och plattformsarbetet har, helt i linje med regeringens ambition, varierande innehåll i utifrån varierande förutsättningar och prioriteringar i varje län. Rapporten visar vidare på skillnader mellan län där tillväxtansvaret hanteras av en politisk vald församling och län där ansvaret hanteras av en regional statlig förvaltning, relaterat till satsade resurser och tydlighet ifråga om mandatet att samordna frågorna. Rapporten visar också att samtliga län samverkar över länsgränserna i dessa frågor.

Satsningar på yrkesutbildning är relativt vanligt förekommande i det regionala tillväxtarbetet, ofta som ett resultat av den samverkan som sker inom ramen för kompetensplattformarna. Branscher som fokuseras såväl generellt som i plattformsarbetet är vård och omsorg samt teknik och industri, däribland gruvnäringen. I Stockholms län har arbetet med kompetensplattformen, och särskilt då utarbetandet av den arbetsmarknads- och utbildningsprognos man tagit fram, bidragit till att skapa en gemensam behovsbild vilket i sin tur bidragit till ett antal förbättringar inom området. Bland annat har matchningsproblematiken tydliggjorts både i form av arbetskraftsbrist och av outnyttjad arbetskraft. Yrkesutbildningen har synliggjorts vilket bidragit till en kraftig ökning av intresset för denna skolform och den yrkesinriktade svenskundervisningen för nyanlända har vidgats ytterligare. Enligt Tillväxtanalys⁵¹ anser aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete överlag att det är viktigt att arbeta med inte bara integrationsaspekter utan även jämställdhetsaspekter, men upplever svårigheter att göra så. Frågornas komplexitet och floran av aktörer ligger till grund för ett behov av att vidareutveckla metoder och ge exempel på hur arbetet med jämställdhet och integration kan bedrivas.

⁴⁹ Statskontoret 2011:11.

⁵⁰ Tillväxtverket 0120.

⁵¹ Tillväxtanalys Rapport 2012:04.

Regeringen har gjort bedömningen att det krävs ett långsiktigt arbete, bl.a. för att uppnå en funktionell organisation och bra samarbete inom ramen för plattformarna och kommer från nationellt håll att, inom den regionala tillväxtpolitikens befintliga budgetramar, förstärka och vidareutveckla de regionala kompetensplattformarna som viktiga verktyg för arbetet med kompetensförsörjningen i hela landet

5.2.1 Europeiska socialfondens roll

Europeiska socialfondens överordnade strategiska bidrag till det regionala tillväxtarbetet består av att den vidgar tillväxtbegreppet till att bli mer inkluderande, långsiktigt hållbart och politikområdesöverskridande. Genom att vidga tillväxtbegreppet vidgar fonden också de handlingsmöjligheter och metoder som förväntas ha en positiv effekt på tillväxten.

Under programperioden har det tydliggjorts att kompetensutvecklingsarbete på arbetsplatser måste kopplas samman med det strategiska tillväxt- och utvecklingsarbetet på regional nivå. Ett exempel är initiativen i Dalarnas och Värmlands län för solo- och mikroföretag, ett samverkansprojekt mellan företagareföreningar, kommunala lärcentra och näringslivskontor. Initiativen tar fasta på den utmaning som den negativa demografiska utvecklingen medför i vissa delar av landet. Med hjälp av Europeiska socialfonden kan kompetensutveckling i företag således användas som verktyg för att inte bara lösa problem med pensionsavgångar och generationsskifte i det enskilda företag, utan också som verktyg för att angripa en av samhällets främsta utmaningar.

I stort bidrar Europeiska socialfonden till samverkan inom insatsområden som spänner över olika politikområden och där det tidigare saknats samverkansplattformar. Projekt med stöd från Europeiska socialfonden har bidragit till att samverkan sker mellan myndigheter på både lokal, regional och nationell nivå på ett sätt som är svårt i ordinarie strukturer.

Europeiska socialfonden bidrar också till att målgrupper som ofta utgör fokus inom ett politikområde även uppmärksammas inom andra politikområden där dessa vanligtvis inte får lika stort utrymme. Ett exempel är fondens satsning på entreprenörskap bland långtidsarbetslösa som visat att det är möjligt att gå ifrån att vara långtidsarbetslös till sysselsättning i eget företag. Vid årsskiftet 2011/2012 hade satsningen resulterat i 136 nya företag, varav 30 sociala företag. Framgångsfaktorn för satsningen är tillräckligt med tid för projektdeltagarna att bygga upp självförtroende, kompetens, nätverk samt utveckla affärsidén⁵². En förutsättning för projekten är också en förståelse av effekterna av att integrera sociala insatser i en tillväxtpolitisk kontext samt en mer gränsöverskridande syn på målgrupper, insatsområden och samverkan.

Genom att bredda det regionala tillväxtarbetet stärker fonden ordinarie insatser. Ett exempel är utlysningen av Arbetslivsintroduktion, där Svenska ESF-rådet förstärker Arbetsförmedlingens insats. Dels genom att förlänga insatsen för deltagarna, dels genom att tillföra lärande och krav på samverkan. Ett annat exempel är projektet AMiA där Försäkringskassan tillsammans med bland annat Arbetsförmedlingen och vården samverkar med syfte att öka individens möjligheter att återfå arbetsförmågan.

Då 46 procent av alla deltagare i projekt rörande kompetensutveckling (programområde 1) är anställda i privat sektor, i företag med 1–49 anställda, verkar Europeiska socialfonden även för att förstärka näringslivets medverkan i strukturfonderna. Europeiska socialfonden bidrar med att bredda målgruppen till en företagssektor (mikro- samt små- och medelstora företag), både uppvisar ett behov av kompetensutvecklande insatser och framhålls som en tillväxtmotor.

⁵² Svenska ESF-rådet 2012.

6 Tillgänglighet

Insatserna inom prioriteringen Tillgänglighet är tydligt gränsöverskridande. Projekt och insatser bedrivs såväl över administrativa gränser som mellan administrativa nivåer. Ansvar och kompetens är fördelat på lokal, regional och nationell nivå. Centrala aktörer är Trafikverket, Post- och telestyrelsen samt 290 kommuner samt aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbetet och länsstyrelserna i 21 län. Med fungerande samverkan investerar de för framtida tillväxt.

Tillgänglighet har ett stort värde som medel för att bidra till regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. Enligt Trafikanalys kan tillgänglighet definieras som möjligheten att minimera eller överbrygga geografiska avstånd för att skapa närhet till nyttor och funktioner så att behoven hos både näringsliv, medborgare och offentlig verksamhet tillgodoses. Transportsystemet liksom användningen av informationsteknologi är av stor betydelse för att förbättra tillgängligheten. Sedan 2010 är också kommersiell och offentlig service i realiteten en del av prioriteringen inom ramen för den nationella regionala tillväxtpolitiken.

6.1 Regionförstoring

I det regionala tillväxtarbetets blickfång finns idag den utvecklingsprocess som leder till regionförstoring, regionintegrering respektive regionförtätning. Kortare restider bidrar till tillgång till arbete och studier på längre avstånd från bostadsorten. Vardagsresandets förändring från ett lokalt till länsöverskridande resande ställer nya krav på kollektivtrafikens organisering, såväl som på den ekonomiska och fysiska planeringen av samhället. Tankar kring utökad kollektivtrafik och ekonomiska, snabba och miljövänliga transporter för näringslivet knyter väl an till Europa 2020 och ett resurseffektivt Europa.

6.1.1 Stark nationell och regional samverkan inom transportpolitiken

För den enskilde medborgaren och företagen märks en regionförstoring först när vägen eller järnvägen eller ett nytt upplägg av kollektiva transporter finns på plats. En stor del av regionförstoringen kopplat till infrastruktur sker i form av omfattande planeringsprocesser. En första inledande process, inriktningsplaneringen, resulterar i en inriktningsproposition från regeringen till riksdagen. Nästa fas, åtgärdsplaneringen, resulterar i dels en nationell plan för transportinfrastrukturen, dels 21 länsplaner för regional transportinfrastruktur. Därefter börjar en mer konkret process där åtgärderna ska genomföras konkret.

Planer på nationell och regional nivå

Med direktiv från regeringen upprättar Trafikverket en nationell plan för transportinfrastrukturen. Planen utformas i samverkan med flera olika aktörer, varav en av de centrala är aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete, tillika ansvariga för länsplanerna, i respektive län. Den nu gällande nationella planen antogs av regeringen 2010 och sträcker sig fram till och med 2021.

Inom ramen för den nationella politiken prioriterar och beslutar regeringen slutligt om insatser på det nationella vägnätet och järnvägarna, vilka lyfts fram i den nationella planen. Den nationella planen kompletteras av länsplaner för regional transportinfrastruktur, som beskriver vilka satsningar som prioriteras i länen. Aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete, tillika ansvariga för länsplanerna fastställer dessa. För såväl den nationella planen som länsplanerna bestämmer regeringen de ekonomiska ramarna och Trafikverket ansvarar för att planerna genomförs. Staten är således väghållare och huvudsaklig finansiär, medan mandatet för de regionalt ansvariga består av koordinera strategiarbetet i det regionala utvecklingsprogrammet, bidra till den nationella planeringen genom kunskap, dialog och samverkan, samt prioritera åtgärder i de regionala transportinfrastrukturplanerna.

Samverkan mellan förvaltningsnivåerna behöver emellertid förstärkas ytterligare ifråga om planering och insatser inom transportpolitiken. Ett omfattande utredningsarbete⁵³ resulterade i mars 2012 i propositionen 2011/12:118 Planeringssystem för transportinfrastruktur⁵⁴. I propositionen skriver regeringen att aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete

⁵³ SOU 2010:57 och SOU 2011:49.

⁵⁴ Prop. 2011/2012:118.

i respektive län, tillika ansvariga för länsplanerna, har en särskild roll i den ekonomiska och strategiska planeringen. De aktörerna har god insyn i behoven hos användarna av transportsystemet, detta eftersom de arbetar med att samordna insatser från olika sektorer och aktörer på olika nivåer och tar fram samlade strategier för att skapa hållbar tillväxt och utveckling. Därför utgör de en resurs såväl i arbetet med inriktnings- och åtgärdsplanering som i arbetet med såväl nationell plan som regionala planer. Propositionen innehåller olika förslag till förändringar i planeringssystemet, en modell för hur de ekonomiska delarna av planeringssystemet kan vara uppbyggda samt bedömningar av hur systemet kan knytas fastare till den statliga budgetprocessen. Riksdagen fattade den 13 juni 2012 beslut med anledning av propositionen, (bet. 2011/12:TU13, rskr. •2011/12:257),

Aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete har således en viktig roll i genomförandet av den nationella transportpolitiken. Vidare har staten genom Trafikverket en tung roll i planeringen på länsnivå, detta som ansvarig för underhåll och utveckling av transportsystemet. Trafikverket medverkar regelmässigt i revideringar och framtagande av regionala utvecklingsprogram och har också initierat och medverkat i flera projekt med finansiering från såväl de regionala strukturfondsprogrammen som de territoriella samarbetsprogrammen. Några exempel är Hållbart resande i Umeå, Kiruna stadsflytt samt Gävle-Dala utvecklingsstråk. Verkets medverkan består såväl av konkreta investeringar som av insatser av mer utredande karaktär.

För en fungerande samverkan mellan regional och nationell nivå är nationell samverkan mellan olika myndigheter av stor betydelse. Med syfte att stärka statliga myndigheters samverkan och förmåga att såväl enskilt som gemensamt stödja den regionala och lokala nivån i tillgänglighetsfrågor finns det en samverkansgrupp, där aktörer från nationell och regional nivå medverkar. Trafikverket samordnar gruppen. Denna grupp, Tillgänglighetsgruppen, etablerades i samband med regeringsuppdraget om Tematiskt myndighetsarbete 2007⁵⁵. Uppdraget slutredovisades under 2009 men gruppen har sedan dess på eget initiativ fortsatt att träffas för att samverka kring gemensamma frågor om tillgänglighet.⁵⁶

För att anpassa kollektivtrafikens organisering till ett mer länsöverskridande resande har riksdagen beslutat om en ny kollektivtrafiklag⁵⁷. Strategiska beslut ska från och med 2012 fattas av en ny regional kollektivtrafikmyndighet för att öka insyn och förbättra samordningen med annan samhällsplanering. Myndigheten ska bland annat fatta beslut om ett trafikförsörjningsprogram som ska beskriva länets behov av kollektivtrafik.

Samordning mellan fysisk och ekonomisk planering

När det gäller byggandet av vägar och järnvägar förutsätter det i de flesta fall tillgång till mark i en eller flera kommuner. Då planeringsfrågor får konsekvenser över kommungränserna och sätter regionala avtryck, såsom järnvägar och större vägar, men också i allt växande utsträckning bostadsförsörjning, ökar beroendet mellan kommuner. De lagar och förordningar som reglerar offentliga planeringsprocesser avseende mark samt byggandet av vägar och järnvägar är flera till antalet samt har olika huvudmän⁵⁸. Detta skapar ett betydande behov av koordinering i samband med planeringsfrågor av regional karaktär. Det regionala avtrycket hanteras exempelvis inom ramen för planeringsprocesserna för nationell plan för transportinfrastruktur och länsplanerna för regional transportinfrastruktur, men också i allt växande utsträckning inom det regionala utvecklingsprogrammet.

För att skapa en bättre struktur för de offentliga planeringsprocesserna gjordes en ändring av Plan- och bygglagen under 2010. I och med ändringen är de aktörerna med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete numera formella remissinstanser inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen. Deras roll i den fysiska planeringen har stärkts liksom de regionala utvecklingsprogrammets roll som verktyg för samhällsplanering och således kopplingarna mellan den fysiska och ekonomiska planeringen.

⁵⁵ I samband med regeringsuppdraget Tematiskt myndighetsarbete, som startade under 2007 och avslutades 2009, bildades olika myndighetsgrupper under respektive prioritering i den nationella strategin.

⁵⁶ Trafikverket "Tillgänglighet och regional utveckling".

⁵⁷ Lag (2010:1065) om kollektivtrafik.

⁵⁸ Bl.a. Väglagen (1971:948), lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, plan- och bygglagen (2010:900), förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete, förordningen (2009:236) om en nationell plan för transportinfrastruktur, och förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur.

En sammanställning⁵⁹ av det arbete som sker i länen med fysisk planering visar att alltför många aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete bedriver någon form av rumslig/fysisk planering i anslutning till det regionala utvecklingsprogrammet. Sammanställningen visar att deras arbete till stor del består av att vinna legitimitet för ett regionalt perspektiv på den rumsliga/fysiska planeringen, då kommunernas monopol på planeringen av markanvändningen är fortsatt huvudregel. En förutsättning för legitimitet inom området är således att sträva efter en process med bred medverkan från kommuner, länsstyrelse och näringsliv, skriver Boverket. Ett exempel på en sådan process är Skåne läns landstings–Region Skånes arbete Strukturbild Skåne. Processen som pågått under lång tid har förutom att legitimera Regionens arbete och roll i den rumsliga planeringen, också gett kommunerna en möjlighet att utveckla ett regionalt tänkande och en möjlighet att se sig själva i ett regionalt perspektiv. År 2012 formulerar Skåne läns landsting–Region Skåne i samverkan med kommunerna en skånsk strategi för rumslig planering.

6.1.2 Strukturfonderna kompletterar

I det regionala tillväxtarbetet kompletteras det omfattande planeringsarbetet inom transportpolitiken av en mängd konkreta insatser och projekt, som omvandlar politikens prioriteringar till resultat. Projekt som bedrivs inom regionförstoringsområdet medfinansieras i stor utsträckning av såväl de regionala strukturfondsprogrammen som de territoriella samarbetsprogrammen.

En rapport från 2011 visar att medel från de åtta regionala strukturfondsprogrammen utgör ett avsevärt ekonomiskt tillskott i arbetet med tillgänglighet⁶⁰. Utvärderingen gör en uppdelning mellan utrednings- och investeringsportföljer, vilket i princip innebär att mer medel öppnar för investeringar och mindre medel för mindre kostsamma insatser, såsom utredningar.

I en utredningsportfölj handlar det om att genom utredningsarbete hitta transportlösningar som bättre nyttjar befintlig infrastruktur och höjer kunskapsnivån samt genom samverkan hittar mer effektiva lösningar för kollektivtrafik. Exempel på regionala insatser är skapandet av nya samarbetsformer mellan intressenter för att utveckla kollektivtrafik och infrastruktur i området för det regionala strukturfondsprogrammet Östra Mellansverige. I området för det regionala strukturfondsprogrammet Stockholm genomförs en satsning för att åstadkomma stärkt samverkan för att effektivisera transportsystem i länet. Arbetet är tänkt att bidra till och påskynda kartläggning, analyser och förstudier som underlättar framtida infrastruktursatsningar i Stockholmsregionen. Denna typ av insatser görs normalt inte i ordinarie nationell infrastrukturplanering, vilket ger de åtta regionala strukturfondsprogrammen en tydlig roll i den svenska transportpolitiken.

I en investeringsportfölj finns projekt som handlar om fysiska investeringar. Medel från de åtta regionala strukturfondsprogrammen har till betydande del gått till att utveckla hela eller delar av paketslösningar och till åtgärdsstyper som inte har kunnat prioriteras lika högt eller inte omfattas av den nationella infrastrukturplaneringen. Fokus i den planeringen är vägar och järnvägar. Strukturfondsmedel har exempelvis satsats på hamnar, flygplatser och bredbandsutbyggnad. En hel del medel har investerats i satsningar som handlar om effektivisering och samverkan mellan trafikslag. Strukturfonderna har även här en tydlig kompletterande roll.

Investeringsportföljerna finns främst i de norra regionala strukturfondsprogrammen, Övre Norrland, Mellersta Norrland samt Norra Mellansverige. Det är också dessa områden som har fått störst tilldelning i fördelningen av strukturfondsmedlen.

6.2 Ett utvecklat informationssamhälle

Tillgänglighet uppnås inte enbart genom att bygga vägar eller genom att bygga ut kollektivtrafiken, utan även genom att utveckla informationssamhället. Detta innebär att människor oberoende av bostadsort kan arbeta och ta del av tjänster och i övrigt delta i samhället. Den nationella strategin motiverar insatsområdet med att informationstekniken är en genomgripande förändringskraft i samhällsekonomin. Det handlar om att gräva ner kablar i marken såväl som att formulera bredbandsstrategier och digitala agendor.

⁵⁹ Boverket PM dnr 10116-3777/2011 (20124-5215/2010)

⁶⁰ Tillväxtverket 0113.

6.2.1 Bredband

I frågor som rör bredband är både aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete och länsstyrelser aktiva i arbetet. Vid sidan av de åtta regionala strukturfondsprogrammen, används i alla län Landsbygdsprogrammet som finansieringskälla för investeringar. I till exempel Hallands län har länsstyrelsen genom Landsbygdsprogrammet satsat medel på utbyggnad av bredband. På Gotland samverkar länsstyrelsen med Region Gotland–Gotlands kommun och lokala utvecklingsgrupper för en fortsatt utbyggnad av bredband på landsbygden.

Post- och telestyrelsen är den myndighet som bevakar områdena elektronisk kommunikation och post i Sverige. Inom elektronisk kommunikation fokuserar Post- och telestyrelsen på bland annat utbyggnad av bredband samt uppföljning av bredbandsutvecklingen i landet. Myndighetens medverkan i det regionala tillväxtarbetet består av att utveckla kunskap och finansiera projekt som initieras och genomförs av andra offentliga, men även privata aktörer.

Under perioden har Post- och telestyrelsen fått medel att använda som medfinansiering av bredbandsprojekt som söks inom Landsbygdsprogrammet eller kanalisationsförordningen⁶¹. Medlen kan användas för att åtgärda den brist på nödvändiga offentliga medfinansieringsmedel för bredbandsprojekt som råder och motsvaras av liknande insatser inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen.

6.2.2 Digitaliseringens möjligheter

Den nationella digitala agendan som regeringen beslutade 2011 syftar till att samla alla pågående aktiviteter i en horisontell sammanhållen strategi för att ta till vara de möjligheter som digitaliseringen erbjuder människor och företag. Sveriges mål är att bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter.

Ett led i digitaliseringen är att förvaltningen reformerar sitt sätt att hantera information inom och mellan organisationer. E-delegationen⁶² arbetar för att etablera en ny nationell mjuk infrastruktur för e-förvaltning. Med mjuk infrastruktur menas resurser i form av tillgängliggjord information, grundläggande tjänster och funktioner, till exempel e-legitimation. Ett av E-delegationens uppdrag är att främja och samordna myndigheternas arbete med att förbättra förutsättningarna för vidareutnyttjande av information från den offentliga förvaltningen.

Nationella myndigheter arbetar också med att tillgängliggöra information. Riksarkivet arbetar för att öka tillgängligheten till det arkivaliska kulturarvet. Sedan 2011 finns ett nationellt Samordningssekreteriat för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet vid Riksarkivet. Inom E-delegationen arbetar Riksarkivet tillsammans med andra statliga myndigheter, kommuner och landsting inom projektet E-arkiv och e-diarium – förvaltningsgemensamma specifikationer.

Skogsstyrelsen arbetar för att förbättra den digitala tillgängligheten inom skogsbruket. Genom e-tjänsten Din skog kan den enskilde skogsägaren koppla upp sig och gå in direkt på sin egen fastighet för att till exempel se förekomsten av olika miljövärden och miljöhänsyn.

På regional nivå pågår också en rad olika insatser, bland annat i Örebro län där länsstyrelsen samverkar med Örebro universitet och Statistiska centralbyrån i arbetet med att ta fram en digital agenda för länet. Syftet med agendan är att bidra till utveckling av smarta it-lösningar för att öka företagets konkurrenskraft, länets attraktionskraft samt möta de utmaningar som samhället står inför. I början av 2012 gav regeringen ett uppdrag till Länsstyrelsen i Örebro län att ge vägledning och information till regional och lokal nivå om hur en regional digital agenda kan tas fram.

I Dalarnas län pågår ett projekt för att öka tillgängligheten genom att bygga upp en bokningsplattform för internationella kunder för besöksnäringens produkter. Länsstyrelsen i Västra Götaland har utvecklat och lanserat en webbportal med samhällsinformation riktad till nyanlända flyktingar⁶³. Portalen är en samlad ingång till relevant information oberoende av kommungränser eller aktör bakom verksamheten eller informationen. Länsstyrelsen har också

⁶¹ Förordning (2008:81) om stöd till anläggning av kanalisation.

⁶² www.edelegationen.se.

⁶³ www.informationsverige.se.

utvecklat och lanserat en webbportal för akademiker med utländsk bakgrund med syfte att främja ett långsiktigt och effektivt tillvaratagande av akademikers kompetens⁶⁴.

6.3 Kommersiell och offentlig service

Tillgänglighet i form av grundläggande service för kvinnor, män och företag lyfts fram som en viktig faktor för tillväxt och attraktivitet i skrivelsen Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning (skr.2009/10:221). Regeringen har därför de senaste åren tagit en rad initiativ inom området kommersiell och offentlig service i gles- och landsbygder. Totalt satsas 145 miljoner kronor extra under åren 2009–2014. Till det ska läggas de cirka 35 miljoner kronor som länen årligen satsar inom samma område.

6.3.1 Regionala serviceprogram 2009–2013

Regionala serviceprogram är länsvisa strategier för tillgänglighet till service i gles- och landsbygder. Programmen samordnar de aktörer och insatser som genomförs med syfte att öka tillgängligheten för kvinnor, män och företag. Ansvariga är tre landsting, ett samverkansorgan, en kommun samt i övriga län länsstyrelsen⁶⁵.

I årliga uppföljningar konstaterar Tillväxtverket bland annat att nya typer av mötesplatser växer fram och att kopplingen mellan service och näringsliv är alltmer självklar. I samtliga län har olika aktörer verkat för att öka tillgängligheten till dagligvaror och utifrån behov pågår ett arbete i många län för att säkra tillgången till drivmedel. För att matcha strukturomvandlingar bedrivs en verksamhet som dels är stöttande och bevarande, dels innovativ och proaktiv till sin karaktär. Tillväxtverket konstaterar att graden av aktivitet skiljer sig åt mellan länen.⁶⁶

6.3.2 Utökat stöd till butiker och drivmedelsstationer

I alla län finns möjlighet att ge ekonomiskt stöd till butiker och drivmedelsstationer inom ramen för förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service. Regeringen har nyligen reviderat förordningen och från och med 2012 finns exempelvis utökade möjligheter att bevilja investeringsstöd med upp till 85 procent. Nivåerna för hemsändningsbidrag och servicebidrag⁶⁷ har också höjts.

År 2011 satsades i länen cirka 47 miljoner kronor från anslag 1:1 på serviceområdet (i denna summa ingår del av de extra medel 2009–2014 som nämns ovan, exklusive dessa medel satsades cirka 35 miljoner kronor i länen 2011).

Regeringen har beslutat om 30 miljoner kronor extra för att möta strukturomvandlingar inom serviceområdet och stärka tillgången till dagligvaror och drivmedel 2009–2010. Enligt Tillväxtverkets uppföljning har detta avsevärt förbättrat möjligheterna att möta den ökade efterfrågan på stöd till kommersiell service i länen. I flera län framförs att man tack vare det ökade investeringsstödet till viss del har undvikit den befärdade "mackdöden".

Regeringen har därefter beslutat att ytterligare 20 miljoner kronor per år under perioden 2011–2014 ska fördelas länsvis för att stärka såväl dagligvarubutiker och drivmedelsstationer med strategisk betydelse i gles- och landsbygder samt för att utveckla nya innovativa lösningar i dessa områden. I en uppföljning från 2011 konstateras av 90 procent av beslutade extra medel hittills använts för att stödja butiker och drivmedelsstationer samt att 10 procent hittills har gått till projektinsatser.

6.3.3 Stimulera lokala servicelösningar

Servicelösningar som bygger på samverkan mellan olika aktörer utifrån lokala förutsättningar har möjlighet att bli bärkraftiga och långsiktiga. Regeringen har därför tilldelat Tillväxtverket 17 miljoner kronor för att hantera projektansökningar som handlar om att hitta sådana lösningar perioden 2009–2013. Projekten handlar bland annat om samverkanslösningar mellan kommersiell och offentlig service. Ett flertal projekt utvecklar så kallade servicepunkter i

⁶⁴ www.utlandskaakademiker.se.

⁶⁵ I fem län är annan aktör än länsstyrelserna ansvariga. Dessa är Västra Götalandsregionen, Region Halland, Region Gotland, Region Skåne och Samverkansorganet i Kalmar län–Regionförbundet i Kalmar län.

⁶⁶ Tillväxtverket 0128, Rev A.

⁶⁷ Hemsändningsbidrag kan ges till kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändning av dagligvaror till hushåll. Servicebidrag kan lämnas till näringsidkare om det finns särskilda skäl och andra åtgärder prövats.

dagligvarubutiker, alternativt med andra näringsidkare eller offentlig verksamhet som bas. Andra exempel är utbildningsinsatser inom offentlig upphandling, försök med logistiklösningar och kontanthantering. Några projekt har en bredare inriktning att skapa attraktiva miljöer för medborgare och företag, där service är en viktig del i helheten.

Tillväxtverket konstaterar att detta nationella program med idé- och metodutvecklingspengar fyller en viktig funktion. Det bidrar till att testa nya lösningar och fungerar som en viktig medfinansiering till andra finansieringskällor, som exempelvis Landsbygdprogrammet och de extra medel till service som redovisats ovan. Den nationella samordningen ger också möjligheter till kunskaps- och erfarenhetsutbyte så att tidigare utvecklade modeller och metoder tas tillvara.

6.3.4 Pilotkommuner för serviceutveckling

Erfarenheter från bland annat Tillväxtverkets arbete med kommersiell och offentlig service har tydliggjort kommunernas nyckelroll när det gäller att hitta lokala servicelösningar som är hållbara över tid. Regeringen har därför avsatt 15 miljoner kronor 2012–2014 för att stärka den lokala nivåns arbete med att effektivisera och samordna olika typer av service i gles- och landsbygder. Tillväxtverket samordnar arbetet och har våren 2012 utsett 13 kommuner/kommungrupper till pilotkommuner⁶⁸. Dessa kommer att arbeta både strategiskt och praktiskt med samordnad service, men ska samtidigt fungera som ambassadörer och sprida erfarenheter och goda exempel till andra kommuner, berörda myndigheter och regeringen.

6.3.5 Samordning och kunskapsuppbyggnad

Det pågår ett aktivt utbyte mellan lokala, regionala och nationella aktörer när det gäller service i gles- och landsbygder. På nationell nivå sker det bland annat genom Centralt samordningsforum. Forumet träffas regelbundet och Tillväxtverket har sedan 2009 genomfört gemensamma studier och samarbetsprojekt med flera av de ingående aktörerna. Erfarenhetsutbyte sker även löpande med Tillväxtverkets regionala kontaktpersoner för servicefrågor. Tillsammans med seminarier inom ramen för programmet Lokala servicelösningar och utbyten med utsedda pilotkommuner bidrar det till ökad kunskap och samordning i servicefrågor. Allt fler aktörer som arbetar med servicefrågor startar på eget initiativ samarbete och gemensamma processer.

Regeringen gav 2008 Länsstyrelserna i Dalarnas och Värmlands län i uppdrag att utreda och sprida kunskap om framgångsrika insatser inom kommersiell service. Uppdraget omfattade 3 miljoner kronor och slutrapporten presenterades i december 2009. Bland annat framfördes konceptet "Bymacken" som ett gott exempel.

Riksorganisationen Hela Sverige ska leva har service som ett prioriterat arbetsområde och har sedan 2009 genomfört flera insatser, bland annat ett nationellt projekt där ett antal orter mobiliserade kraft för lokala servicelösningar. Detta har i flera fall lett till fortsatt aktivitet och konkret samarbete framförallt med berörda kommuner. Under perioden 2009–2012 har regeringen beviljat riksorganisationen sammanlagt 59 miljoner kronor för hela deras verksamhet.

6.3.6 Förändrade förutsättningar för grundläggande betaltjänster

Vid årsskiftet 2008/2009 upphörde lagen (2001:1276) om grundläggande kassaservice. Då slutade lantbrevbärarna att hantera kontanter och Svensk Kassaservices kontor stängdes. Sedan dess har Post- och telestyrelsen ansvarat för en nationell upphandling av grundläggande betaltjänster som omfattat vissa tjänster och vissa orter⁶⁹. Alla länsstyrelser har sedan 2009 haft i uppdrag att bevaka om tillgången till grundläggande betaltjänster motsvarar samhällets behov. Länsstyrelsen i Dalarnas län är samordnande och har sammanställt årliga rapporter. I den senaste konstaterar länsstyrelsen fortsatta svårigheter för vissa grupper i samhället; äldre, funktionsnedsatta, personer med utländsk bakgrund och turister. Under 2011 har bankernas utveckling påverkat tillgången till grundläggande betaltjänster negativt⁷⁰.

Post- och telestyrelsens upphandling löpte ut vid halvårsskiftet 2012 och regeringen har beslutat att det sätt som staten ser till att alla har tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser ska förändras. För att bättre ta tillvara olika lokala förutsättningar och behov har

⁶⁸ Läs mer om pilotkommunerna på www.tillvaxtverket.se.

⁶⁹ Se www.pts.se.

⁷⁰ Länsstyrelsen i Dalarnas län 2011.

regeringen beslutat att möjliggöra insatser på regional nivå. Tillsammans med länsstyrelserna förbereder Post- och telestyrelsen för denna förändring, bland annat genom ett antal utvecklingsprojekt.

7 Strategiskt gränsöverskridande samarbete

Genom att sätta in det regionala tillväxtarbetet i ett större geografiskt sammanhang utvecklas funktionella arbetssätt och strukturer över kommun-, läns- och nationsgränser⁷¹. Strategiskt gränsöverskridande samarbete är ett mål för sammanhållningspolitiken samt en svensk nationell prioritering. Bakgrunden till prioriteringen är globaliseringen, där den enskilda människans omvärld inte längre har några gränser. Människor rör sig i allt större cirklar och världen knyts samman.

I de regionala utvecklingsprogrammen är det strategiskt gränsöverskridande samarbetet sällan samlat i en särskild regional utmaning eller ett särskilt utvecklingsområde. Det strategiskt gränsöverskridande samarbetet på regional nivå präglas i stor utsträckning av enskilda projekt inom en rad olika områden, såsom transport, miljö och sjösäkerhet. Flertalet aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete driver eller deltar i projekt, medan andra tar en mer tillbakadragen roll som finansiär. Engagemanget påverkas av huruvida länen ingår i ett gränsregionalt eller transnationellt samarbetsprogram inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik.

Ett undantag är det regionala utvecklingsprogram som Skåne läns landsting–Region Skåne har samordnat framtagandet av. Där en av fem övergripande utmaningar för det regionala tillväxtarbetet är att öka integrationen i Öresundsregionen. Utmaningen bygger på övriga utmaningar i det skånska utvecklingsprogrammet, men handlar i första hand om att stärka och främja Öresundsintegrationen. I Skåne län ser man integrationen i Öresundsregionen som ett sätt att skapa större kritisk massa, stärka forskningen och skapa ett sammanhållet transportsystem som gynnar gränsregional pendling och transport. Arbetet med att öka integrationen i Öresundsregionen har resulterat i en särskild Öresundsstrategi. Länsstyrelsen i Skåne län har i uppdrag av regeringen att samordna den information som förmedlas av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skatteverket till arbetspendlare. I Öresundsarbetet är det gränsregionala programmet Öresund-Kattegatt-Skagerrak ett viktigt instrument.

I några län har processer inletts för att samla insatser av gränsöverskridande karaktär under ett gemensamt tak. Gotlands, Värmlands och Västerbottens län är exempel där man tar ett bredare grepp på samsamarbetsfrågorna genom långsiktiga strategier och handlingsplaner för internationalisering. Strategin för internationalisering i Värmlands län inkluderar Östersjöfrågorna, vilket också processen i Västerbottens län gör. En ytterligare strategi för europeiskt samarbete tas fram i de fyra nordliga länen inom ramen för Europaforum norra Sverige. Strategin innehåller två nya gemensamma områden för länen; attraktiv livsmiljö och näringspolitik.

I län såsom Dalarna, Värmland, Jämtland och Västra Götaland är Norgeorienteringen i det gränsöverskridande samarbetet tydligt. I Värmlands län håller en särskild Norgestrategi på att tas fram och 2011 togs ett särskilt statistikunderlag fram med syfte att visa hur länet påverkas av närheten till Norge. Länsstyrelsernas roll och tyngdpunkt i detta arbete är framträdande, bland annat genom deras uppgifter som förvaltningsmyndighet (Jämtland) och beredningssekretariat (Värmland). Nordsjön är ett ytterligare fokus för de västsvenska länen Värmland och Västra Götaland. För län utan kuststräcka och med många svenska regioner som grannar, exempelvis Kronobergs och Örebro län, lyfts särskilt samverkan med andra län i Sverige fram. I Örebro läns regionala utvecklingsprogram står att nyckeln till framgång är samverkan med andra regioner. Inom ramen för utvecklingsområdet Den öppna regionen vill man söka samarbete i olika funktionella konstellationer som gynnar länet. I Kronobergs län skriver man att regional utveckling växer ur och förstärks av samarbete mellan aktörer inom länet, med aktörer i andra län och med aktörer på nationell och internationell nivå.

7.1 Östersjösamarbetet

Östersjösamarbetets grund är i dag EU:s strategi för Östersjöregionen som antogs av Europeiska rådet 2009. För vissa län har Östersjön alltid varit en naturlig utgångspunkt i det internationella arbetet. För Kalmar län är läget mitt i Östersjöregionen en styrka och utgångspunkt för tillväxtarbetet. Gotlands läge mitt i Östersjön har inneburit att samarbetet med andra regioner runt Östersjön redan har bedrivits under lång tid. Sedan 22 år tillbaka samarbetar ön med andra öar inom Baltic Islands Network (B7). Samarbetet i nätverket sker både i form av

⁷¹ Regeringens skrivelse 2009/10:221.

erfarenhetsutbyte och konkreta projekt inom områden såsom ungdomar, kultur och miljöfrågor. Nätverket deltar ofta gemensamt i projekt då en enskild ös resurser kan vara för begränsade. En grund för ett gränsöverskridande samarbete är således möjligheten att skapa en större kritisk massa som underlag för insatser. EU:s Östersjöstrategi från 2009 knyter väl an till det redan pågående arbetet och utgör en av utgångspunkterna för regionens internationella strategi som antogs hösten 2010.

När det gäller vattenfrågor har de länsstyrelser som också är vattenmyndigheter byggt upp en integrerad vattenförvaltning med ett nytt nätverksliknande arbetssätt. Dessutom har de byggt upp, utvecklat och deltagit i nordiska och europeiska kontaktnät i vattenförvaltningsfrågor, vilket bland annat möjliggjorts av den samordnande funktionen hos EU:s Östersjöstrategi. Genom att ta initiativ till en jämförande studie om hur de nordiska länderna har implementerat ramdirektivet för vatten, har vattenmyndigheterna bidragit till att öka kunskapen om hur vattenförvaltningen bedrivs i andra europeiska länder.

Tillväxtverket har i uppdrag att koordinera rapporteringen av genomförandet av EU:s Östersjöstrategi i Sverige. Rapporteringen bygger på underlag från myndigheter, landsting, samverkansorgan, länsstyrelser samt Gotlands kommun. Inom ramen för uppdraget anordnar Tillväxtverket olika seminarier för att säkerställa informations- och erfarenhetsutbyte mellan aktörerna. Tillväxtverket menar att det behövs kommunikation horisontellt och vertikalt för att visa beröringspunkter och samarbetsmöjligheter mellan EU:s Östersjöstrategi och det regionala tillväxtarbetet i stort, oavsett var i Östersjöregionen som den enskilda regionen befinner sig.

För att synliggöra och skapa engagemang i hela landet för EU:s Östersjöstrategi har ett stort antal seminarier anordnats. På uppdrag av DG Regio, EU-kommissionens generaldirektorat för regional- och stadspolitik, arrangerades till exempel en konferens om innovationsstrategier i Östersjöregionen i Malmö 2011. För att stärka små och medelstora företags handel i Östersjöregionen har två matchmaking event arrangerats under 2011 och 2012.

7.2 Myndigheterna och det gränsöverskridande samarbetet

För vissa myndigheter har EU:s Östersjöstrategi blivit en utgångspunkt i arbetet med att initiera och utveckla kontakter med andra länder i regionen. Tillväxtverket skriver att samarbetet mellan myndigheter har ökat och stärkts i och med det gemensamma uppdraget att bidra till att nå målen i EU:s Östersjöstrategi⁷². I och med att de med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete också deltar i nätverket har även kontakter mellan nationell och regional nivå etablerats.

Av de 18 statliga myndigheter som rapporterar hur de bidrar till genomförandet av den nationella strategin har elva redovisat insatser inom prioriteringen Strategiskt gränsöverskridande samarbete. Det är en ökning jämfört med rapporteringen från 2009 och ska ses i ljuset av att EU:s Östersjöstrategi antogs i oktober det året. Flertalet myndigheter knyter också an insatser inom prioriteringen till EU:s Östersjöstrategi. Det strategiskt gränsöverskridande samarbete som myndigheterna beskriver sker ofta i form av projekt inom de territoriella samarbetsprogrammen eller via organisationer som OECD.

Tillväxtverket har sedan 2009 i uppdrag att följa upp resultat samt sprida erfarenheter av det svenska deltagandet i territoriellt samarbete, det så kallade Lärandeuppdraget. Uppdraget ska utföras i samverkan med Sida (Svenska institutet sedan den 1 januari 2012), Boverket och Sveriges Kommuner och Landsting och komplettera de initiativ som tas av de enskilda samarbetsprogrammen kring lärande och utvärdering.

Under åren 2009–2012 har olika kunskapsunderlag tagits fram. Bland annat har Boverket följt upp projekt inom Östersjö- och Nordsjöprogrammen ur samhällsplaneringssynpunkt⁷³. Boverkets slutsats är att svensk planering berikas av Interregarbetet.

I en rapport från 2011 belyses gränshinder och möjliga lösningar⁷⁴. Fokus i rapporten är Östersjöregionen och Norden. Förutom mentala gränshinder som kopplar an till språk och kultur finns även en rad strukturella hinder, som till exempel skillnader i skatteregler,

⁷² Tillväxtverket 0132, Tillväxtverket 0109, Tillväxtverket 2010.

⁷³ Boverket 2009.

⁷⁴ Tillväxtverket 0127.

certifieringar och standarder. Rapporten fördjupar kunskapen om e-handel över nationsgränser, där bland annat momsreglerna utgör ett framträdande hinder för svenska företag. Här föreslår rapporten en fond som företagen kan söka pengar från för att klara momsbetalningar i andra länder.

I februari 2011 hölls den tredje upplagan av kommunikationsarenan Interreg Forum. Under konferensen träffades tjänstemän, politiker och forskare för att diskutera och ta del av information om uppnådda resultat inom ramen för de territoriella samarbetsprogrammen samt hur EU:s strategi för Östersjöregionen har påverkat programmen. I övrigt sprids information om de territoriella samarbetsprogrammen via bland annat den egna webbsidan interreg.se.

7.3 Gränsöverskridande mervärden

De gränsöverskridande projekten har i hög utsträckning finansiering från något av de tretton territoriella samarbetsprogrammen. I Sverige förvaltas fem territoriella samarbetsprogram. Fyra av dessa är gränsregionala program i vilka det gränsöverskridande mervärdet är centralt. Ett gränsöverskridande mervärde är det värde som uppstår som en följd av att arbeta i projekt över nationsgränser. Mervärdet kan handla om att kombinera resurser och erfarenheter, att lösa gemensamma problem eller att lösa problem på ett bättre sätt. Det handlar helt enkelt om att uppnå något tillsammans som inte kan uppnås på egen hand.

I det gränsregionala programmet Öresund-Kattegatt-Skagerrak har begreppet gränsregionalt mervärde studerats i en särskild tematisk utvärdering. Utvärderarna slår fast att det gränsöverskridande mervärdet inte är en avskild aktivitet i ett projekt. För projektet blir det gränsöverskridande mervärdet en fördel som man kan dra nytta av när ett specifikt problem ska lösas. Fördelarna eller mervärdet får då olika karaktär beroende på projektens inriktning.

Utvärderingen identifierar tre typer av gränsöverskridande mervärde – gemensamma problem, att lära tillsammans om individuella problem samt dela resurser och på det viset nå en kritisk massa. Dessa mervärden kan också nås i ett icke gränsöverskridande projekt, men i det här fallet handlar det om att dra fördel av historiskt framvuxna skillnader i arbetssätt mellan länderna. Svårigheterna att nå mervärdena beror bland annat på underfinansiering, att projekten är stora och komplexa samt att programteorin bygger på antaganden. Framgångsfaktorer är förankring och erfarenhet, ledarskap och en genomtänkt programteori.

För att ytterligare fördjupa kunskapen om det gränsöverskridande mervärdet har såväl programmet Öresund-Kattegatt-Skagerrak som Nord utvärderat insatser inom ramen för forskning, innovation och utveckling. I utvärderingarna tydliggörs att projekt inom området i hög grad drivs av universitet och högskolor. Dock skiljer sig projekt inom ramen för program Nord från projekt inom ramen för program Öresund-Kattegatt-Skagerrak genom att företag i hög grad är med och driver projekt i programområde Nord. Företagen är allt ifrån initiativtagare till resultatmottagare och i flera fall delar de ledande roller i projekten med universitet och högskolor. Företagen deltar i projekten med utgångspunkt att etablera nya samarbeten och kontakter samt stärka kunskapsutvecklingen i företaget. Stora företag söker längre samarbeten och långsiktig nytta och har ett tydligare fokus på forskning, medan små företag söker kortare samarbeten och kortsiktig nytta. Här är fokus tydligare på produkt- och teknikutveckling.

Utvärderingen för Öresund-Kattegatt-Skagerrak visar att projekt som arbetar med gränsöverskridande forskning, innovation och utveckling bidrar till teknologispredning och kunskapsutveckling främst genom komplementariet, kritisk massa, nya infallsvinklar samt ”best practice”. För att uppnå programmålen rekommenderar utvärderarna att projekt inom området bland annat utarbetar en plan för kommersialisering/tillämpning av projektresultaten. I dessa projekt precis som i näringslivsprojekten saknas företag och entreprenörer, det vill säga de aktörer som behövs för att omvandla idéer till kommersiella varor och tjänster.

8 Horisontella områden för regionalt tillväxtarbete

I nedanstående avsnitt redovisas arbetet med territoriella förutsättningar samt de sociala och ekologiska dimensionerna av hållbar utveckling. Dessa två horisontella områden ska genomsyra och påverka den nationella strategins prioriteringar och det regionala tillväxtarbetets samtliga program och insatser.

8.1 Stad och land

Det regionala tillväxtarbetets utmaningar och näringslivets upplevda behov är ofta generella och likartade oavsett geografisk miljö. Det handlar om mer effektiva innovationssystem, bättre matchning på arbetsmarknaden och förbättrad tillgänglighet. Dock kan de strukturella förutsättningarna, exempelvis näringslivsstruktur och utbildningsnivå, medföra varierande utvecklingsmöjligheter och förutsättningar mellan landets kommuner, FA-regioner eller län samt inom ett och samma område. Variationerna motiverar insatser särskilt anpassade till den geografiska miljön. I vissa fall är särskilda insatser såsom lokala utvecklingsavtal i städerna och en särskild nationell landsbygdsstrategi motiverade.

I hanteringen av skiftande territoriella förutsättningar är det enkelt att polarisera och hantera stad för sig och landsbygd för sig. Men det ömsesidiga beroendet mellan det rurala och urbana är kanske tydligare än någonsin i dag. Produktion av livsmedel, utvinning av diverse råvaror och produktionen av ekosystemtjänster på landsbygden förser inte bara landsbygdsbefolkningen med utkomstmöjligheter, utan förser även de mer branschdiversifierade och tjänsteinriktade städerna och dess befolkning med grundläggande mänskliga behov. Det handlar om att nyttja den potential och de synergier som kan uppstå genom en god samverkan mellan stad och land.

Genom att anpassa politiken och dess genomförande till regionalt varierande utmaningar kan regionala problem adresseras och regionala möjligheter tillvaratas – och tillväxt skapas. Det handlar med andra ord om att låta sektorsområden påverkas av olika geografiska dimensioner. För att stärka mötet mellan sektorsområden och olika regionala miljöer har 12 nationella myndigheter och en stiftelse interna strategier för arbetet med regional tillväxt.

Det finns få exempel på när skrivningar i strategierna är anpassade till den geografiska kontexten. Den interna strategin för Myndigheten för yrkeshögskolan är ett exempel där resonemang förs kring vilka delar av kärnverksamhetens verktyg som främst kräver beaktande av olika regionala aspekter. Post- och telestyrelsen är ytterligare ett exempel. Myndighetens interna strategi beskriver vilka områden av kärnverksamheten som främst berörs av det regionala tillväxtarbetet och varför. Strategin anger tydligt att gles- och landsbygder är det geografiska perspektiv som tydligast kräver deras insatser och uppmärksamhet. Detta följs av en rad konkreta åtgärder som anger myndighetens tänkta handlingar i och kompassriktning för medverkan av genomförandet av den nationella strategin.

Tillväxtverket är sektorsmyndighet för den regionala tillväxtpolitiken och har i denna roll ingen intern strategi, då myndighetens instruktion anger att verksamheten ska ta hänsyn till de särskilda utvecklingsförutsättningar som råder i storstäder, mellanstora städer samt gles- och landsbygder. I stället har myndigheten en intern vägledning för arbetet, vilken uppger att arbetet med regional tillväxt bygger på en framgångsrik nationell tillväxtpolitik utformad med utgångspunkt i regioners varierande behov och förutsättningar.

8.1.1 Gles- och landsbygder

I de nordliga länen finns de miljöer i Sverige som i störst utsträckning präglas av gleshet kombinerat med långa avstånd. I dessa län är, primärnäringsar såsom gruvdrift och skogsindustri fortsatt stora, detta trots utvecklingen mot en mer kunskapsdriven ekonomi, men kanske tack vare globaliseringen. Precis som i andra län är tillgänglighet till marknaden en avgörande faktor för tillväxt och transportlösningar måste anpassas till det regionala näringslivets behov. Ett exempel är Sjöfartsverkets arbete som bl.a. innebär att farleder ska vara funktionella för att möjliggöra export av gods med ursprung i gruvdrift och skogsbruk. Sjöfartsverket verkar på så vis för ökad konkurrenskraft och sysselsättning i en perifert belägen region.

Primärnäringsarna är som ovan nämnts fortsatt stora i norra Sverige. Det historiska industriella arvet är tydligt, precis som övergången från industri- till tjänstesamhälle har inneburit ett ökat

inslag av tjänster även inom traditionell verkstads- och processindustri. För att öka kunskapen om tjänsteinnovationer i gles- och landsbygder har Tillväxtverket tagit fram en rapport⁷⁵ som syftar till att inventera tjänsteinnovationer och analysera dessa utifrån ett gles- och landsbygdsperspektiv. Tjänsteinnovationerna som lyfts i rapporten är dels generella, det vill säga av värde oavsett geografi, dels specifika, det vill säga av särskilt värde för gles- och landsbygder, då dessa helt eller delvis suddar ut glesbygdsperspektivet. Detta är tydligt i de fall tjänsten möjliggör för kunder och leverantörer att nå varandra utan att hindras av geografin. Det kan till exempel handla om e-handelslösningar eller e-musik och e-böcker. Resonemangen kan också kopplas till betydelsen av platsen, i betydelsen lokal kontext som producerar värden alternativt begränsar effekten på tillväxtförutsättningarna. Genom att vidga den lokala kontexten med stöd av it-infrastruktur eller genom ett destinationsperspektiv kan värden nyttjas i ett vidare sammanhang och därmed vidga marknaden.

Regeringens insatser för gles- och landsbygder sker med utgångspunkt i En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder⁷⁶ som togs fram under 2009. Under 2012 arbetar Regeringskansliet fram en ny arbetsmodell med syfte att landsbygdssäkra beslut. Arbetsmodellen förankras genom en arbetsgrupp som sträcker sig över flera departement mot bakgrund av att tillväxt på landsbygden är en fråga som berör flera politikområden.

8.1.2 Städer och storstäder

Till och med våren 2011 hade de regionala strukturfondsprogrammen⁷⁷ beslutat om totalt 28 storstadsprojekt. Projekten innehåller en kombination av traditionella inslag, som företagsrådgivning och etableringsfrågor, och otraditionella inslag, som främjandet av konst, kultur och attraktivitet. Just de sistnämnda aktiviteterna bedöms kunna skapa nya förutsättningar för tillväxt genom att identiteten och självkänslan i en stadsdel stärks, menar de följeforskare som utvärderat insatserna. Genom att verka för en ökad lust att bo, konsumera och arbeta i en viss stadsdel byggs ett socialt och kulturellt kapital. Följeforskningen⁷⁸ visar att stadsutvecklingsprojekten har inneburit en övergång från problemdefinierande till möjlighets- och potentialskapande insatser.

De regionala strukturfondsprogrammets fokus på ett nationellt stadsutvecklingsarbete kompletteras av det territoriella samarbetsprogrammet Urbact vars fokus är interregionalt samarbete i stadsutvecklingsfrågor. Genom programmet kan städer inom hela EU medverka i utvecklingen av nyskapande och hållbara lösningar. Flera svenska städer medverkar i satsningar, bland andra Gävle kommun som deltar i projektet Economic Strategies and Innovation in Medium sized Cities. Satsningens syfte är att utveckla innovativa ekonomiska strategier för att bättre klara utmaningarna i en hållbar ekonomisk utveckling. Gävles huvudsakliga utmaning är att använda innovation och kunskapsekonomin för att höja befolkningens ambitioner och uppfattning av högre utbildning för att säkerställa en kunskapsnivå som överensstämmer med stadens utvecklingsplaner.

Att synliggöra storstadsregionernas särskilda egenskaper, inneboende dynamik och betydelse för den nationella ekonomiska tillväxten var utgångspunkten i Verket för näringslivsutvecklings–Nuteks lansering av Storstadsprogrammet 2006. (Verksamheten togs över av Tillväxtverket.) Programmets summering visade på ett fortsatt behov av att lyfta det som upplevs som storstadsspecifika frågor in på den generella politiska agendan. Precis som i övrigt tillväxtarbete är det av vikt att olika samhällsplaneringsfrågor kopplas samman och ses i ett sammanhang, att olika typer av samverkan stärks och stöds samt att det regionala ledarskapet utvecklas. En starkt samverkan mellan regionen och omkringliggande regioner eller delar inom den aktuella regionen är viktig och en av de helt avgörande faktorerna är, enligt Tillväxtverket, samordningen av olika roller och resurser inom staten.

⁷⁵ Tillväxtverket dnr 8501-2011-4029.

⁷⁶ Regeringens skrivelse 2008/09:167.

⁷⁷ Projekten finns i programområdena Västsverige, Skåne-Blekinge samt Stockholm.

⁷⁸ Tillväxtverket 0129.

8.2 Hållbar utveckling

Hållbarhetsdimensionerna ska genomsyra genomförandet av det regionala tillväxtarbetet och den nationella strategin. Det handlar om att prioritera lösningar som ger synergieffekter mellan de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna – samt balansera dem mot varandra. I skrivelsen Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning, skr.2009/10:221, lyfter regeringen fram att jämställdhet, integration och mångfald samt en bättre miljö ska ges ett stärkt fokus i det regionala tillväxtarbetet. Även om integrations-, jämställdhets- och miljömålen alltid har ett värde i sig självt bör de inom det regionala tillväxtarbetet främst ses som medel för att förbättra och effektivisera arbetet för att bidra till en hållbar tillväxt. Detta ställer krav på helhetssyn och ett långsiktigt perspektiv i arbetet samt att det finns relevant kompetens när strategier och program utarbetas och genomförs.

Under uppföljningsperioden har det ägt rum en rad näringspolitiska insatser inom områden som till exempel kvinnors företagande och företagare med utländsk bakgrund, där det direkta syftet är ökad tillväxt. Släktskapet med rena hållbarhetsinsatser är tydligt inom dessa områden, med en avgörande skillnad. Det är kvinnor som ett segment av befolkningen som ska bidra till ökad tillväxt, inte jämställdheten i sig. Det är personer med utländsk bakgrund som ska bidra till ökad tillväxt, inte integrationen i sig. Dessa insatser beskrivs mer utförligt under avsnitt 4 Innovation och förnyelse.

De regionala aktörerna spelar nyckelroller i att integrera hållbarhetsperspektiven i tillväxtarbetet men också de nationella myndigheterna fyller centrala funktioner. En övergripande kartläggning av regionala behov av nationella myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet visar på att behovet varierar mellan hållbarhetskriterierna. Behovet av myndigheternas medverkan upplevs som större inom områdena jämställdhet samt integration och mångfald än miljö. Gemensamt för dessa tre hållbarhetsaspekter är dock att behovet i första hand inte handlar om finansiering, utan mer om kunskaps- och metodutveckling.⁷⁹

8.2.1 Jämställdhet som tillväxtfaktor

På regional nivå framträder en splittrad bild av hur arbetet med att integrera jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet fortgår. Vissa län har knappt påbörjat sina insatser, medan andra kommit betydligt längre. Sammantaget indikerar den regionala variationen att frågan fortfarande är i sin inledningsfas.

Det jämställdhetsarbete som pågår kan grovt sett delas in i strukturförändrande och affärsutvecklande insatser, där fokus i stor utsträckning ligger på olika typer av analyser och utbildningar. Insatserna genomförs ofta i samverkan mellan aktörer som till exempel de med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete, länsstyrelser, resurscentra, Almi Företagspartner AB och Sveriges Kommuner och Landsting. Samverkan är på flera sätt en framgångsfaktor, men kan också leda till splittring och försvåra ansvarsfördelning och uppföljning. Det finns också farhågor från tillväxtansvariga aktörer om att jämställdhetsintegreringen förblir en sidoordnad fråga om den ägs av annan aktör.

Tillväxtverket genomförde under 2011 på uppdrag från regeringen en studie av hur jämställdhetsperspektivet integreras i det regionala tillväxtarbetet.⁸⁰ En analys av de regionala utvecklingsprogrammen visar att jämställdhetsfrågorna något förenklat beskrivs på tre sätt: som ett perspektiv som ska beaktas, som ett mål eller en vision som ska nås eller som en förutsättning för att nå ökad tillväxt. I flera län för man fram att ett jämställdhetsperspektiv ökar länets attraktivitet och kan locka invånare och företag till länet. I några län pekar man ut arbetsmarknaden som ett område där jämställdhetsfrågan är viktig att lyfta för att öka länets konkurrenskraft gentemot andra. I flera fall lyfts begreppet jämställdhet inom områden som livskvalitet och attraktivitet, däremot inte lika ofta när det gäller innovationer och entreprenörskap.

Rent formellt finns jämställdhet med som perspektiv i styr- och policydokument och i riktade insatser och projekt, men ansvarsfrågan upplevs som otydlig och det saknas ibland nationellt

⁷⁹ Tillväxtverket Dnr 012-2012-1506.

⁸⁰ Tillväxtverket 0107.

stöd. Studien kommer till slutsatsen att det finns fyra möjliga vägar för förbättrad jämställdhet att skapa förutsättningar för ökad tillväxt.

- Jämställdhet gör att humankapitalet används effektivare.
- Jämställdhet fördjupar demokratin och ökar det sociala kapitalet.
- Jämställdhet ökar den regionala attraktiviteten.
- Jämställdhet ökar den regionala innovationsförmågan.

Detta är också bakgrunden till att regeringen lanserat en nationell handlingsplan för en jämställd regional tillväxt. Handlingsplanen genomförs under 2012–2014 och fokuserar bland annat på de tre områdena metoder och verktyg, ansvar och roller samt lärande. I den nationella handlingsplanen ges också ett uppdrag till de tillväxtansvariga aktörerna att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner.

Under 2010–2012 har Tillväxtverket haft i uppdrag att fördela 108 miljoner kronor i verksamhetsbidrag till resurscentra för kvinnor. Syftet med verksamheten är att bidra till jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet genom att synliggöra kvinnors villkor och öka kvinnors inflytande. Arbetet inom resurscentra för kvinnor ska vara kunskapsdrivet, strategiskt inriktat och ske inom ramen för den nationella strategins prioriteringar. Tillväxtverket finansierar resurscentra i 19 av 21 län.

Framflyttade positioner

Strukturfondsperioden 2007–2013 innebär framflyttade positioner vad gäller jämställdhet som regional tillväxtfaktor. Det föreligger emellertid hinder av strukturell karaktär som inte enskilda projekt kan rätta till. Följeforskningen av de åtta regionala programmen visar att jämställdhetsmålen i programmen i allt för hög utsträckning är av kvantitativ karaktär och att det saknas medvetenhet om de dynamiska effekterna av insatserna inom området. Detta hämmar utvecklingen av mer kreativa åtgärder för innovativa och långsiktiga insatser på jämställdhetsområdet som verkligen gynnar den regionala utvecklingen, inte minst i regioner med negativ befolkningsutveckling.

Inom Europeiska socialfonden implementeras jämställdhet och tillgänglighet⁸¹ dels genom krav om integrering av dessa perspektiv i hela projektcykeln, dels genom det processtöd som ges till projektägarna i syfte att understödja jämställdhetsintegreringen. En utvärdering av processtöden visar att detta också sätter avtryck i genomförandet. De båda perspektiven är väl integrerade i genomförandet och processtöden ESF-Jämt och Tillgängligt projekt fungerar, enligt utvärderingen, generellt sett bra. Europeiska socialfonden bidrar till ökad kunskap och ökat medvetande om jämställdhets- och tillgänglighetsfrågor, men också till att projekt och arbetsplatser blir mer jämställda och tillgängliga.

8.2.2 Integration och mångfald som tillväxtfaktor

I samtliga län hanteras frågor kring integration och mångfald i sina regionala utvecklingsprogram. Mångfaldsfrågan knyts ofta till ett allmänt resonemang om hållbar tillväxt, där även övriga horisontella kriterier nämns. I flera av de regionala utvecklingsprogrammen görs också en koppling till den framtida kompetens- och arbetskraftsförsörjningen där personer med utländsk bakgrund ses som en resurs. Validering och matchningsaktiviteter är konkreta insatser som nämns i ett flertal län, men i flera program finns också resonemang kring behovet av att snabba upp integrationsprocessen för att få fler i arbete. Ett projektexempel är Exportfrämjarna i Blekinge län som fokuserar på nyanländas utbildning och bakgrund. Projektet går ut på att matcha invandrare med företag i Blekinge som vill exportera sina produkter till andra länder.

Ofta saknas en djupare analys av vad personer med utländsk bakgrund kan tillföra mer än att vara en ytterligare arbetstagare. I vissa län finns dock en något mer utvecklad syn. I utvecklingsprogrammet för Örebro län nämns till exempel att "Invandring i olika former stärker vår förmåga att ta till oss nya intryck och därmed anpassa oss till den alltmer påtagliga globaliseringen." I andra fall betonas hur kulturella bakgrunder och kompletterande kompetenser bidrar till ökad dynamik och innovationsförmåga samt till att öppna nya marknader. Kopplat till rena näringslivsfrågor ses också personer med utländsk bakgrund ofta

⁸¹ Inom Europeiska socialfonden avser tillgänglighet tillgänglighet för funktionshindrade.

som potentiella företagare. I många fall kopplas behovet av ökad inflyttning också ihop med begrepp som attraktivitet och öppenhet. I de regionala utvecklingsprogrammen finns en skiljelinje mellan storstadslänen och övriga län kopplat till graden av individorientering, som bland annat kan förklaras av att segregationen är mer utbredd i storstadslänen.

Integration och mångfald inom det regionala tillväxtarbetet handlar närmast uteslutande om kvinnor och män med utländsk bakgrund. Mångfaldsbegreppet rymmer i teorin även perspektiv som till exempel ålder, sexuell läggning och religiös tro, men dessa kommer inte till uttryck i någon större omfattning inom tillväxtarbetet.

Avgörande påverkan

Andelen invånare i Sverige med utländsk bakgrund är så stor att denna grupp har en avgörande påverkan på den totala tillväxten. Ändå har frågan om integration och mångfald svårt att få genomslag i programgenomförandet. Följeforskningen av de åtta regionala strukturfondsprogrammen visar att det brister i kunskap kring integrationsfrågornas betydelse för tillväxt och konkurrenskraft bland de regionala utvecklingsaktörerna. Det saknas även kunskap om vart projekten kan vända sig för råd och stöd i dessa frågor. En iakttagelse i sammanhanget är att alla projekt valt att beskriva sig i andra ordalag, än som integrationsprojekt, eftersom denna klassificering kunde förknippas med negativa associationer och upplevas som ytterligare stigmatiserande i de områden de verkar i. Inom Europeiska socialfondens temagrupp för integration i arbetslivet analyseras och samlas resultat från projekt relaterade till utrikesföddas integration i arbetslivet.

8.2.3 Miljö som tillväxtfaktor

Ekologisk hållbarhet är ett område som hanteras i så gott som samtliga regionala utvecklingsprogram. En analys⁸² visar att utvecklingsprogrammen generellt sett tar en tydlig utgångspunkt i ambitiösa formuleringar kring en miljömässigt hållbar utveckling. Miljö ses som ett mål i sig, där utgångspunkten i stor utsträckning är regionaliseringen av de 16 miljökvalitetsmålen. Men formuleringar kring ekologisk hållbarhet finns också med i ett mer instrumentellt perspektiv. Det handlar då om miljödriven näringslivsutveckling – närmast utan undantag kopplad till klimatfrågor och det behov av miljö- och energitekniklösningar som följer i dess spår. Flertalet län målar upp bilden av hållbarhet motiverat ur såväl ett miljöperspektiv som ett mer tillväxtorienterat perspektiv. I Värmlands län formuleras det som att "Regionens arbete med de regionala miljömålen och energi- och klimatstrategier är viktiga verktyg för att uppnå en miljömässigt hållbar tillväxt. En hållbar energiförsörjning är nödvändig för såväl industrins konkurrenskraft som vår miljö och våra levnadsvillkor. Omställningen till ett hållbart samhälle med hjälp av till exempel ny miljöteknik, nya lösningar och socialt systemtänkande".

Naturvårdsverket och Statens energimyndighet är exempel på myndigheter som har nationella program starkt knutna till miljö- och energiteknikområdet. För Naturvårdsverket handlar det till exempel om klimatinvesteringsprogrammen och de lokala investeringsprogrammen, som bland annat används för att testa och använda ny miljöteknik. För Statens energimyndighet handlar det bland annat om satsningar inom olika temaområden som till exempel systemstudier, transport och kraft, där myndigheten beviljat nära fyra miljarder kronor i stöd under 2009–2011.

Länsstyrelserna har sedan 2008 haft i uppdrag att upprätta och utveckla regionala energi- och klimatstrategier, som en del i regeringens politik för energiomställning och minskad klimatpåverkan. Statens energimyndighet statusrapport från 2011 visar att det pågår en mängd aktiviteter inom energi- och klimatområdet som en effekt av strategierna. Den främsta framgångsfaktorn för arbetet är en god samverkan med andra regionala och lokala aktörer. Samtidigt är det ett av de främsta hindren. Länsstyrelserna ska inte själva stå för energiomställningen utan det är ett arbete med många aktörer. Statens energimyndighet konstaterar att det finns en risk att länsstyrelserna försvagar sin strategiska roll om de fokuserar för mycket på enskilda projekt.⁸³

För att höja kvaliteten i det energi- och klimatarbete som bedrivs på regional och lokal nivå har Norrbottens, Dalarnas och Skåne län utsetts till Pilotlän för grön utveckling⁸⁴. Pilotlänen ska

⁸² Tillväxtverket 0092.

⁸³ Statens Energimyndighet 2011.

⁸⁴ Regeringsbeslut 2010-08-26, dnr. M2010/3479/H.

under perioden 2010–2013 stödjade och inspirera de län som inte kommit lika långt i sitt arbete. Genom att utveckla arbetsmetoder och verktyg samt dela med sig av sina erfarenheter kan pilotlänerna ge vägledning till andra län. De ska också bidra med analyser av konsekvenser av nationella styrmedel på regional nivå med syfte att identifiera hinder och möjligheter för minskad klimatpåverkan och energiomställning. Pilotlän för grön utveckling är också ett initiativ som syftar till att konkretisera politikens strategiska ambition om att miljödriven näringslivsutveckling ska utgöra en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet.

Behov av att säkerställa kunskapsöverföring

Följeforskningen av de åtta regionala strukturfondsprogrammen visar att insikterna om att miljömässigt hållbar produktion och utveckling är konkurrenskraftshöjande börjar sprida sig. Projekt som strävar mot miljömässigt hållbar utveckling betraktas numera som rena tillväxt- och konkurrenskraftshöjande projekt. Men mer går att göra för att en sådan koppling ska få fullt genomslag. Flera aktörer måste ta ansvar för att det ska bli verklighet, särskilt statliga myndigheter och regionala utvecklingsaktörer som initierar nya projekt. Vidare konstaterar följeforskarna att det behövs vägar för att säkerställa att de kunskaper som genereras i projekten når regionala utvecklingsaktörer som initierar nya projekt och myndigheter inom området, vilket är en förutsättning för lärande och återföring in i ny projektverksamhet eller ordinarie verksamhet.

8.2.4 Social innovation och socialt företagande

Innovativ verksamhet är ett av Europeiska socialfondens fyra programkriterier och används i ungefär hälften av ansökningsomgångarna. Ett område där fondens resurser skapat innovationer med relevans och potentiella effekter för regional tillväxt är inom vidareutvecklingen av socialt företagande. Sociala företag har som mål att genom produktion av varor och tjänster skapa arbete och att återinvestera vinsterna i företaget. Detta entreprenörskap innebär att människor som står långt från arbetsmarknaden får möjlighet att utnyttja sin arbetsförmåga. Under den gångna uppföljningsperioden har Europeiska socialfonden utgjort en experimentverkstad för socialt företagande, till exempel genom nya och innovativa finansieringsformer, metoder för spridning samt former för samverkan. Fonden har också skapat mötesplatser mellan sociala företag och det konventionella näringslivet, vilket potentiellt kan vara fruktbart. Även Tillväxtverket har finansierat socialt företagande under den aktuella perioden. Under 2011 genomfördes en utlysning med fokus på sociala innovationer och affärsutveckling i arbetsintegrerande sociala företag.

Del III – Strategiska medel för tillväxt och utveckling

Den svenska statsbudgeten omsluter närmare 900 miljarder kronor. I relation till detta kan de strategiska utvecklingsmedel som finns inom ramen för genomförandet av det regionala tillväxtarbetet betraktas som tämligen blygsamma. Genom sitt strukturomvandlande fokus tillför projekten som finansieras ändå betydande värde – dels genom direkta effekter som till exempel arbetstillfällen och nya företag, dels genom indirekta och mer långsiktiga effekter som regionförstoring och ökat arbetskraftsutbud⁸⁵.

I nedanstående redovisning av hur utvecklingsmedlen använts ligger fokus på tre källor; anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder och anslag 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden inom den regionala tillväxtpolitiken (utgiftsområde 19) samt anslag 1:6 Europeiska socialfonden inom politiken för arbetsmarknad och arbetsliv (utgiftsområde 14).

Tanken är inte att dessa medel ensamt ska finansiera omvandlingen av strategier till projekt och effekt inom den regionala tillväxtpolitiken. Grundtanken i politiken är att samverka för att samordna resurser och på det viset effektivisera insatta resurser. Medlen ska således fungera som katalysatorer för strategiska insatser i samverkan med övriga resurser som finns på regional, lokal och nationell nivå. En sådan övrig resurs är socialförsäkringssystemets individorienterade stöd som fungerar som medfinansiering till Europeiska socialfonden. En annan resurs är Trafikverkets anslag som används för att medfinansiera insatser inom ramen för den nationella prioriteringen Tillgänglighet.

Framställningen i del III följer de riktlinjer för den strategiska uppföljningen av den nationella strategin som utfärdats av EU-kommissionen. I beskrivningen ligger därmed tyngdpunkten på rubrikerna administration, finansiering och resultat. Redovisningen inleds med en genomgång av de nationella medlen inom ramen för anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

⁸⁵ I föreliggande avsnitt ligger fokus på kvantitativa resultat av de strategiska utvecklingsmedlen. I bilaga 6 finns ett antal goda exempel som kompletterar med kvalitativa resultat – där beskrivs projekt inom de fyra prioriteringarna. Projekten kopplas också ihop med flaggskeppsinitiativen inom Europa 2020.

9 Anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Statsbudgetens utgiftsområde 19 Regional tillväxt innehåller bland annat anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder. Under åren 2007–2011 har anslaget uppgått till cirka 1,5 miljarder kronor per år. Anslaget används framför allt till regional och central projektverksamhet samt selektiva och regionala företagsstöd.

9.1 Central och regional projektverksamhet

Med central och regional projektverksamhet avses bidrag till projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken. Projekten ska enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken bedrivas i enlighet med de regionala utvecklingsprogrammen, de regionala tillväxtprogrammen och de regionala strukturfondsprogrammen för konkurrenskraft och sysselsättning.

Den totala omslutningen⁸⁶ av den regionala projektverksamheten uppgick under åren 2007–2011 till 22 944 miljoner kronor. Den största prioriteringen för samtliga år är Innovation och förnyelse. Totalt utgör prioriteringen 74 procent av den totala omslutningen. Entreprenörskap var det största insatsområdet. Totalt under perioden 2007–2011 har 43 procent av den totala omslutningen av den regionala projektverksamheten gått till insatsområde Entreprenörskap.

Tabell 9.a visar att andelen medel till prioritering Innovation och förnyelse har minskat över tid. Från 85 procent 2007 till 65 procent 2011. Samtidigt har beviljade medel med koppling till Tillgänglighet ökat från 4 till 12 procent under motsvarande period. Den största ökningen har skett inom insatsområde Regionförstoring. Även andelen beviljade medel inom ramen för prioriteringen Strategiskt gränsöverskridande samarbete har ökat över tid, från 2 till 9 procent.

Tabell 9.a Anslag 1:1 inklusive medfinansiering 2007, 2009 och 2011 fördelat på nationella prioriteringar, miljoner kronor samt procent

Nationell prioritering	2007		2009		2011	
	mnkr	%	mnkr	%	mnkr	%
Innovation och förnyelse	3 738	85	3 600	74	2 858	65
Entreprenörskap	1 847	42	2 460	51	1 647	38
Innovativa miljöer	1 891	43	1 141	23	1 211	28
Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud	396	9	219	5	269	6
Kompetensförsörjning	264	6	180	4	171	4
Ökat arbetskraftsutbud*	132	3	39	1	98	2
Tillgänglighet	176	4	714	15	523	12
Regionförstoring	132	3	614	13	492	11
Ett utvecklat informationssamhälle	44	1	100	2	31	1
Strategiskt gränsöverskridande samarbete	87	2	327	7	382	9
Övrigt	0	0	0	0	358	8
Totalt	4 397	100	4 859	100	4 390	100

Källa: Tillväxtverket

*Dessa medel avser anslag 1:1 samt medfinansiering. Källorna till medfinansieringen kommer inte från Europeiska socialfonden.

Av den totala omslutningen 2007 gick 9 procent till prioritering Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud. Prioriteringens andel har dock minskat med tre procentenheter mellan 2007 och 2011.

Ämnesområden och ämneskategorier

Den 1 januari 2010 trädde en förändring av det nationella redovisningssystemet ikraft. Som en komplettering till de nationella prioriteringarna och dess insatsområden redovisas sedan 2010 den totala omslutningen av den regionala projektverksamheten på en mer detaljerad nivå. Redovisningen sker fortsatt med utgångspunkt i de nationella prioriteringarnas insatsområden, som vart och ett delas upp på 12 ämnesområden och 51 underliggande ämneskategorier⁸⁷.

⁸⁶ Medel från anslag 1:1 samt medfinansiering.

⁸⁷ Ämnesområdena/-kategorierna har inte alltid ett direkt samband med de nationella prioriteringarna. Flera ämnesområden passar väl in på en prioritering med snarlikt innehåll, medan andra ämnesområden/-kategorier har en mer horisontell karaktär. Se bilaga 7 för fullständig förteckning över nationella ämnesområden och ämneskategorier.

Tabell 9.b visar att tyngdpunkten på projektverksamheten inom anslag 1:1 och prioritering Innovation och förnyelse av självklara skäl ligger inom ämnesområdena Innovation och Entreprenörskap. Andra ämnesområden är även Energi, Turism och Kultur. Energi handlar till exempel om förnybar energi och energieffektivisering, Turism om destinationsutveckling och samverkansprojekt samt Kultur om marknadsföring och paketering.

Tabell 9.b Prioritering Innovation och förnyelse fördelat på nationella ämnesområden 2010 och 2011, tusen kronor

Ämnesområde	Insatsområde Innovativa miljöer (tkr) 2010	Insatsområde Entreprenörskap (tkr) 2010	Insatsområde Innovativa miljöer (tkr) 2011	Insatsområde Entreprenörskap (tkr) 2011
Innovation	181 245	59 466	200 843	49 631
Entreprenörskap	6 432	176 758	7 967	213 413
Informationssamhället		375	2 249	600
Transport/Regionförstoring	80			152
Energi	6 235	9 937	3 130	4 279
Turism	37 189	11 157	9 630	56 391
Kultur	7 720	8 703	3 964	8 817
Förnyelse av städer			200	
Service	417	1 304	50	474
Kompetensförsörjning	405	305	275	
Övrigt	847	783	450	2 852
Totalt	240 570	268 788	228 758	336 609

Källa: Tillväxtverket

9.2 Regionala företagsstöd

Gruppen selektiva och regionala företagsstöd utgörs av stödformerna regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag, såddfinansiering samt stöd till kommersiell service. 2011 beviljades totalt 711 miljoner kronor i regionala företagsstöd. En ökning från 2010 med 40 miljoner kronor och det högsta beloppet under perioden 2007–2011.

Den största av de fem stödformerna är det regionala investeringsstödet som 2011 uppgick till cirka 398 miljoner kronor. Det regionala investeringsstödet syftar till att främja en hållbar tillväxt i stödföretagen. Den genomsnittliga stödprocenten inom ramen för det regionala investeringsstödet uppgick 2011 till 8,8 procent av total investeringskostnad. Den beräknade sysselsättningsökningen på basis av stödet uppgick till 944 män och kvinnor.

Tabell 9.c Selektiva och regionala företagsstöd, 2007–2011, miljoner kronor

Stödform	2007	2008	2009	2010	2011
Regionalt investeringsstöd	288	337	265	301	398
Regionalt bidrag till företagsutveckling	201	268	244	245	210
sysselsättningsbidrag	20	20	15	3	11
Såddfinansiering	40	40	60	64	45
Stöd till kommersiell service	35	35	48	58	47
Totalt	584	700	632	671	711

Källa: Tillväxtverket

Stöd beviljas också till kommersiell service, vilket ges till bland annat näringsidkare medförsäljningsställen för dagligvaror eller drivmedel i gles- och landsbygder. Under 2011 beviljades 47 miljoner kronor, vilket är en minskning jämfört med föregående år, men en ökning sett över perioden 2007–2011⁸⁸.

⁸⁸ Denna summa inkluderar del av utökade medel för 2011–2014 (Regeringens beslut 2001-01-13 om Uppdrag till Tillväxtverket att fördela medel för insatser inom området kommersiell service i gles- och landsbygder, dnr N2010/7211/RT).

10 Regionala strukturfondsprogram för konkurrenskraft och sysselsättning

I Sverige finansierar den Europeiska regionala utvecklingsfonden åtta regionala strukturfondsprogram inom ramen för sammanhållningspolitikens mål för regional konkurrenskraft och sysselsättning. Dessa åtta program operationaliserar de nationella prioriteringarna Innovation och förnyelse samt Tillgänglighet.

10.1 Administration

Administrationen av de åtta regionala strukturfondsprogrammen har under åren 2009–2011 utvecklat redan etablerade administrativa rutiner och flöden. Genomförandeorganisationen avseende ärendeflöden i form av ansökningar, godkännanden, prioriteringar och beslut fungerar relativt väl.

Programperiodens inledning 2007 och 2008 med fokus på att etablera fungerande rutiner och flöden för beredning och granskning, växlade över i ett kraftfullt genomförande under 2009. Så gott som samtliga medel är intecknade vid årsskiftet 2011/2012. En tredjedel av projekten har avslutats, men fortsatt pågår ett mycket stort antal projekt, vilka ska hanteras av förvaltande myndighet. Utbetalning av medel, resultatspridning och lärande tar samtidigt en allt större plats på den administrativa arenan.

10.1.1 Granskning och utbetalning

Under uppföljningsperioden har det varit ett högt ansökningstryck avseende utbetalningar i samtliga programområden. Handläggningstiderna har tidvis varit långa. Med syfte att förenkla, förbättra och förstärka granskningsprocessen har förvaltande myndighet under 2011 genomfört en översyn och revidering av metodik och dokument för granskning av ansökan om utbetalning. Översynen och revideringen har fått ett positivt bemötande av Ekonomistyrningsverket. Dessutom har rutiner och arbetsätt för så kallade ”kontroll på plats” reviderats med syfte att effektivisera och harmonisera arbetet.

Som en del i förenklingsarbetet för programmets kunder har ärendehanteringssystemet Nyps vidareutvecklats under uppföljningsperioden. Bland annat har en e-tjänst lanserats som innebär att sökanden istället för att skicka in en pappersversion nu kan lämna in delar av ansökan elektroniskt. Detta innebär att resurser för inmatning av uppgifter i systemet istället kan användas för faktisk handläggning.

10.1.2 Spridning av resultat

Förvaltande myndighet står inför uppgiften att ta tillvara och sprida resultaten av projektverksamheten. För att stärka myndighetens handläggare i arbetet har nya mallar och rutiner för uppföljning och rapportering av hittills uppnådda resultat utformats, utbildning i statistikverktyget ProDiver genomförts för att stärka analyskapaciteten och en projektbank har lanserats. Projektbanken är webbaserad och bygger på information som finns i ärendehanteringssystemet Nyps. Projektbanken förenklar åtkomsten av information om projekten för externa intressenter och underlättar således resultatspridningen. Resultatspridning har också skett genom artiklar och filmer via olika kommunikationskanaler – såsom elektroniska medier, nyhetsbrev och lärkonferenser.

Arbetet med att sprida resultat tog fart på allvar under 2010, då det började finnas resultat att kommunicera. För att på ett tydligt och konkret sätt visa vilken nytta Europeiska regionala utvecklingsfonden gör i samtliga programområden har kommunikationsplanen kompletterats med en mer riktad plan för resultatspridning. Under våren 2012 upprättades en arbetsgrupp med representanter från alla delar av verksamheten som kontinuerligt arbetar med att synliggöra resultaten av projektverksamheten. Två teman har valts ut för resultatspridning för 2012: Innovativa miljöer och Tillgång till kapital. För 2013 gäller temana Tillgänglighet/tillgång till infrastruktur och Miljödriven näringslivsutveckling. Dessa teman ligger väl i linje med den nationella strategin och Europa 2020.

10.1.3 Lärande

Programperioden har från början fram till dags dato präglats av lärande. I början handlade det om att ta vara och lära av erfarenheterna från föregående programperiod, såväl administrativt som verksamhetsmässigt. I nuvarande fas av programgenomförandet handlar det om att lära av

projektens resultat och erfarenheter. Inom förvaltande myndighet har lärandet rörande beredning, granskning, uppföljning och spridning av resultat säkerställts genom olika typer av erfarenhetsutbyten, utbildningar inom till exempel offentlig upphandling, granskningsmetodik och kundrelationer. Sedan 2011 finns en webbaserad lärandeplattform, vars syfte är att möjliggöra för handläggare inom förvaltande myndighet att dela med sig av kunskap och erfarenheter till andra inom organisationen, söka stöd samt ta del av tidigare ställda frågor i systemet.

Olika aktörer ska kunna ta del av de utvärderings- och följeforskningsrapporter som produceras samt erbjudas tillfälle till dialog. Syftet med kontinuerlig kommunikation av erfarenheter, resultat och aktiviteter i dialog är att öka förutsättningarna för kvalitet i projekten och programmens genomförande. Samtidigt ska läraaktiviteter bidra till offentlig debatt genom att sprida kunskap om projekt och program till en vidare krets aktörer i samhället. Målsättningen med samtliga läraaktiviteter är att stödja genomförandet av de regionala strukturfondsprogrammen. Följande är exempel på aktiviteter.

- Nationella lärkonferenser under 2009, 2010 och 2012. Dessa genomfördes i samverkan med Svenska ESF-rådet, Landsbygdsprogrammet, Sveriges Kommuner och Landsting samt andra Europaprogram.
- Årliga regionala lärkonferenser på programnivå har genomförts tillsammans med Svenska ESF-rådet och regionala aktörer som kommuner, samverkansorgan, landsting samt länsstyrelser. Målgrupp är till exempel projektägare, aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete, ledamöter i övervakningskommittéerna och strukturfondspartnerskap, politiker från regional nivå samt massmedia.
- Dialog med handläggare och andra interna aktörer kring hur de kan ta vara på resultat och erfarenheter från följeforskning.
- Lärandecirklar för erfarenhetsutbyte och metoddiskussioner mellan och för projektföljeforskare.

Lärande och utbyte av erfarenheter mellan olika förvaltande myndigheter har kontinuerligt förbättrats under programperioden. Detta konstaterar den sista utvärderingen av genomförandeorganisationen. Konkreta resultat från samarbetet är likartad hantering avseende granskningsmetodik, återkravsrutiner och upphandling. Inför avslutningen har bland annat ett särskilt samarbete inletts med syfte att dra nytta av varandras erfarenheter kring hur program avslutas.

10.1.4 Förändringar i de operativa programmen

Under programperioden har samtliga åtta operativa program reviderats. Revideringarna har främst varit enklare redaktionella justeringar, men också förändrade stödandelar. Under 2009–2011 har tre program gjort förändringar på insatsområdesnivå i det operativa programmet. Förankringen på regional nivå av förändringarna har säkerställts genom analyser av programgenomförandet och de regionala utvecklingsbehoven samt omfattande diskussioner mellan Tillväxtverket, strukturfondspartnerskapet och aktörer med samordningsansvar för regionalt tillväxtarbete.

I programmet Skåne-Blekinge beslutade övervakningskommittén att under 2009 flytta medel från insatsområde 2 Tillgänglighet och 3 Särskilda storstadsinsatser till insatsområde 1 Innovation och förnyelse. Samtidigt minskades antalet åtgärder inom insatsområde Särskilda storstadsinsatser från tre till två. Anledningarna bakom förändringen är bland annat den planerade ESS-etableringen⁸⁹ samt att planerade insatser inom programmets insatsområden 2 och 3 inte har kunnat realiseras. Samtidigt har också programmets generella urvalskriterier ändrats. Bland annat har kriterierna Näringslivets medverkan samt Horisontella kriterier och hållbar utveckling fått ökad tyngd i urvalsprocessen. Europeiska kommissionen godkände beslutet i juli 2010.

I programmet Småland och Öarna har övervakningskommittén beslutat att flytta medel från insatsområde 2 Innovation och förnyelse till insatsområde 1 Tillgänglighet. Otillräckliga medel i insatsområde 1 medförde att de mest angelägna satsningar inte kunde genomföras. Omfördelningen skapade också ett behov av att revidera programmets mål avseende nya

⁸⁹ European Spallation Source (ESS) är ett planerat flervetenskapligt forskningscentrum baserat på en neutronkälla.

arbetstillfällen från 4 200 till 3 850 och nya företag från 1 200 till 1 100. Europeiska kommissionen godkände beslutet i maj 2011.

I programmet Västsverige har övervakningskommittén på förslag av förvaltande myndighet fattat beslut om att minska antalet insatsområden från fyra till tre. Insatsområde 3 Hållbar stadsutveckling har under programperioden drabbats av problem som kraftigt försenat programgenomförandet. Då det förelåg en risk att strukturfondsmedlen inte kommer att kunna göra nytta i programområdet slogs insatsområde 3 samman med insatsområde 1 Entreprenörskap och innovativt företagande. Insatsområde 1 döps om till Entreprenörskap, innovativt företagande och hållbar stadsutveckling. Europeiska kommissionen godkände beslutet i december 2011.

10.1.5 EU:s strategi för Östersjöregionen

I samband med lanseringen av EU:s strategi för Östersjöregionen fick förvaltande myndighet i uppdrag av övervakningskommittéerna att redovisa hur EU:s Östersjöstrategi ska hanteras i de åtta regionala strukturfondsprogrammen. Förvaltande myndighet återkom till kommittéerna med förslaget att varje projekt som ansöker om medel ska kategoriseras utifrån Östersjöstrategins 15 prioriterade områden samt registreras utifrån om de bidrar till strategin eller inte, är ett flaggskepp⁹⁰, samarbetar med flaggskepp eller har en samarbetspartners i ett annat land i Östersjöregionen. Vidare ska projekt som visar koppling till EU:s Östersjöstrategi prioriteras i urvalsprocessen. Övervakningskommittéerna godkände förvaltande myndighets förslag.

För att förstärka genomförandet av EU:s Östersjöstrategi har information och kunskap spridits såväl inom förvaltande myndighet som till projekt och andra intressenter.

10.2 Finansiering

Den totala omslutningen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen uppgår till cirka 21 miljarder kronor (2,3 miljarder euro⁹¹) under perioden 2007–2013. Europeiska regionala utvecklingsfonden uppgår till cirka 8,4 miljarder kronor (934 miljoner euro), nationella offentliga medel cirka 9,5 miljarder kronor (1,1 miljarder euro) och en indikativ uppskattning på näringslivets finansiering uppgår till 2,3 miljarder kronor (256 miljoner euro).

10.2.1 Beslut

Den 31 december 2011 hade 8 280 miljoner kronor beviljats. Räknat som andel av den sammanlagda EU-ramen har 98 procent beviljats till 1 309 projekt. Utbetalningarna uppgår till drygt 50 procent av EU-ramen.⁹²

⁹⁰ Flaggskepp är en prioriterad åtgärd inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen.

⁹¹ 1 euro motsvarar 9 svenska kronor.

⁹² 8,1 miljarder kronor har beviljats till projekt. 0,2 miljarder kronor är TA-medel.

Tabell 10.a Beviljade medel samt andel beviljade medel relaterat EU-ram totalt och per program, inklusive TA-medel, 2007–2011, miljoner kr/(miljoner euro) samt procent.

Regionala strukturfonds-program	EU-ram	Beviljat 2007	Beviljat 2008	Beviljat 2009	Beviljat 2010	Beviljat 2011	Beviljat totalt	% av EU-ramen
Övre Norrland	2 184 (242,64)	5 (0,56)	857 (95,22)	460 (51,11)	717 (79,67)	211 (23,44)	2 251 (250,11)	103%
Mellersta Norrland	1 590 (176,62)	142 (15,78)	570 (63,33)	277 (30,78)	199 (22,11)	287 (31,89)	1 475 (163,89)	93%
Norra Mellansverige	1 755 (194,99)	4 (0,44)	622 (69,11)	485 (53,89)	332 (36,89)	380 (42,22)	1 823 (202,56)	104%
Stockholm	338 (37,57)	1 (0,11)	69 (7,67)	184 (20,44)	16 (1,78)	69 (7,67)	340 (37,78)	101%
Östra Mellansverige	729 (81,03)	2 (0,22)	196 (21,78)	140 (15,56)	148 (16,44)	225 (25)	711 (79)	98%
Västsverige	572 (63,57)	2 (0,22)	178 (19,78)	101 (11,22)	87 (9,67)	147 (16,33)	515 (57,22)	90%
Småland och Öarna	607 (67,44)	16 (1,78)	161 (17,89)	173 (19,22)	9 (1)	170 (18,89)	528 (58,67)	87%
Skåne-Blekinge	636 (70,69)	2 (0,22)	165 (18,33)	234 (26)	112 (12,44)	123 (13,67)	636 (70,67)	100%
Totalt	8 411 (934,52)	174 (19,33)	2 818 (313,11)	2 055 (228,33)	1 620 (180)	1 613 (179,22)	8 280 (920)	98%

Källa: Tillväxtverket

Utbetalningar

De åtta regionala strukturfondsprogrammen har till och med den 31 december 2011 betalat ut 3 981 miljoner kronor till projekt. När utbetalningar av upparbetade TA-medel inkluderas blir utbetalt belopp i stället 4 184 miljoner kronor, se tabell 10.b. Utbetalningarna för de åtta regionala strukturfondsprogrammen ligger på cirka 50 procent av den totala EU-ramen. Spridningen i utbetalningstakt är dock stor mellan de åtta programmen. Norra Mellansveriges utbetalningsnivå på 58 procent är den högsta, medan Småland och Öarna och Skåne-Blekinges respektive utbetalningsnivåer ligger under 40 procent.

Tabell 10.b EU-ram, utbetalda medel samt andel utbetalda medel relaterat EU-ramen, totalt och per program 2007–2011, miljoner kr/(miljoner euro) samt procent

Regionalt strukturfondsprogram	EU-ram	Utbet. 2007	Utbet. 2008	Utbet. 2009	Utbet. 2010	Utbet. 2011	Utbet. totalt	% av EU-ramen
Övre Norrland	2 184 (242,64)	5 (0,56)	49 (5,44)	291 (32,33)	364 (40,44)	377 (41,89)	1 086 (120,67)	50
Mellersta Norrland	1 590 (176,62)	3 (0,33)	26 (2,89)	303 (33,67)	210 (23,33)	247 (27,44)	790 (87,78)	50
Norra Mellansverige	1 755 (194,99)	4 (0,44)	93 (10,33)	309 (34,33)	343 (38,11)	272 (30,22)	1 022 (113,56)	58
Stockholm	338 (37,57)	1 (0,11)	3 (0,33)	77 (8,56)	46 (5,11)	61 (6,78)	188 (20,89)	56
Östra Mellansverige	729 (81,03)	2 (0,22)	18 (2)	111 (12,33)	91 (10,11)	148 (16,44)	370 (41,11)	51
Västsverige	572 (63,57)	2 (0,22)	19 (2,11)	82 (9,11)	86 (9,56)	77 (8,56)	266 (29,56)	46
Småland och Öarna	607 (67,44)	2 (0,22)	8 (0,89)	59 (6,56)	78 (8,67)	82 (9,11)	229 (25,44)	38
Skåne-Blekinge	636 (70,69)	2 (0,22)	9 (1)	88 (9,78)	59 (6,56)	75 (8,33)	233 (25,89)	37
Totalt	8 411 (934,52)	21 (2,33)	225 (25)	1 319 (146,56)	1 278 (142)	1 340 (148,89)	4 184 (464,89)	50

Källa: Tillväxtverket

Mellan åren 2008 och 2009 steg utbetalningstakten markant för samtliga program, vilket medförde en total ökning av antalet utbetalda kronor från 225 miljoner kronor till 1 319 miljoner kronor. De två efterkommande åren har utbetalningstakten legat på runt 1,3 miljarder kronor per år, motsvarande 16 procent av total EU-ram per år.

10.2.2 Finansiering av prioriteringar i nationella strategin

Av hittills beviljade medel har 75 procent gått till projekt vars verksamhet överensstämmer med prioritering Innovation och förnyelse. Inom insatsområde Entreprenörskap har 599 projekt beviljats 3,6 miljarder kronor, cirka 45 procent av totalt beviljade medel. Inom insatsområde Innovativa miljöer har 447 projekt beviljats 32 procent eller 2,6 miljarder kronor.

Av hittills beviljade medel om 8,1 miljarder kronor har 23 procent gått till projekt vars verksamhet överensstämmer med prioritering Tillgänglighet. Inom insatsområde Regionförstoring har 163 projekt beviljats 1,4 miljarder kronor, cirka 17 procent av totalt beviljade medel. Sammanlagt 81 projekt har beviljats 484 miljoner kronor inom insatsområde Ett utvecklat informationssamhälle. Detta motsvarar cirka sex procent av totalt beviljat belopp. Mest medel beviljades under åren 2008 och 2009, då insatsområdena Innovativa miljöer och Entreprenörskap dominerade. Entreprenörskap är det största insatsområdet i samtliga program med undantag för Skåne-Blekinge, där insatsområdet Innovativa miljöer är något större (43 procent jämfört med 40 procent för insatsområde Entreprenörskap).

Tabell 10.c Beviljade medel per insatsområde och prioritering 2007–2011, miljoner kronor/(miljoner euro) och procent

Prioritering samt insatsområden	2007		2008		2009		2010		2011	
	mnkr	%	mnkr	%	mnkr	%	mnkr	%	mnkr	%
Innovation och förnyelse	147	96	2 227	80	1 558	77	1 080	69	1 142	73
	(16,33)		(247,44)		(173,11)		(120)		(126,89)	
Innovativa miljöer	98	64	1 029	37	431	21	491	31	515	33
	(10,89)		(114,33)		(47,89)		(54,56)		(57,22)	
Entreprenörskap	49	32	1 198	43	1 126	56	589	37	627	40
	(5,44)		(133,11)		(125,11)		(65,44)		(69,67)	
Strategiskt gränsöverskridande samarbete	0	0	7	0	14	1	8	1	11	1
	(0)		(0,78)		(1,56)		(0,89)		(1,22)	
Tillgänglighet	6	4	541	19	439	22	486	31	413	26
	(0,67)		(60,11)		(48,78)		(54)		(45,89)	
Regionförstoring	6	4	304	11	372	19	350	22	368	23
	(0,67)		(33,78)		(41,33)		(38,89)		(40,89)	
Informationssamhälle*	0	0	237	9	67	3	136	9	46	3
	(0)		(26,33)		(7,44)		(15,11)		(5,11)	
Totalt	153	100	2 775	100	2 010	100	1 575	100	1 565	100
	(17)		(308,33)		(223,33)		(175)		(173,89)	

Källa: Tillväxtverket *Insatsområdets korrekta benämning är Ett utvecklat informationssamhälle

Andelen medel till projekt inom insatsområde Innovativa miljöer har under åren 2007–2011 minskat från 64 till 33 procent. Andelen medel till projekt inom insatsområden Regionförstoring har däremot ökat från 4 till 23 procent av totalt beviljade medel⁹³. Anledningen till ökningen kan bero på att det tar längre tid att bygga upp och förankra infrastrukturprojekt jämfört med projekt av mer näringslivsutvecklande karaktär. Under 2011 har andelen beviljade medel minskat något inom område Regionförstoring, samtidigt som andelen projekt inom prioritering Innovation och förnyelse återigen ökar. Detta kan bland annat bero på att mer än två tredjedelar av projekt som beviljades under 2008 avslutas under 2011, vilket ger utrymme för nya projekt inom insatsområdena Innovativa miljöer och Entreprenörskap. Projekt inom insatsområde Ett utvecklat informationssamhälle har till och med 2011 beviljats 484 miljoner kronor (54 miljoner euro). Insatsområdets andel av totalt beviljade medel har minskat mellan 2008 och 2011, från 9 till 3 procent av totalt beviljade medel. Antal kronor som beviljats till insatsområde Entreprenörskap har halverats mellan åren 2008 och 2011.

⁹³ Exklusive TA-medel.

10.2.3 Medfinansiering

Samtliga beviljade EU-medel ska motsvaras av nationell offentlig medfinansiering. Beslut om nationell medfinansiering uppgår den 31 december 2011 till cirka 12 miljarder kronor (1,3 miljarder euro). Med medfinansieringen inräknad, är den totala omslutningen av de åtta regionala programmen närmare 21 miljarder kronor (2,3 miljarder euro) den 31 december 2011.

Tabell 10.d Andel medfinansiering efter typ av finansiär och insatsområde, den 31 december 2011, procent, miljoner kr/(miljoner euro)

Typ av finansiär	Innovativa miljöer	Entreprenörskap	Regionförstoring	Informations-samhälle	Total andel
Kommun	32 %	25 %	49 %	66 %	33 %
Landsting	11 %	6 %	14 %	8 %	9 %
Privat	4 %	35 %	2 %	2 %	20 %
Statlig	53 %	34 %	35 %	23 %	39 %
Övr. offentlig	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Summa	3 168 (352)	6 326 (703)	1 865 (207)	555 (62)	11 980 (1 331)

Källa: Tillväxtverket

Den största medfinansören till medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden är den svenska staten som fram till den 31 december 2011 står för 39 procent av den totala medfinansieringen. Den enskilt största medfinansören är Almi Företagspartner AB och därefter Trafikverket och Länsstyrelsen i Norrbottens län. Förutom Trafikverket är Vinnova och Tillväxtverket exempel på nationella myndigheter som i relativt stor omfattning medfinansierar projekt. Av den statliga medfinansieringen går störst andel till insatsområde Innovativa miljöer. Totalt sett har prioritering Innovation och förnyelse en högre andel statlig medfinansiering (cirka 40 procent) jämfört med prioritering Tillgänglighet (cirka 32 procent).

Inom prioriteringen Tillgänglighet, med insatsområde Regionförstoring och Ett utvecklat informationssamhälle, är den största medfinansören olika kommunala aktörer. Andelen medfinansiering från kommunala aktörer är nästan dubbelt så hög inom prioritering Tillgänglighet (cirka 53 procent) jämfört med prioritering Innovation och förnyelse (27 procent). Bland de 30 största medfinansörerna finns till exempel Umeå, Skellefteå och Göteborgs kommuner. Gruppen privata aktörer är den största medfinansören inom insatsområde Entreprenörskap. Detta förklaras av att insatsområdet innehåller insatser som är betydligt mer företagsnära som till exempel finansiering, rådgivning och annat stöd direkt mot enskilda eller grupper av företag.

10.2.4 Rekviderade EU-medel

Den 31 december 2012 har Europeiska kommissionen betalat ut cirka 60 procent av den totala EU-ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen. Rekviderade medel i enlighet med utgiftsdeklarationerna tillsammans med beviljade förskott från Europeiska kommissionen har inneburit att Sverige med god marginal klarat av det så kallade N+2 kravet.

Tabell 10.e. Inbetalt från Europeiska kommissionen samt förskott per år och program, miljoner kronor/(miljoner euro)

Regionalt struktur-fondsprogram	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt
Övre Norrland	45,6 (4,9)	67,8 (7,3)	280,0 (26,5)	212,9 (23,3)	476,0 (52,8)	233,5 (27,7)	1 315,8 (142,3)
Mellersta Norrland	33,1 (3,5)	49,5 (5,3)	281,2 (26,8)	136,4 (15,1)	288,3 (32,0)	188,2 (22,3)	976,6 (105)
Norra Mellansverige	36,5 (3,9)	54,6 (5,8)	285,4 (27,2)	231,6 (25,3)	420,9 (46,6)	213,1 (25,3)	1242,1 (134)
Stockholm	7,0 (0,8)	10,5 (1,1)	73,4 (7,0)	32,0 (3,5)	87,6 (9,6)	30,9 (3,6)	241,4 (25,6)
Östra Mellansverige	15,2 (1,6)	22,7 (2,4)	102,6 (9,7)	78,7 (8,6)	167,1 (18,5)	75,9 (9,0)	462,2 (50,0)
Västssverige	11,8 (1,3)	17,8 (1,9)	89,2 (8,4)	52,1 (5,7)	102,8 (11,3)	67,0 (7,9)	340,7 (36,5)
Småland och Öarna	12,6 (1,3)	18,9 (2,0)	65,7 (6,2)	33,9 (3,7)	97,4 (10,7)	49,3 (5,8)	277,8 (29,8)
Skåne-Blekinge	13,1 (1,4)	19,8 (2,1)	66,7 (6,2)	67,4 (7,4)	75,6 (8,3)	72,6 (8,4)	315,2 (33,9)
Totalt	174,8 (18,7)	261,5 (28,0)	1244,3 (117,9)	845,0 (92,7)	1715,7 (189,6)	930,6 (110)	5171,8 (557,1)

Källa: Tillväxtverket

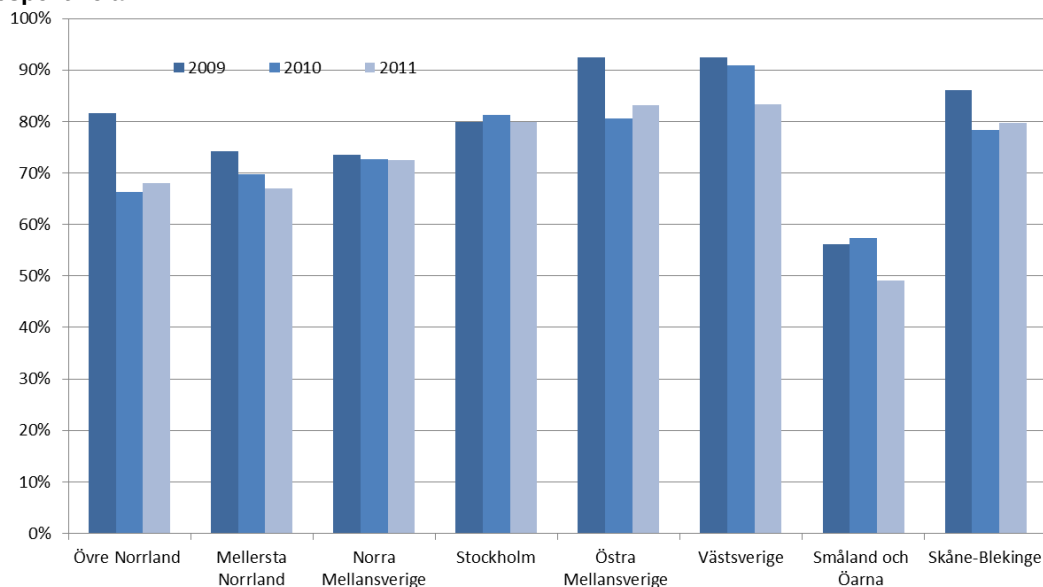
10.3 Kommissionens prioriterade områden⁹⁴

De åtta regionala strukturfondsprogrammen ska bidra till genomförandet av Lissabonstrategin med 75 procent av EU-ramen. Under perioden 2009–2011⁹⁵ har programmens andel⁹⁶ beviljade medel inom kategorier som bidrar till att genomföra Lissabonstrategin minskat från 78,3 till 71,3 procent. Minskningen beror på att andelen beviljade projekt inom Infrastruktur och Turism har ökat. Dessa kategorier bidrar enligt regelverket inte till genomförandet av Lissabonstrategin. I princip skedde hela minskningen mellan 2009 och 2010. Siffror från juni 2012 visar att minskningen vänt till en ökning i andel medel som bidrar till Lissabonstrategins genomförande.⁹⁷

På programnivå visar Övre Norrland en minskning av andelen medel som bidrar till genomförandet av Lissabonstrategin – från 81,6 procent till 68 procent. Andelen har dock ökat mellan 2010 och 2011. Även programmen Östra Mellansverige och Västsveriges andelar har minskat, medan andelen i program Stockholm ökar. Ökningen är dock marginell, från 79,8 till 79,9 procent.

Mellan 2010 och 2011 har tre program ökat andelen medel som bidrar till Lissabonstrategins genomförande. Ökningen beror i Övre Norrland, Östra Mellansverige och Skåne-Blekinge på att andelen medel inom kategori Forskning och teknisk utveckling, innovation och entreprenörskap⁹⁸ ökar jämfört med övriga kategorier under 2011. För Norra Mellansverige är siffran 73 procent för såväl 2010 som 2011, medan andelarna i övriga fyra program har minskat.

Diagram 10.f Andel beviljade medel som bidrar till Lissabonstrategin, status 31 december respektive år

Källa: Tillväxtverket

De fem största kategorierna⁹⁹

De fem största kategorierna är Forskning och teknisk utveckling samt Informationssamhället, Transport, Turism och Förnyelse av städer och landsbygd. Tillsammans utgör dessa fem kategorier 94 procent av beviljade medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden. Motsvarande siffra den 31 december 2010 var 86 procent.

⁹⁴ För fullständig lista över samtliga prioriterade områden se bilaga 8.

⁹⁵ Om inget annat anges är det avstämningsdatum 31 december som gäller.

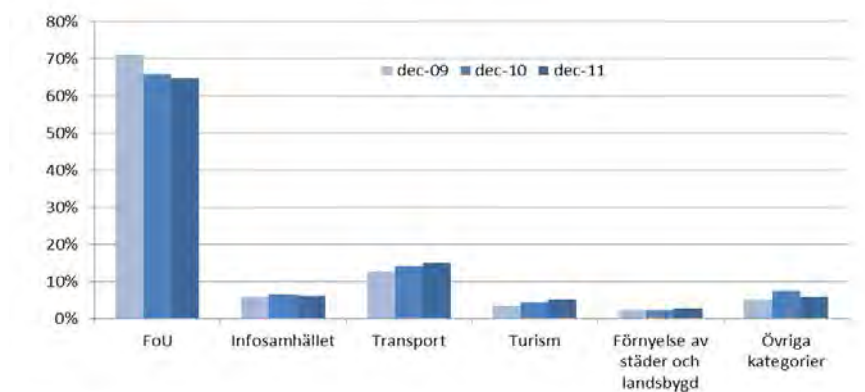
⁹⁶ Om projekt bidrar till genomförandet av Lissabonstrategin eller inte avgörs av hur de kategoriseras, vilket görs av förvaltande myndighet.

⁹⁷ Programstöd på Tillväxtverket gjorde i juni 2012 en ytterligare analys som visar att 72 procent av beviljade medel i de åtta regionala strukturfondsprogrammen bidrar till att genomföra Lissabonstrategin.

⁹⁸ Förkortas med Forskning och teknisk utveckling.

⁹⁹ För mer detaljer se bilaga 8.

Diagram 10.g De fem största prioriterade områden i kategori Forskning och teknisk utveckling, andel beviljade medel totalt

Källa: Tillväxtverket

De fem största kategorierna utgör 90 procent eller mer av de beviljade medlen i samtliga program med undantag för Mellersta Norrland och Stockholm. I program Stockholm utgör de fem kategorierna 78 procent, medan 20 procent har beviljats till projekt inom kategori Miljö och riskförebyggande. I Mellersta Norrland omfattar de fem största kategorierna 87 procent av de beviljade medlen. Programmet har beviljat 5 procent till kategorin Mobilisering för reformer inom sysselsättning och social inkludering och 3 procent till kategorin Energi.

Kategori Forskning och teknisk utveckling, innovation och entreprenörskap

Kategorin Forskning och teknisk utveckling är den enskilt största, såväl generellt som i samtliga program. År 2011 har 889 projekt inom kategorin beviljats 5,2 miljarder kronor, vilket utgör 65,2 procent av totalt beviljade medel. 2009 var andelen beviljade medel 71 procent och 2010 65,5 procent. Kategori Forskning och teknisk utveckling har minskat i andel till förmån för framför allt kategorierna Transport och Turism.

Andelen beviljade medel till projekt inom kategori Forskning och teknisk varierar i de olika programmen, från cirka 83 procent i Västsverige respektive Östra Mellansverige till 46 procent i Småland och Öarna. Andelen beviljade medel i kategorin minskar i sju program mellan 2009 och 2011. Den största minskningen finns i programmet Övre Norrland, där 78,9 procent av totalt beviljade medel finns inom kategorin 2009 till 66,7 procent 2011.

Tabell 10.h Utvecklingen av beviljade medel kategori Forskning och teknisk utveckling åren 2009–2011, miljoner kronor/(miljoner euro) samt procent

Program	2009	Förändring 2009–2010	2010	Förändring 2010–2011	2011	Förändring 2009–2011
Övre Norrland	78,9 (8,77)	-14,4	64,5 (7,17)	2,2	66,7 (7,41)	-12,2
Mellersta Norrland	56,7 (6,3)	-2,6	54,1 (6,01)	-2,6	51,5 (5,72)	-5,2
Norra Mellansverige	68,5 (7,61)	0	68,5 (7,61)	-0,6	67,9 (7,54)	-0,6
Stockholm	61 (6,78)	-0,2	60,8 (6,76)	-1,8	59 (6,56)	-2
Östra Mellansverige	91,8 (10,2)	-11,7	80,1 (8,9)	2,8	82,9 (9,21)	-8,9
Västsverige	92,4 (10,27)	-1,6	90,8 (10,09)	-7,6	83,2 (9,24)	-9,2
Småland och Öarna	53,6 (5,96)	0,7	54,3 (6,03)	-8,5	45,8 (5,09)	-7,8
Skåne-Blekinge	75,9 (8,43)	-10,1	65,8 (7,31)	3,7	69,5 (7,72)	-6,4
Totalt	71 (7,89)	-5,5	65,5 (7,28)	-0,3	65,2 (7,24)	-5,8

Källa: Tillväxtverket

Övre Norrlands minskning på över 14 procentenheter mellan 2009 och 2010 vänder 2011 och andelen ökar i stället mellan 2010 och 2011. Liknande utveckling finns i programmet Östra Mellansverige och i Skåne-Blekinge. Programmet Norra Mellansverige skiljer sig från övriga då

det bibehöll sin andel beviljade medel i kategorin mellan 2009 och 2010. Förändringen i programmet mellan 2010 och 2011 är marginell.

Prioriterade områden i kategori Forskning och teknisk utveckling

Kategori Forskning och teknisk utveckling delas in i nio prioriterade områden¹⁰⁰. Av dessa nio dominerar område 3 Tekniköverföring och samarbete, 5 Stödtjänster, 8 Andra investeringar samt 9 Övriga åtgärder. Tillsammans utgör dessa fyra områden 80 procent av beviljade medel inom kategorin eller 51 procent av totalt beviljade medel 2011.

Det enskilt största området 2011 är 9 Övriga åtgärder som utgör 24 procent av kategorin. Området har jämfört med samma tidpunkt året innan ökat med två procentenheter. Projekt inom område 9 arbetar bland annat för att stimulera ett ökat entreprenörskap och nyföretagande samt utveckla nya tekniker, kommersialisering av forskningsresultat och kunskapsöverföring. Bland de största stödmottagarna finns Luleå Tekniska universitet, Almi Företagspartner Mitt AB, Länsstyrelsen i Örebro län och Stiftelsen Teknikdalen.

Den 31 december 2010 var det enskilt största området Stödtjänster till företag (5), som vid tidpunkten utgjorde 24 procent av totalt beviljade medel till kategorin. År 2011 har detta område minskat till 21 procent. Området innehåller projekt som arbetar med internationalisering, nyetableringar, nyföretagande, ägarskiftet, design och marknadsföring. Stödmottagarna varierar – alltifrån universitet till kommuner och ekonomiska föreningar.

Det generella mönstret för de åtta regionala programmen återspeglas i respektive program. De fyra till andelen största prioriterade områdena inom Forskning och teknisk utveckling utgör mer än 65 procent av beviljade medlen inom kategorin i samtliga program. Störst andel medel har 2011 beviljats till prioriterade områden 8 eller 9 i samtliga program med undantag för Övre Norrland och Skåne-Blekinge, där område 5 är störst. Västsverige, Östra Mellansverige och Övre Norrland är de program som har beviljat mest medel till prioriterade områden med direkt koppling till forskning¹⁰¹.

Kategori Turism

Turism som kategori har under perioden 2009–2011 ökat från 3,3 procent av totalt beviljade medel till 5,4 procent. I samtliga program där medel till kategori Turism har beviljats ökar andelen under 2009–2011. I Norra Mellansverige, Östra Mellansverige och Västsverige har till och med 2011 ännu inga medel beviljats till projekt inom kategori Turism.

Tabell 10.i Kategori Turism, andel beviljade medel per program 2009, 2010 och 2011, miljoner kronor/(miljoner euro) samt procent

Program	2009	Förändring 2009–2010	2010	Förändring 2010–2011	2011	Förändring 2009–2011
Övre Norrland	2,7 (0,3)	2,2 (0,54)	4,9 (0,54)	3	7,9 (0,88)	5,2
Mellersta Norrland	11,1 (1,23)	2,3 (1,49)	13,4 (1,49)	0,3	13,7 (1,52)	2,6
Norra Mellansverige	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0	0 (0)	0
Stockholm	0 (0)	0 (0)	0 (0)	3,5	3,5 (0,39)	3,5
Östra Mellansverige	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0	0 (0)	0
Västsverige	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0	0 (0)	0
Småland och Öarna	5,4 (0,6)	-0,2 (0,58)	5,2 (0,58)	0,3	5,5 (0,61)	0,1
Skåne-Blekinge	0,1 (0,01)	0 (0,01)	0,1 (0,01)	3,5	3,6 (0,4)	3,5
Totalt	3,3 (0,37)	0,9	4,2 (0,47)	1,2	5,4 (0,6)	2,1

Källa: Tillväxtverket

¹⁰⁰ Namnen på områdena har förkortats. Fullständiga namn finns i bilaga 9.

¹⁰¹ I denna rapport har prioriterade områden som är direkt kopplade till forskning definierats som: 1 FoTu i forskningscentrum, 2 Infrastruktur för FoTu, 4 Stöd till FoTu i SME och 7 Investeringar i företag direkt kopplade till FoU.

Kategorin är störst i Mellersta Norrland – 13,7 procent av totalt beviljade medel i programmet.¹⁰² Den största procentuella ökningen av kategorin har under åren 2009–2011 skett i Övre Norrland, där andelen har ökat från 2,7 till 7,9 procent. Inom kategori Turism är det största prioriterade området 57 Övrigt stöd för att förbättra turisttjänster. Mellersta Norrland är även här det program som beviljats högst andel medel – 12,3 procent 2011. Den största ökningen av andelen beviljade medel över tidsperioden 2009–2011 finns i programmen Skåne-Blekinge samt Stockholm. Projekt inom området syftar till att stärka regionens konkurrenskraft genom bland annat ett ökat samarbete mellan företag inom besöksnäringen samt att fler företag startar och befintliga utvecklas.

Kategori Transport

Programmet Småland och Öarnas största prioritering är Tillgänglighet. Totalt 45,1 av programmets beviljade medel har gått till projekt inom kategorin. Andelen har ökat sedan 2009, då den var 37,8 procent.¹⁰³ I maj 2010 godkände övervakningskommittén att flytta medel från insatsområde 2 Innovation och förnyelse till insatsområde 1 Tillgänglighet. Europeiska kommissionen bekräftade kommitténs beslut i maj 2011 och totalt har 5 500 000 euro av programmets budget flyttats mellan insatsområdena. Även programområde Norra Mellansverige har en hög andel beviljade medel inom kategorin, 20 procent 2011.

Tabell 10.j Kategori Transport, andel beviljade medel per program 2009, 2010 och 2011, miljoner kronor/(miljoner euro) samt procent

Program	2009	Förändring 2009–2010	2010	Förändring 2010–2011	2011	Förändring 2009–2011
Övre Norrland	9 (1)	7,1	16,1 (1,79)	-1,1	15 (1,67)	6
Mellersta Norrland	10,2 (1,13)	-1,1	9,1 (1,01)	3,7	12,8 (1,42)	2,6
Norra Mellansverige	20,3 (2,26)	-1,1	19,2 (2,13)	0,8	20 (2,22)	-0,3
Stockholm	0 (0)	0	0 (0)	0	0 (0)	0
Östra Mellansverige	6,8 (0,76)	4,3	11,1 (1,23)	-1,4	9,7 (1,08)	2,9
Västsverige	0 (0)	0	0 (0)	0	0 (0)	0
Småland och Öarna	37,8 (4,2)	-0,7	37,1 (4,12)	8	45,1 (5,01)	7,3
Skåne-Blekinge	7,4 (0,82)	-1	6,4 (0,71)	-1,4	5 (0,56)	-2,4
Totalt	12,5 (1,39)	1,5	14 (1,56)	0,8	14,8 (1,64)	2,3

Källa: Tillväxtverket

Förutom en ökning av kategorin i programområde Småland och Öarna har ytterligare tre program ökat andelen beviljade medel till kategorin: Övre Norrland, Mellersta Norrland samt Östra Mellansverige. Kategorins andel är dock inte lika stor i dessa program som i Småland och öarna. Stockholm och Västsverige har den 31 december 2011 ännu inte beviljat medel till kategori Transport och i Skåne-Blekinge har kategorins andel minskat sedan 2009 från 7,4 procent till 5 procent.

Inom kategori Transport är det största prioriterade området 26 Kombination av olika transportsätt. Av de åtta programmen har fem ökat sin andel beviljade medel inom området sedan 2009, två har ännu inte beviljat medel till projekt inom området och ett program, Skåne-Blekinge har mellan 2009 och 2011 minskat sin andel beviljade medel från 3,8 till 2,7 procent. Den största ökningen av andelen beviljade medel finns i programområde Småland och Öarna.

¹⁰² Den höga andelen kan bland annat kopplas till att turismen är viktig näring och sektor i Jämtlands län. Turism är således en tydlig regional förutsättning i länets tillväxtarbete, vilket även påverkar användandet av strukturfondsmedel.

¹⁰³ I en nyligen genomförd Territorial Review över Småland och Blekinge skriver OECD att infrastrukturbegränsningarna innebär att länen har sämre möjligheter än mer avlägsna regioner att nå de stora europeiska marknaderna. Bättre tillgänglighet till Sveriges viktigaste storstadsregioner och externa marknader skulle kunna öka konkurrenskraften för de befintliga företagen i de fyra länen samt locka humankapital och nya företag till området. OECD 2012.

Projekt inom området innebär bland annat att genom transport och logistiknät möjliggöra tillträde till marknaderna, vilket också är en del av Europa 2020:s industripolitik för en globaliserad tid. Detta kan förklara den höga andel medel till dels området men också kategorin i stort inom program med gles struktur såsom Småland och Öarna och Norra Mellansverige, men även Övre och Mellersta Norrland. Till kategorin kopplas också projekt som syftar till ett resurseffektivare Europa genom intermodala knutpunkter, intelligent trafikhantering och logistik.

10.4 Resultat

Uppföljningen av kommissionens så kallade kärnindikatorer¹⁰⁴ visar överlag en god måluppfyllnad för de åtta regionala strukturfondsprogrammen i Sverige. Då över hälften av projekten fortfarande pågår och hälften av medlen fortsatt ska betalas ut, är sannolikheten stor att majoriteten av målen nås. Under det första halvåret 2012 har antalet projekt som har beviljats medel ökat från 1 309 till 1 380. Antalet avslutade projekt har samma tidsperiod stigit från 470 till 666. Den 30 juni 2012 var 48 procent av projekten avslutade. En ökning på 12 procentenheter.

Antal nya arbetstillfällen (core indicator 01, 02 och 03)

Cirka 94 procent av antalet förväntade nya arbetstillfällen var uppnått den 30 juni 2012. Vid denna tidpunkt var cirka hälften av samtliga projekt avslutade, vilket innebär att måluppfyllnaden är god. Målet förväntas således uppnås.

Av de nya arbetstillfällena har 58 procent skapats för män och 42 procent för kvinnor. När utfall jämförs indikator för indikator visar det sig att antal nya arbetstillfällen för män är 98 procent av målet och för kvinnor 89 procent av målet.

Antal projekt för forskning och teknisk utveckling (core indicator 04)

Siffrorna från den 30 juni 2012 visar att målet för indikatorn är uppnått. Huvuddelen av projektbesluten fattades under 2008, totalt 30 stycken. Av de 66 beslutade projekten har knappt hälften avslutats. Indikatorn är en av få som ökar under första halvåret 2012.

Antal samverkansprojekt (core indicator 5)

Siffrorna från den 30 juni 2012 visar att målet för indikatorn är uppnått. Den största andelen projekt kopplade till indikatorn fattades under 2008, totalt 37 procent. Samma år avslutades också mer än hälften av de beslutade projekten under året, 57 stycken. Detta indikerar att flertalet projekt var förstudier. Av de i dag 197 projekten var 91 avslutade den 30 juni 2012.

Antal skapade forskningsjobb (core indicator 06)

Det faktiska utfallet på 681 överträffar målet om 235 skapade forskningsjobb.

Antal nya företag (core indicator 08)

Målet kopplat till indikatorn är 18 200. Den 30 juni 2012 hade 12 720 nya företag startats med stöd av Europeiska regionala utvecklingsfonden. Detta motsvarar en andel på cirka 70 procent av målet. Den 30 juni 2012 var cirka hälften av projekten pågående, vilket innebär att det fortsatt finns möjligheter att nå målet om 18 200 nya företag.

Genererade investeringar (riskkapital, core indicator 10)

I samband med uppstarten av riskkapitalprojekten sattes målet till 102 miljoner euro i genererade investeringar. Den 30 juni 2012 översteg genererade investeringar målet med 10 procent. Följeforskningen visar att projekten fyller ett marknadskompletterande behov och att investeringarna i stor utsträckning har gått till små företag i tidiga skeden. Samtliga riskkapitalfonder förväntas mot bakgrund av investeringsbesluten totalt sett förbruka hela den kapitalbas som utgörs av EU-medel innan projektperiodens slut.

¹⁰⁴ För mer detaljerad information se bilaga 10.

Tabell 10.k Kärnindikatorer per den 30 juni 2012, aggregerade resultat

Indikator	Mål	Aggregerade resultat (faktiskt utfall) per den 30 juni 2012 ¹⁰⁵	Förändring av mål
Antal nya arbetstillfällen (core indicator 01)	33 450	31 385	Småland och Öarna reviderade indikatorn från 4 200 till 3 850. Godkändes av Europeiska kommissionen i maj 2011.
*Antal nya arbetstillfällen, män (core indicator 02)	18 695	18 325	
Antal nya arbetstillfällen, kvinnor (core indicator 03)	14 755	13 060	
Antal projekt för forskning och teknisk utveckling (core indicator 04)	62	66	
Antal samverkansprojekt – näringsliv och högskola/ uni. och/eller forsknings-institutioner (core indicator 5)	195	197	
Antal skapade forskningsjobb (core indicator 06)	235	681	
Antal nya företag (core indicator 08)	18 200	12 720	Småland och Öarna reviderade indikatorn från 1 200 till 1 100. Godkändes av Europeiska kommissionen i maj 2011.
Genererade investeringar (core indicator 10)	€ 102 miljoner	€ 113 miljoner	
Antal projekt inom informationssamhället (core indicator 11)	35	87	
Antal hushåll som fått möjlig tillgång till bredbandsanslutning (core indicator 12)	12 800	19 241	
Antal transportprojekt (core indicator 13)	84	332	
Antal invånare som får del av förbättrade urbana transporter (core indicator 22)	1 900 000	1 520 000	
Antal projekt för utveckling el. ökad användning av förnybar energi (core indicator 23)	75	28	
Antal turistprojekt (core indicator 34)	30	84	
Antal projekt för hållbarhet och förbättrad attraktivitet i städer och stadsdelar (core indicator 39)	27	18	
Antal projekt för/som syftar till att förbättra företagsklimat, entreprenörskap och ny teknologi (core indicator 40)	41	8	
Antal projekt som syftar till att skapa lika villkor och integration av minoriteter och unga människor (core indicator 41)	27	12	

Källa: Tillväxtverket

*Kursiv stil anger att indikatorn utgör en del av annan indikator

Antal projekt inom informationssamhället (core indicator 11)

Antal projekt inom den nationella prioriteringen Informationssamhället uppgick fram till och med den 30 juni 2012 till 87 stycken. Antalet avslutade var 40. Målet är på 35 projekt, vilket innebär att måluppfyllelsen är mer än 200 procent. Flest antal projekt beslutades under 2008 och ökningen under första halvåret 2012 är blygsam, endast två projekt. Indikatorn är en av få indikatorer som ökar under denna period.

¹⁰⁵ Avser värdet på selected projects i bilaga 10 Annex IV.

Antal hushåll som fått möjlig tillgång till bredbandsanslutning (core indicator 12)

Den 30 juni 2012 hade 19 241 hushåll fått möjlig tillgång till bredbandsanslutning. Detta överträffar målet om 12 800 hushåll.

Antal transportprojekt (core indicator 13)

Den 30 juni 2012 fanns 332 projekt inom området, att jämföra med målet om 84 projekt. Följeforskningen har visat att medlen inom området snabbar upp processer och bidrar till att nödvändiga investeringar tidigareläggs. Medlen från Europeiska regionala utvecklingsfonden kompletterar nationella insatser genom investeringar genom investeringar i hamnar och flygplatser samt knutpunkter för kollektivtrafik.

Antal invånare som får del av förbättrade urbana transporter (core indicator 22)

Under 2009 beviljades ett projekt medel med syfte att förbättra urbana transporter för 1 520 000 invånare. Beviljas inte fler projekt, med koppling till indikatorn, medel så kommer inte målet om 1 900 000 invånare som får ta del av förbättrade urbana transporter att uppnås. Måluppfyllelsen stannar då på 80 procent.

Antal projekt för utveckling eller ökad användning av förnybar energi (core indicator 23)

Den 30 juni 2012 hade 28 projekt för utveckling eller ökad användning av förnybar energi beviljats medel. Sverige har emellertid en bit kvar innan målet om 75 projekt kan uppnås. Indikatorn är dock en av få som ökat under 2012.

Antal turistprojekt (core indicator 34)

Målet om 30 projekt inom turismområdet har uppnåtts. Den 30 juni 2012 var siffran 84. Projekten har till den 30 juni 2012 levererat 414 jobb inom turismområdet (se core indicator 35 i bilaga 7).

Stadsutveckling (core indicator 39, 40 & 41)

Måluppfyllelsen inom samtliga tre indikatorer för stadsutveckling är låg. Av totalt 38 projekt har 16 projekt avslutats och 22 är pågående. Flest antal projekt finns inom området för hållbarhet och förbättrad attraktivitet i städer och stadsdelar. Västsverige och Skåne-Blekinge har under programperioden reviderat de operativa programmen och då flyttat medel från stadsutveckling till insatsområden inom ramen för innovation och förnyelse. I Västsverige förklaras den låga måluppfyllelsen med problem i programgenomförandet samt av att få, stora samverkansprojekt har inkluderat alla aktörer som varit aktuella som projektägare inom insatsområdet. Detta har sänkt söktrycket och således antalet projekt.

11 Territoriella samarbetsprogram

Den Europeiska regionala utvecklingsfonden finansierar de 13 territoriella samarbetsprogram som Sverige deltar i. Av dessa förvaltas fem av myndigheter i Sverige: de gränsregionala samarbetsprogrammen (Interreg IV A) Botnia-Atlantica, Nord, Sverige-Norge och Öresund-Kattegatt-Skagerrak samt det transnationella samarbetsprogrammet (Interreg IV B) Norra Periferin. De fem programmen redovisas i detta avsnitt.

11.1 Administration

Förvaltande myndigheter har under 2009–2012 arbetat med olika typer av kommunikationsinsatser. Under uppstartsfasen handlar det om att på generell basis nå ut med information om programmet. I senare skeden om att rikta information mot potentiella stödmottagare som programmet hittills inte nått. När projekten börjar generera resultat handlar informationsinsatserna främst om att kommunicera resultat och effekter.

I till exempel det gränsregionala programmet Nord har insatser gjorts för att öka inflödet av projekt inom utvecklingsområde Utveckling av tjänstesektorn. Programmets årliga konferens 2010 hade utveckling av tjänstesektorn som tema. För att öka antalet småskaliga ungdomsprojekt har programmet haft kontakt med finska och svenska aktörer som arbetar med ungdomsfrågor på lokal och regional nivå. I utlysningarna inom programmet Sverige-Norge har särskilda områden lyfts fram. Ett verktyg för att öka aktiviteten i vissa insatsområden har varit så kallade initieringsprojekt som syftar till att underlätta för aktörer att söka projektpartner i det andra landet. Medel ges för att ta fram en gemensam projektidé och ansökan.

I Botnia-Atlantica har särskilda informationsinsatser genomförts för att öka antalet projekt inom områdena kommunikationer och miljö. Insatserna har resulterat i en ökad andel projekt inom dessa områden. Fokus är nu insatsområde Näringsliv, där återstående budget samt skillnaden mellan förväntat och faktiskt utfall är som störst.

I Öresund-Kattegatt-Skagerrak har område 3 Vardagsintegration ett lågt inflöde av ansökningar, särskilt inom delprogram Kattegatt-Skagerrak. Trots insatser för att vända trenden är inflödet fortsatt lågt 2011, vilket programmet förklarar med skillnader i geografi, pendling och bosättningsmönster. Med anledning av rekommendationerna i utvärderingen från 2009¹⁰⁶ har programmet genomfört insatser för ett närmare samarbete med viktiga målgrupper samt för att förbättra urvalssystemet. För att nå utpekade målgrupper har samarbetet mellan sekretariaten och regionala kontaktpersoner ökat och för att underlätta jämförelser mellan ansökningar inom de olika delprogrammen har en gemensam beredningsprocess för sekretariaten samt ett poängsystem införts. Vidare har programmet förbättrat rådgivningsmöten och former för daglig kontakt med projekten.

En förändring i programmet är Europeiska kommissionens godkännande att Öresundskommittén kan ingå i projekt på samma villkor som övriga stödmottagare och medfinansiärer. För att skilja på kommitténs roller som dels vårdorganisation för programmet och dels som projektägare hanterar sekretariatet i Kungsbacka de projekt där kommittén ingår.

Den ekonomiska krisen

Den ekonomiska krisen har också drabbat de territoriella samarbetsprogrammen. Med syfte att mjuka upp effekterna av den ekonomiska krisen och öka möjligheterna att uppnå programmets mål om åtta strategiska projekt, reviderade programmet Norra Periferin de finansiella tabellerna. Revideringen godkändes av Europeiska kommissionen 2011 och innebär att projekt som klassas som strategiska nu har en stödnivå på 75 procent.

För Norra Periferin har den ekonomiska krisen också inneburit ett minskat isländskt åtagande på grund av den devalvering som landet gjorde. Mot bakgrund av ansträngda offentliga resurser har offentliga aktörer på Irland och Nordirland dragit tillbaka medel från pågående projekt. Detta har inneburit att projektpartners inte längre kunnat medverka. Den finansiella krisen har även påverkat medfinansieringssituationen i Danmark och därmed Öresund-Kattegatt-Skagerrak-programmet.

¹⁰⁶ Se bilaga 5 under rubriken Öresund-Kattegatt-Skagerrak: Samarbete kring Öresund, Kattegat och Skagerrak: Hur fungerar det nya EU-programmet? Ramböll Management, september 2009.

11.1.1 Förändringar i de operativa programmen

Programmet Öresund-Kattegatt-Skagerack reviderades två gånger under 2011. Den första revideringen handlade dels om en ändring av finansieringsplanen, vilken innebar att både offentliga och privata aktörer kan medfinansiera projekt, dels en revidering som innebär att Öresundskommittén kan ingå i projekt på samma villkor som andra partners – det vill säga både som medfinansierare och stödmottagare. Den andra revideringen av programmet föranleddes av regeln om automatiskt återtagande. Beslutet innebar att de 1 394 083 euro som programmet förlorat vid utgången av 2010 fördelades proportionellt mellan programmets fyra prioriteter. Europeiska kommissionen godkände den första ändringen 2011 och den andra i februari 2012.

Under 2010 genomförde program Nord en omfördelning av medel mellan prioriterade områden inom programmet. Förändringen gjorde att fördelningen av medel bättre motsvarade de faktiska behoven kopplat till genomförandet av programmet. Som en följd av omfördelningen beviljade Europeiska kommissionen också en ändring i programmets finansieringsplan under 2011.

Program Norra Periferins revidering av de finansiella tabellerna med anledning av den ekonomiska krisen godkändes av Europeiska kommissionen under 2011.

11.2 Finansiering

EU-ramen för dessa fem program uppgår till 2 231 miljoner kronor.

11.2.1 Beslut

De territoriella samarbetsprogram som förvaltas i Sverige har till och med den 31 december 2011¹⁰⁷ tillsammans beslutat om 1 878 miljoner kronor¹⁰⁸, vilket motsvarar 84 procent av programmens EU-ram.

Tabell 11.a EU-ram, beviljade medel samt andel beviljade medel relaterat EU-ram totalt och per program, , 2007–2011, miljoner kr/(miljoner euro) samt procent

Samarbets-program	EU-ram	Beviljat 2007	Beviljat 2008	Beviljat 2009	Beviljat 2010	Beviljat 2011	Beviljat totalt	% av EU-ramen
IVA Sverige-Norge	335 (37,22)	0 (0)	134 (14,89)	36 (4)	49 (5,44)	82 (9,11)	301 (33,44)	90
IVA Nord	306 (34)	0 (0)	66 (7,33)	66 (7,33)	44 (4,89)	100 (11,11)	276 (30,67)	90
IVA Botnia-Atlantica	274 (30,44)	0 (0)	52 (5,78)	90 (10)	16 (1,78)	57 (6,33)	216 (24)	79
IVA Öresund-Kattegatt-Skagerrak	999 (111)	8 (0,89)	49 (5,44)	215 (23,89)	297 (33)	210 (23,33)	780 (86,67)	78
IVB Norra Periferin	317 (35,22)	99 (11)	50 (5,56)	73 (8,11)	48 (5,33)	35 (3,89)	305 (33,89)	96
Totalt	2 231 (247,89)	107 (11,89)	352 (39,11)	480 (53,33)	453 (50,33)	485 (53,89)	1 878 (208,67)	84

Källa: Tillväxtverket

Programmet Norra Periferin har högst andel beviljade medel 2011, 96 procent. Andelen beviljade medel i programmen Nord samt Sverige-Norge ligger på 90 procent och i Botnia-Atlantica på 79 procent. Av de fem programmen har Öresund-Kattegatt-Skagerrak lägst andel beviljade medel, 78 procent. Bakgrunden är programmets sena start samt få ansökningar och beslut framför allt under 2008. Under 2009 ökade beslutstakten. Andra faktorer som kan ha bidragit till en initialt låg beslutstakt är bland annat konkurrensen mellan olika EU-program samt den danska strukturreformen som trädde ikraft 2007 och som påverkat relationerna mellan aktörer i Öresundsregionen. Den låga andelen beslutade medel i Botnia-Atlantica beror framför allt på att projekten har haft svårt att hitta medfinansiering. De farhågor om minskat söktryck som fanns 2009 besannades under 2010, då endast ett fåtal projekt beviljades.

¹⁰⁷ Om inget annat anges är det avstämningsdatum 31 december 2011 som gäller.

¹⁰⁸ Inklusive TA-medel.

11.2.2 Utbetalningar

De territoriella samarbetsprogram som förvaltas i Sverige har 2011 tillsammans betalat ut cirka 779 miljoner kronor, vilket motsvarar 28 procent av programmens samlade EU-ram.

Tabell 11.b EU-ram, utbetalda medel samt andel utbetalda medel realterat EU-ramen, totalt och per program 2007–2009, miljoner kr/(miljoner euro) samt procent

Samarbetsprogram	EU-ram	Utbet. 2007	Utbet. 2008	Utbet. 2009	Utbet. 2010	Utbet. 2011	Utbet. totalt	% av EU- ramen
IVA Sverige-Norge	335 (37,22)	0 (0)	5 (0,56)	26 (2,89)	46 (5,11)	56 (6,22)	132 (14,67)	40
IVA Nord	306 (34)	0	0	24	29	45	98	32
IVA Botnia-Atlantica	274 (30,44)	0 (0)	0 (0)	22 (2,44)	12 (1,33)	45 (5)	79 (8,78)	29
IVA Öresund-Kattegatt-Skagerrak	999 (111)	2 (0,22)	4 (0,44)	11 (1,22)	55 (6,11)	156 (17,33)	228 (25,33)	23
IVB Norra Periferin	317 (35,22)	0 (0)	0 (0)	23 (2,56)	28 (3,11)	39 (4,33)	89 (9,89)	28
Totalt	2 231 (247,89)	2 (0,22)	8 (0,89)	105 (11,67)	170 (18,89)	341 (37,89)	627 (69,67)	28

Källa: Tillväxtverket

Störst andel utbetalda medel står programmet Sverige-Norge för, 40 procent av EU-ramen. Programmet Öresund-Kattegatt-Skagerrak har betalat ut lägst andel av de fem programmen, 23 procent. Återigen är programmets sena start en anledning. Andelen utbetalda medel relaterat EU-ramen i övriga tre samarbetsprogram ligger i spannet 28–32 procent. Samtliga program har betalat ut mest medel under 2011.

.

11.2.3 Rekvirering av EU-medel

Totalt sett har cirka 28 procent av den totala EU-ramen för de fem territoriella samarbetsprogrammen betalats ut av Europeiska kommissionen.

Tabell 11.c Inbetalt från Europeiska kommissionen samt förskott, miljoner euro

Regionalt strukturfondsprogram	2007	2008	2009	2010	2011	Totalt
IVA Sverige-Norge	0,74	1,12	3,68	2,62	6,98	15,14
IVA Nord	0,68	1,02	3,45	1,61	4,99	11,75
IVA Botnia-Atlantica			0,29	1,76	4,55	6,60
IVA Öresund-Kattegatt-Skagerrak	0,25	0,64	1,01	6,12	17,28	25,30
IVB Norra Periferin			0,05	2,6	6,9	9,55
Totalt	1,67	2,78	8,48	14,71	40,7	68,34

Källa: Tillväxtverket, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län

11.3 Europeiska kommissionens prioriterade områden

Av de medel som beviljats inom de fem programmen som förvaltas i Sverige bidrar cirka 76 procent till genomförandet av Lissabonstrategin. I programmen Öresund-Kattegatt-Skagerrak och Norra Periferin är andelen 80 procent, i Botnia-Atlantica 74 procent, i Nord 72 procent och i Sverige-Norge 53 procent. Den låga andelen i Sverige-Norge beror bland annat på att programmets största kategori, Turism, inte anses bidra till Lissabonstrategin genomförande.

11.3.1 Kategorier¹⁰⁹

Forskning och teknisk utveckling är den största kategorin i Nord, Botnia-Atlantica och Öresund-Kattegatt-Skagerrak, i Sverige-Norge näst störst och i Norra Periferin tredje störst. I Nord omsluter kategorin mer än hälften av samtliga beviljade medel 2011.

Såsom nämns tidigare är Turism den största kategorin i programmet Sverige-Norge, med en andel på 22 procent av totalt beviljade medel. I Norra Periferin är den största kategorin Informationssamhället med 32 procent av beviljade medel.

¹⁰⁹ För mer detaljerad information se bilaga 11.

Tabell 11.d De tre största kategorierna per program, den 31 december 2011

Topp tre	Nord	Botnia-Atlantica	Sverige-Norge	Öresund-Katte-gatt-Skagerrak	Norra Periferin
1	Forskning och teknisk utveckling (53 %)	Forskning och teknisk utveckling (35 %)	Turism (22 %)	Forskning och teknisk utveckling (24 %)	Informations-samhället (32 %)
2	Kultur (11 %)	Investeringar i social infrastruktur (13 %)	Forskning och teknisk utveckling (19 %)	Ökat humankapital (19 %)	Energi (26 %)
3	Turism (7 %)	Miljö och riskförebyggande (12 %)	Investeringar i social infrastruktur (11 %)	Miljö och riskförebyggande (16 %)	Forskning och teknisk utveckling (12 %)

Kategori Kultur är den näst största kategorin i Nordprogrammet och Investeringar i social infrastruktur är en stor kategori i såväl Botnia-Atlantica som i Sverige-Norge.

11.3.2 Prioriterade områden

Det största prioriterade området i kategori Forskning och teknisk utveckling är 9 Andra åtgärder¹¹⁰. Beviljade medel till området utgör nästan 58 procent av totalt beviljade medel till kategorin i stort. Detta område är särskilt stort i Öresund-Katte-gatt-Skagerrak och i Sverige-Norge. Sammanlagt 24 procent av totalt beviljade medel i Öresund-Katte-gatt-Skagerrak har gått till projekt som anses bidra till område 9. I Sverige-Norge är andelen 18 procent.

Tabell 11.e De tre största prioriterade områdena per program, den 31 december 2011

Topp tre	Nord	Botnia-Atlantica	Sverige-Norge	Öresund-Katte-gatt-Skagerrak	Norra Periferin
1	1 FoU-verksamhet i forsknings-centrum	2 Infrastruktur för FoU och expertcenter inom en viss teknik	9 Andra åtgärder	9 Andra åtgärder	42 Förnybar energi: vattenkraft, geotermisk energi och annan
2	58 Skydd och bevarande av kulturarvet	42 Förnybar energi: vattenkraft, geotermisk energi och annan	56 Skydd och utveckling av naturarvet	54 Övriga miljöskyddande och risk-förebyggande åtgärder	13 Tjänster och tillämpningar för medborgarna
3	5 Avancerade stödtjänster till företag och grupper av företag	54 Övriga miljöskyddande och riskförebyggande åtgärder	75 Utbildning	72 Planering, införande och genomförande av reformer för att öka anställbarheten	14 Tjänster och tillämpningar för SME

Precis som när det gäller kategorierna är det stora skillnader mellan vilka de största prioriterade områdena är i respektive program. Ökat humankapital är en stor kategori i programmet Öresund-Katte-gatt-Skagerrak. I denna kategori är det prioriterade området Planering, införande och genomförande av reformer av utbildningssystem för att öka anställbarhet störst – totalt sett det tredje största prioriterade området i programmet. I området finns några få större projekt, vilket bidrar till en hög andel. Innehållet i dessa projekt är till exempel verktyg för kompetensförsörjning, samarbete mellan skattemyndigheterna rörande arbetskraftens rörlighet samt projekt med fokus på mångfald på arbetsmarknaden.

11.4 Resultat

Den sena starten innebär att det per den 31 december 2011 finns få avslutade projekt i de territoriella samarbetsprogrammen. De projekt som har avslutats är i huvudsak så kallade förprojekt, vars huvudsakliga syfte är att undersöka möjligheterna att bedriva ett gränsregionalt projekt. De resultat som kan visas upp är än så länge begränsade.

Bilaga 12 innehåller en redovisning av kärnindikatorerna (core indicators)¹¹¹ för de fem territoriella samarbetsprogram som förvaltas i Sverige. Vilka kärnindikatorer som respektive

¹¹⁰ Det prioriterade områdets fullständiga namn är Andra åtgärder för att stimulera forskning och innovation samt. entreprenörskap i SME.

¹¹¹ För mer detaljerad information se bilaga 12.

program redovisar resultat för varierar kraftigt mellan programmen. Endast en indikator (core indicator 47¹¹²) används av samtliga fem program. I ett fåtal fall har ett eller två program angivit ett målvärde kopplat till en kärnindikator. Det är således svårt att med utgångspunkt i kärnindikatorerna säga något generellt om resultaten av samarbetsprogrammen som förvaltas i Sverige.

¹¹² Number of projects developing collaboration in the field of public services.

12 Nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning

I Sverige finansierar Europeiska socialfonden ett nationellt strukturfondsprogram inom ramen för sammanhållningspolitikens mål för regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Programmet operationaliserar den nationella prioriteringen Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud. Programmet är uppdelat i två områden motsvarande nationella strategins insatsområden under prioritering Kompetensförsörjning – programområde 1 – och Ökat arbetskraftsutbud – programområde 2.

Under perioden 2007–2013 uppgår bidraget från Europeiska socialfonden till Sverige till cirka 6,2 miljarder kronor. Dessutom tillkommer lika mycket i nationell medfinansiering.

12.1 Administration

I inledningen av genomförandet av det nationella strukturfondsprogrammet var merparten av projekten förprojekteringar men under senare delen har andelen genomförandeprojekt successivt ökat. Av 1 240 avslutade projekt är cirka 71 procent förprojekteringar och av pågående 641 projekt är cirka 2 procent förprojekteringar.

I båda programområdena har utlysningarna varit öppna för alla såväl som fokuserade på olika syften eller målgrupper. I hälften av områdena för de regionala planerna¹¹³ har utlysningarna inom programområde 1 varit öppna för ansökningar inom samtliga mål och målgrupper. I andra hälften har utlysningarna haft särskilda inriktningar. Fokus har bland annat legat på strategiska och större projekt, på att utveckla lärandet i organisationer eller på att främja entreprenörskap. Inom programområde 2 har intresset i ansökningsomgångarna varierat mellan områdena för planerna. Vid utlysningar med särskild inriktning har dessa riktats mot målgrupperna långtidssjukskrivna, personer med funktionsnedsättningar och romer.

Under 2011 har Svenska ESF-rådet arbetat med att mobilisera sökanden i programområde 2. Bland annat genomfördes en gemensam nationell ansökningsomgång som omfattade alla områden för planerna under 2011. Ansökningsomgången resulterade i att 93 projektansökningar lämnades över till strukturfondspartnerskapen för prioritering.

12.1.1 Den ekonomiska krisen

En utvärdering av krisbekämpningen i samtliga medlemsländer utförd på uppdrag av Europeiska kommissionen konstaterar att det nationella strukturfondsprogrammet i Sverige var så pass brett och flexibelt att den nya situationen kunde hanteras inom programmet.¹¹⁴ Som en följd av krisen påskyndades processen för såväl ordinarie som extra insatta utlysningar specifikt ämnade för krisrelaterade projekt. Genom att justera utlysningarnas innehåll kunde efterfrågan i krisens kölvatten mötas upp. Med anledning av detta behövde programmet i sig inte förändras. Inte heller har några förändringar i systemet för projektuppföljning gjorts då existerande system och rutiner bedömdes som tillräckliga. I bedömningen av projekten har vissa förstärkningar gjorts mot bakgrund av krisens effekter på medfinansierarnas betalningsförmåga.

Att det på kort tid var möjligt att mobilisera medel från Europeiska socialfonden till sektorer med stor exponering mot krisen, främst verkstadsindustrin, visar på resursernas relevans under den ekonomiska krisen. Europeiska socialfondens individbaserade tillvägagångssätt under 2008 och 2009 utgjorde således en styrka, inte enbart för projektdeltagarna, utan också för utsatta sektorer av ekonomin.

Krisens avmattning inom programområde 1

Efterfrågan på medel från Europeiska socialfonden mot bakgrund av den ekonomiska krisen har nu avtagit. Detta påverkar bland annat sammansättningen av projektdeltagare, som i och med krisens avmattning skiftat från övervägande andel män inom tillverkningsindustrin till en ökning av andelen högutbildade kvinnor inom offentlig sektor. Många av de företag som beviljades medel till varselprojekt övergick till reguljär produktion relativt snabbt och därför utnyttjade de inte fondmedel de beviljats fullt ut. Detta ledde till ett stort återflöde av

¹¹³ Områdena för de regionala planerna motsvarar indelningen för de åtta operativa regionala strukturfondsprogrammen, en indelning på NUTS 2-nivå.

¹¹⁴ Evaluation of the reaction to the financial crisis, Meetis GmbH, EC, DG EMPL.

socialfondsmedel. Ett exempel är det så kallade SOL-projektet¹¹⁵, som endast nyttjade 57 miljoner kronor av totalt beviljade 111 miljoner kronor.

Det förbättrade konjunkturläget innebar också att tiden för pågående projekt förlängdes. Effekten av detta blev att medlen inom bemyndiganderamen¹¹⁶ reserverades under en längre period än tidigare planerat. En ytterligare effekt var att ansökan om utbetalningar av medel från projektägare pågick över en längre period än beräknat.

Krisens avmattning inom programområde 2

Den ekonomiska krisens avmattning påverkade även projekt inom programområde 2. När projektdeltagare gick från arbetslöshet till sysselsättning avbröts deras medverkan i projekten. Att projektdeltagare i högre grad började få jobb under konjunkturuppgången var naturligtvis något positivt, men ledde till problem för projekten i form av minskad medfinansiering. En minskning i medfinansieringen innebar också att projekten gick miste om finansiering från Europeiska socialfonden och därmed att projektens möjligheter att arbeta med personer som står långt från arbetsmarknaden försvårades. Detta har i sin tur påverkat återflödet av medel från projekt till Svenska ESF-rådet på det sättet att en ökning skett.

12.1.2 Lärande, påverkan och samverkan

En rad åtgärder med syfte att stärka samordnings- och lärandeprocesser inom strukturfondspartnerskapen pågår under 2012. Bland annat har Svenska ESF-rådet tillsammans med Tillväxtverket producerat en lärobok om projektstyrning och utvärdering. Utifrån boken har också Linköpings universitet tagit fram en universitetskurs på 7,5 högskolepoäng.

Tillsammans med Tillväxtverket har Svenska ESF-rådet också anordnat ett seminarium i anslutning till Open Days-veckan i Bryssel. Dessutom genomfördes ett gemensamt seminarium med Övervakningskommittéernas arbetsgrupper för utvärdering under 2011.

På Svenska ESF-rådets uppdrag har processtödet för strategisk påverkan och lärande fortsatt arbetet med olika nätverksmöten som syftar till att bygga upp kunskapen om utvärdering på projektnivå.

12.1.3 Stärkt koppling mellan urvalskriterier, mål och uppföljningsarbete

Med anledning av de brister som utvärdering visat på vad gäller målstruktur, målformuleringar och urvalskriterier samt kopplingen dem emellan har Svenska ESF-rådet vidtagit åtgärder för att utveckla såväl urvalskriterierna som beredningsprotokollet. Med syfte att förstärka uppföljningen av projekten beslutades att projekten ska följas upp minst två gånger per år. Dessutom har en systemgranskning avseende kontroll av projekt i enlighet med förordning¹¹⁷ genomförts. Granskningen visade bland annat att urvalsmetoden behövde förbättras, vilket resulterade i att Svenska ESF-rådet under 2011 tagit fram en ny urvalsmodell, reviderat riktlinjerna för kontrollerna samt utvecklat protokollet för att bättre motsvara de krav som ställs.

12.1.4 Koppling till EU:s Östersjöstrategi

I juni 2010 beslutade Svenska ESF-rådet om en strategi för ett förstärkt transnationellt samarbete inom Europeiska socialfonden. Andelen projekt med transnationalitet har sedan dess ökat från 7 procent 2010 till 37 procent 2012. Ökningen har möjliggjorts genom en rad olika insatser, bland annat information och mobilisering av projektaktörer samt hjälp att söka partner i andra länder. Genom Östersjöprojektet (Baltic Sea Network – Europeiska socialfonden) utvecklar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater i regionen en beredskap för att möta framtida utmaningar i genomförandet av EU:s Östersjöstrategi. Projektet syftar till att optimera mervärdet av det gränsöverskridande samarbetet i Östersjöregionen genom att stärka den sociala dimensionen i EU:s Östersjöstrategi och bidra till en ökad komplementaritet mellan olika EU-program.

¹¹⁵ SOL-projektet var en kompetenshöjande insats som genomfördes 2009 till 2011 för cirka 5 000 verkstadsanställda på Scania i Södertälje, Oskarshamn och Luleå samt i viss utsträckning på leverantörsföretag till Scania.

¹¹⁶ Bemyndiganderam är taket för de ekonomiska åtaganden en statlig myndighet får göra om det medför behov av framtida anslag.

¹¹⁷ Revisionsrapport och svar avseende systemgranskning av processen Granskning av projekt enligt artikel 13 2b-13.5 iförordning (EG)1828/2006, (dnr 2010-00514).

12.2 Finansiering

Den totala omslutningen av det nationella strukturfondsprogrammet uppgår till cirka 12,4 miljarder kronor (1 384 miljoner euro). Hälften av dessa medel kommer från Europeiska socialfonden och hälften från nationella offentliga medel.

Till och med den 31 december 2011¹¹⁸ har 1 949 projekt beviljats stöd. Cirka hälften är så kallade förprojekteringar och hälften genomförandeprojekt. Trots färre beviljade projekt under 2011 jämfört med 2010 är det beviljade stödet under 2011 totalt sett högre jämfört med 2010. Detta förklaras bland annat av ett ökat antal genomförandeprojekt och ett minskat antal förprojekteringar.

12.2.1 Beslut

Vid 2011 års utgång hade 5,3 av totalt drygt 6 miljarder beviljats i stöd. Detta motsvarar 88 procent av programmets EU-ram. Det beviljade stödet till projekt låg på en jämn nivå under programperioden tre första beslutsår. Under 2011 beslutade riksdagen om ett utökat bemyndigande vilket resulterade i en ökad beslutsnivå under året.

Tabell 12.a Beviljat stöd totalt och per programområde 2008–2011, miljoner kronor/miljoner euro¹¹⁹

	2011	2010	2009	2008	Totalt
Totalt	1 595	1 218	1 229	1 278	5 320
	(177,22)	(135,33)	(136,56)	(142)	(591,11)
- varav programområde 1	593	418	478	298	1 786
	(65,89)	(46,44)	(53,11)	(33,11)	(198,44)
- varav programområde 2	1 002	800	751	980	3 534
	(111,33)	(88,89)	(83,44)	(108,89)	(392,67)

Källa: Svenska ESF-rådet

12.2.2 Utbetalningar

Till och med 2011 hade 2,1 miljarder kronor, motsvarande 36 procent av det totala stödet från fonden betalats ut. Andelen utbetalade medel för programområde 1 är 46 procent och för programområde 2 är 31 procent. Av tabell 12.b framgår att utbetalningarna ökade kraftigt mellan 2008 och 2010. Mellan 2010 och 2011 ligger utbetalningsvolymen relativt konstant.

Tabell 12.b Utbetalt stöd totalt och per programområde 2008–2011, miljoner kronor/(miljoner euro)

	2011	2010	2009	2008	Totalt
Utbetalat totalt	882	822	420	24	2 148
	(98)	(91,33)	(46,67)	(2,67)	(238,67)
- varav programområde 1	366	297	159	8	830
	(40,67)	(33)	(17,67)	(0,89)	(92,22)
- varav programområde 2	516	525	261	16	1 318
	(57,33)	(58,33)	(29)	(1,78)	(146,44)

Källa: Svenska ESF-rådet

12.2.3 Inteckningsgrad

Med intecknat stöd avses utbetalt belopp i avslutade, avbrutna och hävda projekt samt beviljat stöd i pågående projekt. I slutet av 2011 var totalt 85 procent av tillgängliga medel intecknade, varav 93 procent för programområde 1 och 79 procent för programområde 2.

Genomförandet av programområde 1 har kommit längre jämfört med programområde 2, såväl i fråga om utbetalningar som beviljat stöd. I programmets inledningsskede var situationen den omvända, men i samband med krisen och framförallt under år 2011 har intecknandegraden i programområde 1 varit betydligt högre än i programområde 2.

Tabell 12.c Intecknat ESF-stöd totalt och per programområde 2008–2011, procent

	2011	2010	2009	2008
Intecknat totalt	85	59	41	20
- varav programområde 1	93	62	42	17

¹¹⁸ Om inte annat anges gäller detta datum.

¹¹⁹ 1 euro motsvarar 9 svenska kronor.

- varav programområde 2	79	57	40	23
-------------------------	----	----	----	----

Källa: Svenska ESF-rådet

12.2.4 Medfinansiering

Den nationella offentliga medfinansieringen av medel från Europeiska socialfonden sker på olika sätt inom programområdena. För programområde 1 inkluderas medfinansieringen i anslaget från regeringen och utgör alltid 50 procent av såväl beviljat som utbetalt stöd. För programområde 2 tillför projektägaren medfinansiering, vilken huvudsakligen består av deltagarnas ersättningar i form av försörjningsstöd, aktivitetsstöd eller sjukpenning. Medfinansieringsgraden för programområde 2 är förhållandevis konstant över åren och ligger 2011 på totalt 60 procent. Kommunsektorns andel av beslutad medfinansiering år 2011 uppgick till 42 procent, Arbetsförmedlingens för 39 procent och Försäkringskassan för 13 procent. Tillsammans svarade dessa aktörer för 94 procent av den beslutade medfinansieringen inom programområde 2 under år 2011.

Tabell 12.d Beslutad medfinansiering totalt och per programområde 2008–2011, miljoner kronor/(miljoner euro)

	2011	2010	2009	2008	Totalt
Totalt	2 108	1 729	1 700	1 696	7 232
	(234,22)	(192,11)	(188,89)	(188,44)	(803,56)
- varav programområde 1	593	418	478	298	1 786
	(65,89)	(46,44)	(53,11)	(33,11)	(198,44)
- varav programområde 2	1 515	1 311	1 222	1 398	5 446
	(168,33)	(145,67)	(135,78)	(155,33)	(605,11)

Källa: Svenska ESF-rådet

12.2.5 Återsökning av medel

Sju utgiftsdeklarationer har skickats in under åren 2007–2011. Europeiska kommissionen har godkänt och betalat ut samtliga utgiftsdeklarationer utan avdrag. Rekviderade medel i enlighet med utgiftsdeklarationerna tillsammans med beviljade förskott från Europeiska kommissionen har inneburit att Svenska ESF-rådet med god marginal klarat av det så kallade N+2-kravet.

Tabell 12.e Inbetalt från Europeiska kommissionen samt förskott per år, miljoner kronor/(miljoner euro)

	2011	2010	2009	2008	2007	Totalt
Belopp	604	1 712	246	195	128	2 885
	(68)	(184)	(23)	(21)	(14)	(310)

Källa: Svenska ESF-rådet

12.3 Resultat¹²⁰

Ett system för rapportering infördes i början av 2009. Förbättringar görs fortlöpande och i dag kan indikatorer tas fram av hög kvalitet och med gott skydd avseende deltagarnas personliga integritet. Redovisning och beskrivning av resultat med utgångspunkt i indikatorer sker förutom i den regelbundna rapporteringen till regeringen och Europeiska kommissionen även årligen i publikationen "Socialfonden i siffror". Indikatorsystemets uppbyggnad medger även en möjlighet att följa upp projektdeltagare efter avslutade projekt. Denna möjlighet utgör ett viktigt redskap i utvärderingsarbetet.

I förhållande till programmets kvantifierade mål kommer samtliga deltagarmål inom programområde 1 och 2 att nås med undantag för målet avseende långtidssjukskrivna deltagare.

12.3.1 Programområde 1

En analys av antalet redovisade deltagare och beviljade medel visar att det övergripande deltagarmålet kommer att nås. I juni 2010 föreslog regeringen att målet om deltagare i projekt för att förhindra långtidssjukskrivningar minskas från 20 000 till 15 000 deltagare samt att

¹²⁰ I avsnittet redovisas det nationella strukturfondsprogrammets kvantifierade mål. Systemet för framtagning av de individbaserade indikatorerna bygger på att projekten månatligen lämnar uppgifter till Statistiska Centralbyrån (SCB) om deltagarnas personnummer samt hur många timmar de deltagit under månaden. SCB framställer sedan indikatorerna genom att hämta uppgifter från olika register. I några fall överensstämmer målen med de gemensamma indikatorerna enligt bilaga 23 i förordning 1028/2006 – om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1083/2006. För detaljerad information avseende de gemensamma indikatorerna se bilaga 13.

antalet sysselsatta som får del av kompetensutveckling ökar från 200 000 till 205 000. Europeiska kommissionen har godkänt förändringarna.

Av tabell 12.f framgår att målen för antalet deltagare i projekt med inriktning mot att främja likabehandling samt antalet deltagare i projekt med inriktning på att förebygga långtidssjukskrivningar har uppnåtts. För att nå deltagarmålet i kompetensutvecklingsprojekt återstår ännu nära 37 000 personer men antalet nya deltagare har ökat under 2012 och förvaltande myndighet gör bedömningen att målet kommer att nås i början av 2013.

Tabell 12.f Kvantifierade mål programområde 1 per den 30 juni 2012

Mål	Målnivå	Uppnått	procent av målet uppnått
Antal deltagare som påbörjat deltagande i projekt inriktade på annan kompetensutveckling än att minska diskriminering eller främja likabehandling	Minst 205 000	168 104	82
Antal deltagare i projekt med inriktning på att främja likabehandling och minska diskriminering	Minst 20 000	23 712	119
Antal deltagare i projekt med inriktning på att förebygga långtidssjukskrivningar	Minst 15 000	20 068	134
Antal projekt som gått från förprojekteringsfas till genomförandefas med stöd från socialfonden	75 %	34 %	43

Källa: Svenska ESF-rådet

Den 30 juni 2012 har endast 34 procent av samtliga förprojekteringar övergått till genomförandefasen. Bedömningen är att målet om 75 procent inte kommer att uppnås.

12.3.2 Programområde 2

För programområde 2 är målen för det totala antalet deltagare, för unga och för utrikes födda uppnådda. Måluppfyllelsen för antalet långtidssjukskrivna deltagare är låg, 35 procent, och eftersom inga fler beslut om genomförandeprojekt kommer att tas konstaterar förvaltande myndighet att målet inte kommer att nås.

Tabell 12.g Kvantifierade mål programområde 2 per den 30 juni 2012

Mål	Målnivå	Uppnått	procent av målet uppnått
Antal deltagare totalt	Minst 75 000	76 089	101
Antal utrikes födda deltagare	Minst 15 000	26 676	179
Antal unga deltagare	Minst 15 000	30 098	200
Antal långtidssjukskrivna deltagare	Minst 10 000	3 506	35
Andelen deltagare i arbete, 90 dagar efter avslutat ESF-projekt ska vara minst 10 procentenheter högre än det viktade genomsnittliga resultatet för Särskilt anställningsstöd och Förberedande utbildning, (eller annan reguljär åtgärd för motsvarande målgrupp)	+ 10 procent	+ 9 procent	90

Källa: Svenska ESF-rådet

Den 30 juni 2012 är målet Andelen deltagare i arbete uppfyllt till 90 procent. En orsak kan vara att deltagare i projekt inom ramen för Europeiska socialfonden står längre ifrån arbetsmarknaden än i andra insatser. Exempelvis har ungdomar i socialfondsprojekt lägre utbildningsnivå än ungdomar inom ramen för Ungdomsgarantin¹²¹. I socialfondsprojekten har 49 procent av ungdomarna grundskola som högsta utbildning, medan motsvarande nivå för Ungdomsgarantin är 29 procent.

Till och med mars 2012 hade 3 246 personer deltagit i projekt som handlar om att få funktionsnedsatta ut på arbetsmarknaden, varav 1 725 kvinnor och 1 515 män¹²². Sett till antalet projekt har 11 procent av genomförandeprojekten inom programområde 2 en inriktning mot att få ut funktionshindrade personer på arbetsmarknaden.

¹²¹ Ungdomsgarantin innebär att speciella insatser sätts in på ett tidigt stadium, för att ungdomar så snabbt som möjligt ska komma i sysselsättning eller påbörja en utbildning.

¹²² För sex deltagare saknas uppgift om kön.

Dominansen av ungdomar är inte så tydlig i projekt riktade till personer med funktionsnedsättning som bland deltagarna i programområde 2 totalt. Utbildningsbakgrunden är i stort sett densamma medan andelen deltagare med utländsk bakgrund är betydligt lägre, 24 procent, vilket kan jämföras med 41 procent totalt i programområde 2.

Fem genomförandeprojekt arbetar med romers situation. Totalt har cirka 5,6 miljoner euro beviljats stöd till dessa projekt. Projekten är planerade för cirka 700 deltagare med jämn könsfördelning. Hittills har 182 deltagare rapporterats i dessa fem projekt. Det låga antalet deltagare beror på att tre av projekten nyligen startat. Ett genomförandeprojekt inom programområde 1 med 200 planerade deltagare vänder sig till samer. Hittills har 120 personer deltagit i projektet.

12.4 Programmetts bidrag till genomförandet av Europeiska sysselsättningsstrategin

Det nationella strukturfondsprogrammet för Europeiska socialfonden bidrar 100 procent till genomförandet av Europeiska sysselsättningsstrategin.

12.5 Koppling till Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet

Europeiska socialfondens bidrag och koppling till den svenska strategirapporten för social trygghet och social delaktighet finns både inom programområde 1 och 2. I programområde 2 ligger kopplingen till strategin i arbetet med ungas utanförskap. I den regionala planen för Stockholm uppmärksammas bland annat också hemlösa och offer för människohandel. I programområde 1 kan medel för kompetensutveckling, diskriminering och förebyggande av långtidssjukskrivningar sökas.

Under 2010 ansvarade Svenska ESF-rådet för genomförandet av det Europeiska året för bekämpning av fattigdom och social utestängning. För att förstärka insatserna under temaåret genomfördes en ansökningsomgång om målgruppskonsultation inom ramen för Europeiska socialfonden. Ett projekt beviljades cirka 0,2 miljoner euro i stöd. Projektet syftade till att ta vara på synpunkter, idéer och förslag från temaårets målgrupp för att vidareutveckla dessa till projekt inom Europeiska socialfonden. Ett resultat av projektet blev fokus fattigdomsbekämpning i en nationell ansökningsomgång för programområde 2. Resultat från temaåret spreds också via ett projekt som bland annat publicerade en metodbok¹²³ om bekämpning av fattigdom och social utestängning.

Under 2011 initierade förvaltande myndighet den nationella ansökningsomgången "Europa 2020". Av det utlysta beloppet på cirka 300 miljoner kronor var cirka 60 miljoner avsatta för projekt som syftade till att arbeta med teman i Europa 2020-strategin. Förvaltande myndighet beslutade bland annat om ett projekt inom respektive tema; fattigdomsbekämpning, romers situation och sociala innovationer.

¹²³ Allas röst lika värd – folkbildningens nygamla roll på 2000-talet – En metodbok för bekämpning av fattigdom och social utestängning.

Referensförteckning

Europeiska unionen

Annual reports 2009, 2010, 2011 European Territorial Cooperation Interreg IV B Northern Periphery Programme

Commission staff working document concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region ACTION PLAN, Commission of the European communities december 2010, SEC(2009) 712/2 (COM (2009) 248}, SEC(2009) 702}, SEC(2009) 703})

Evaluation of the reaction to the financial crisis, Meetis GmbH, EC, DG EMPL

Guidance note on indicative contents and structure for the national strategic reports 2012, European Commission, Directorate General Regional Policy, COCOF_11-0040-01-EN

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om EU:strategi för Östersjöområdet, KOM(2009) 248/3 (SEC(2009) 702}, SEC(2009) 703}, SEC(2009) 712})

Operativt program; Europeiskt territoriellt samarbete Botnia-Atlantica (CCI 2007CB163PO028)

Operativt program; Europeiskt territoriellt samarbete Nord (2007CB163PO032)

Operativt program; Europeiskt territoriellt samarbete Norra Periferin (2007CB163PO027)

Operativt program; Europeiskt territoriellt samarbete Sverige-Norge (007CB163PO016)

Operativt program; Europeiskt territoriellt samarbete Öresund-Kattegatt-Skagerrak (2007CB163PO026)

Operativt program; Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (CCI2007SE052PO001)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Mellersta Norrland (CCI 2007SE162PO007)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Norra Mellansverige (CCI 2007SE162PO006)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Skåne-Blekinge (CCI 2007SE162PO001)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Småland och öarna (CCI 2007SE162PO002)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Stockholm (CCI 2007SE162PO005)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Västsverige (CCI 2007SE162PO003)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Östra Mellansverige (CCI 2007SE162PO004)

Operativt program; Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Övre Norrland (CCI 2007SE162PO008)

Europeiska kommissionen 2011, Report from the Commission to the European Parliament and the Council, Seventh progress report on economic, social and territorial cohesion,

Europeiska kommissionen 2010, Femte rapport om ekonomisk, social och territoriell sammanhållning

Rådets förordning (EG) nr 1083/2006 av den 11 juli 2006 om allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Sammanhållningsfonden.

Årsrapporter 2009, 2010, 2011 Territoriellt samarbetsprogram Interreg IV A Botnia-Atlantica

Årsrapporter 2009, 2010, 2011 Territoriellt samarbetsprogram Interreg IV A Nord

Årsrapporter 2009, 2010, 2011 Territoriellt samarbetsprogram Interreg IV A Sverige-Norge

Årsrapporter 2009, 2010, 2011 Territoriellt samarbetsprogram Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak

Lagar och förordningar

Förordning (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken

Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete

Förordning (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd

Kanalisationsförordningen (2008:81)

Lag (1995:1649) om byggande av järnväg

Lag (2010:1065) om kollektivtrafik

Lag (2007:459) om strukturfondspartnerskap

Lag (2008:962) om valfrihetssystem

Plan- och bygglagen (2010:900)

Väglagen (1971:948)

Regeringskansliet

Strategisk rapportering av Sveriges nationella strategiska referensram: Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013, (dnr 2009/9779/RT)

Ds 2009:69, Strategisk uppföljning av En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013

Näringsdepartementet 2006, En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013

Prop. 2011/12:1, Budgetpropositionen för 2012 Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Prop. 2009/10:148, Företagsutveckling – statliga insatser för finansiering och rådgivning

Prop. 2011/12:118, Planeringssystem för transportinfrastruktur

Regeringsbeslut om uppdrag till Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Boverket, Trafikverket, Tillväxtverket och Statens energimyndighet om stöd till pilotlän för grön utveckling, (dnr M2010/3479/H)

Regeringens skrivelse 2008/09:167, En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder

Regeringens skrivelse 2009/10:221, Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning

Regeringsbeslut den 29 september 2011 om It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige, (dnr N2011/342/ITP)

Statsrådsberedningen 2010, Sveriges nationella reformprogram 2011. Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla

Statsrådsberedningen 2011, Sveriges nationella reformprogram 2012. Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla

Statens offentliga utredningar

Kommittédirektiv 2009:16, Effektivisering av planeringsprocessen för transportinfrastruktur

SOU 2010:57, Effektivare planering av vägar och järnvägar

SOU 2011:49, Medfinansiering av transportinfrastruktur

Myndigheter (Tillväxtverket)

Tillväxtverket 0107, Att välja jämställdhet

Tillväxtverket dnr 011-2009-907474, De regionala utvecklingsprogrammen 2010

Tillväxtverket 0129, En syntes av följeforskningen i de regionala strukturfondsprogrammen

Tillväxtverket 0087, Erfarenheter från programmet för lokalt och regionalt tillväxtarbete

Tillväxtverket dnr 012-2012-1320, Gemensamt uppdrag till Tillväxtverket, Norrbotten och Västmanlands län länsstyrelser, Värmlands läns samverkansorgan och Västra Götalands läns

landsting att gemensamt föreslå hur Tillväxtverkets och länens uppföljning av projektverksamheten kan förbättras på såväl regional som nationell nivå för att bland annat främja lärandet

Tillväxtverket 0113, EU:s regionala utvecklingsfond som finansierar infrastruktur i Sverige - insatser och effekter 2011.

Tillväxtverket 0127, Gränshinder och gränshinderslösningar

Tillväxtverket 0073, Lärande inom territoriellt samarbete 2010

Tillväxtverket 0084, Lärande inom territoriellt samarbete 2011

Tillväxtverket 0134, Lärande inom territoriellt samarbete 2012

Tillväxtverket dnr 012-2012-1506, Myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet

Tillväxtverket dnr 012-2012-807, En samlad bild av det regionala tillväxtarbetet. Tillväxtverkets sammanställning av uppdrag nummer 12 i regleringsbrev 2012.

Tillväxtverket 0128, Rev A, Mötesplatser, näringsliv och service. Regionala serviceprogram delredovisning 2012

Tillväxtverket dnr 8501-2011-3926, Om svårigheten att nyttja gamla vanor. Om historiens betydelse för det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet

Tillväxtverket 0092, På grön kvist – miljödriven näringslivsutveckling i det regionala tillväxtarbetet

Tillväxtverket info 0060, Regionalt tillväxtarbete med fokus på attraktivitet och det goda livet. De regionala utvecklingsprogrammen 2009

Tillväxtverket 0083, Tillväxtens guldägg. Innovation och förnyelse i det regionala tillväxtarbetet

Tillväxtverket dnr 8501-2011-4029, Tjänsteinnovationer – med gles- och landsbygdsperspektiv

Tillväxtverket 0032, Uppföljning och resultatvärdering av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet. Budgetåret 2008

Tillväxtverket 0071, Uppföljning och resultatvärdering av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet. Budgetåret 2009

Tillväxtverket 0091, Uppföljning och resultatvärdering av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet. Budgetåret 2010

Tillväxtverket dnr 011-2011-5066, Uppföljning av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet. Budgetåret 2011. Delrapport 16 april 2012

Tillväxtverket 0120, Uppföljning av regionalt kompetensförsörjningsarbete

Tillväxtverket 2010, Vägen till en Östersjöregion. Det svenska genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen. Delrapport 1

Tillväxtverket 0109, Vägen till en Östersjöregion. Det svenska genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen. Delrapport 2

Tillväxtverket 0132, Vägen till en Östersjöregion. Det svenska genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen. Delrapport 3

Tillväxtverket 2012, Info 0407, Årsredovisning 2011

Myndigheter (övriga)

Boverket dnr 10116-3777/2011 (20124-5215/2010), Promemoria Sammanställning av kopplingen mellan det regionala tillväxtarbetet och kommunala översiktsplaner 2011

Boverket 2009, Samarbete över nationsgränserna berikar planeringen

Statens energimyndighet 2011, Statusrapport avseende arbetet med utveckling och genomförande av de regionala energi- och klimatstrategierna

Länsstyrelsen i Dalarnas län 2011, Bevakning av grundläggande betaltjänster

Myndigheten för yrkeshögskolan dnr YH 2010/348, Slutrapport Myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet

Nutek R2008:43, Uppföljning och resultatvärdering av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet. Budgetåret 2007

OECD 2011, Regions on a glance

OECD 2012, OECD Territorial Reviews Småland-Blekinge

OECD 2010, OECD Territorial Reviews Sweden

Statskontoret 2011:11, Samordning av varselinsatser under finanskrisen 2008 och 2009

Svenska ESF-rådet 2012, Socialfonden i siffror 2012

Tillväxtanalys Rapport 2012:04, Erfarenheter från kompetensplattformsarbetet. Ett exempel på flernivåstyrning i praktiken

Tillväxtanalys WP/PM 2012:10, Indikatorer för uppföljning av regional tillväxt – Förslag på möjligheter att integrera ett jämställdhets- och integrationsperspektiv i redovisningen av indikatorer för utgiftsområde 19 i budgetpropositionen

Tillväxtanalys Rapport 2011:07, Regional tillväxt 2011. En rapport om tillstånd och utveckling i Sveriges FA-regioner

Tillväxtanalys Rapport 2010:06, Regionernas arbetskraftsförsörjning – en analys av nuvarande och framtida kompetens- och arbetskraftsförsörjning i Sveriges FA-regioner

Webbadresser

www.edelegationen.se

www.informationsverige.se

www.pts.se

www.regeringen.se

www.tillvaxtverket.se

www.urbact.eu/en/

www.utlandskaakademiker.se

www.vinnova.se